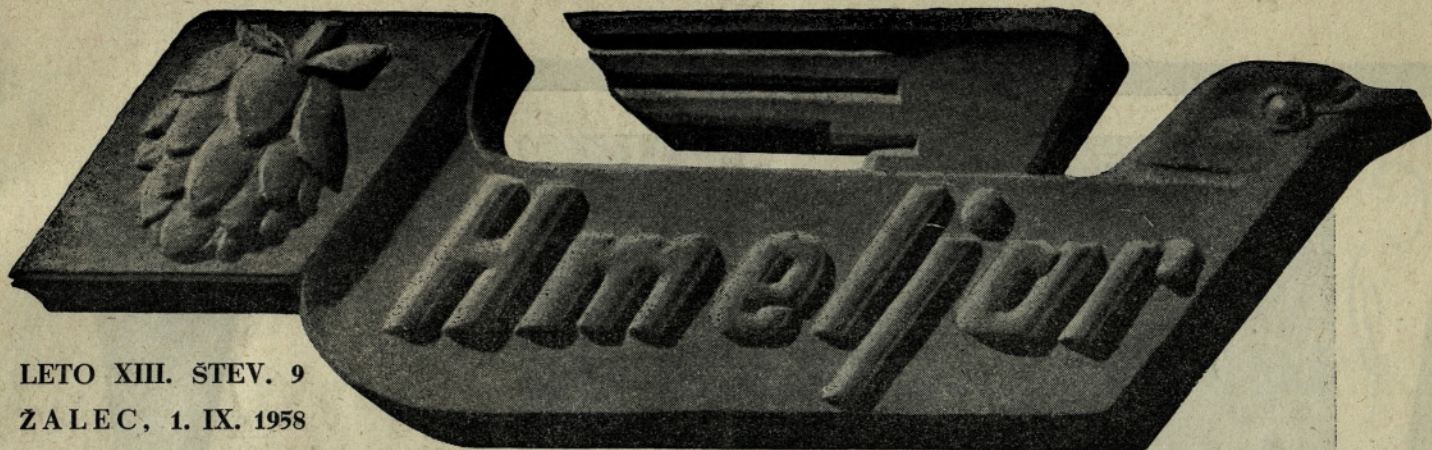

LETO XIII. STEV. 9

ŽALEC, 1. IX. 1958

IZDAJA KMETIJSKA PROIZVAJALNA POSLOVNA ZVEZA V ŽALCU

Devetdeseta obletnica

6. IX.
1868

Tabora v Žalcu

6.—14. IX.
1958

»...Doba taborov pomeni vrhunec slovenskega liberalizma. Četudi nima ta akcija pečata izključno liberalistične prireditve, je vendarle z vsem svojim potekom ugotovila popoln polom politike konservativnega vodstva. Tabori so proklamirali novo orientacijo slovenske politike, ki je bila direktno izzvana z dualizmom, orientacijo na bratstvo in vzajemno pomoč južnoslovanskih narodov v skupnem boju proti nemško-madžarskemu pritisku. To je bil nedvomno

velik korak naprej v naši politiki, prvi poskus, da bi se slovensko narodno gibanje otreslo svojega reakcionarnega črno-žolttega »zaveznika«. Prav v tem je največji pomen taborov...«

(EDVARD KARDELJ — SPERANS:
»Razvoj slovenskega narodnega
vprašanja«, Ljubljana, 1957,
stran 248.)

Fotomontaža makete bodočega osrednjega skladišča za hmelj trgovskega izvoznega podjetja »Hmežad« Žalec.

1. Tekma odbojkarjev TVD »Partizan« ob svečani proslavi Praznika dela, 1. maja 1958 v Žalcu.
2. Simbolične vaje gojenk Vajeniške šole ob zaključku šolskega leta 1958 v Žalcu.
3. Start šoferjev in avtomehanikov savinjskega hmeljarskega področja 6. julija 1958 v Žalcu.

T A B O R V Ž A L C U

SPORED PRIREDITEV

6. septembra — ŠEMPETER

Ob 15: Otvoritev razstave o delovanju telesnovzgojnih društev
občine Žalec

Ob 20: Telovadna akademija na prostem

6. septembra — GRIŽE

Ob 19: Gostovanje SLG Celje s kmečko dramo Prežihovega Voranca
»Pernjakovi«

7. septembra — ŠEMPETER

Ob 8: Tekmovanje v atletiki in partizanskem mnogoboju

Ob 14: Občinski telovadni nastop TVD »Partizan«

9. septembra — ŽALEC

Zgodovinska razstava o delu telesnovzgojnih društev
v Hmezadovi dvorani v Žalcu

10. septembra — ŽALEC

Ob 20: Koncert komornega zbora iz Celja v domu TVD »Partizan«

13. septembra — GRIŽE

Ob 19: Bratko Kreft: Velika puntarija
(sodelujejo igralci sedmih DPD »Svoboda« in prosvetnih
društev občine Žalec)

14. septembra — ŽALEC

Ob 9: Odkritje spominske plošče v Domu hmeljarjev in
OTVORITEV HMELJNE RAZSTAVE

Ob 10: Sprevod s sodelovanjem godb na pihala

Ob 10,30: Svečano zborovanje na igrišču TVD »Partizan« —

nastop združenih pevskih zborov —

promenadni koncert godb na pihala —

poskušnja piva slovenskih pivovarn

V družabnem programu sodelujejo:

Koroška folklorna skupina iz Raven na Koroškem,

Prleška Micka, Marulek, Pohorski Tijek in Štef

ter drugi humoristi

Kvintet bratov Avsenikov, Veseli planšarji,

Savinjski kvintet, Liboški »Cvek« in drugi

Pripravljalni odbor
za proslavo 90. obletnice
žalskega tabora

6. IX. 1868

6. - 14. IX. 1958

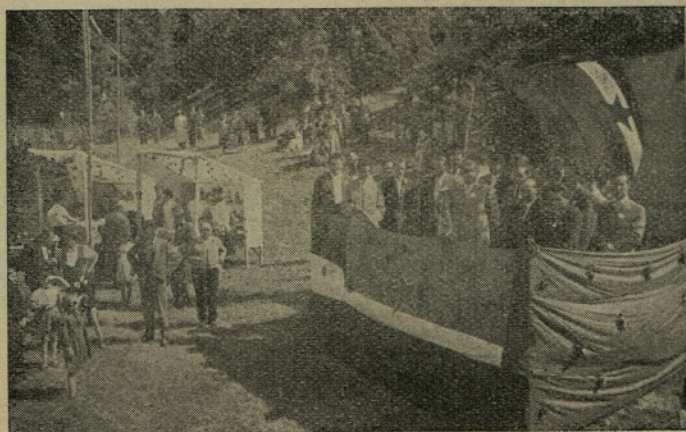
Delegacija kmetijskih zadružnikov okraja Celje je osebno čestitala maršalu Titu k njegovemu rojstnemu dnevu na Dedinju pri Beogradu. (KZ Prebold: mladi zadružnici Pavla Jerneje in Fani Ajdič ter upravnik Vlado Plaskan. KZ Pristava: predsednik UO Simon Jeranko in upravnik Slavko Šket)

Dogodek pod Žvajgo

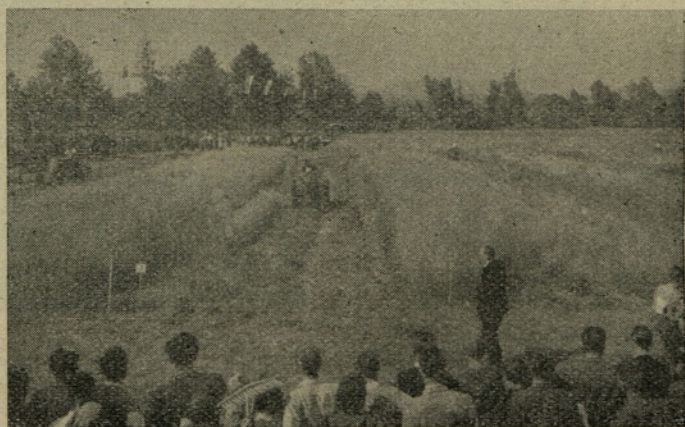
Žvajga se dviga dobrih tri sto metrov nad prebolško graščino. Vsa v soncu se razgleduje po dolini, kjer se leskeče med belimi kleči Savinja kakor orjaški solač, ko se meče v drestu čez plitvine. Od Preserja jo spremlja na obeh bregovih tja do žalskega Vrbja obsežna gmajna. Od lišajev očrnelo kamenje, svetlo

vrbovje, temnozeleni borovci, starikavi, košati. Vmes oaze: svetlih jagnetov vesele gručice. Plitve mlake napajajo gosto ločje in vitke jelše belice.

Ko v zadnji pomladi zapoje prvič žab odreni tropi, leži pod začudeno Žvajgo pokojno vdana dolina kakor blagoslovljena žena, ki snuje spočetemu sinku

Častna tribuna na kmečkem prazniku v Preboldu, dne 15. junija 1958.

Tekma traktoristov-koscev v polnem zaletu.

Karavana traktorjev je drdrala skozi Prebold.

obliko in mu sanja bodočnost. Zrak je voljan kakor mladega jagnjeta volna. Kmalu prične rumeneti sivo vrbovje, rdeči jagnedov popje. Opojno zaduhte jelše, vse rumene cvetnega praha.

Pot sonca postaja iz dneva v dan strmejša in daljša. Silneje rumeni vrbovje in se sveti zelenje jagnedov kakor sveža oljnata slika. Pesem senic v grmovju, pri tleh ščebetanje strnadov. V vrhovih zasmehljivo hihitajo srake, visoko v modrini plovejo v naglih okretih lastavic kriki.

Od vzhoda na zapad hiti velika cesta.

Tako je slikovito opisal Žvajgo v zadnji pomladi njen sin Janko Kač v svoji knjigi »MOLOH« (založila Založba »Zemlja« v Ljubljani 1936).

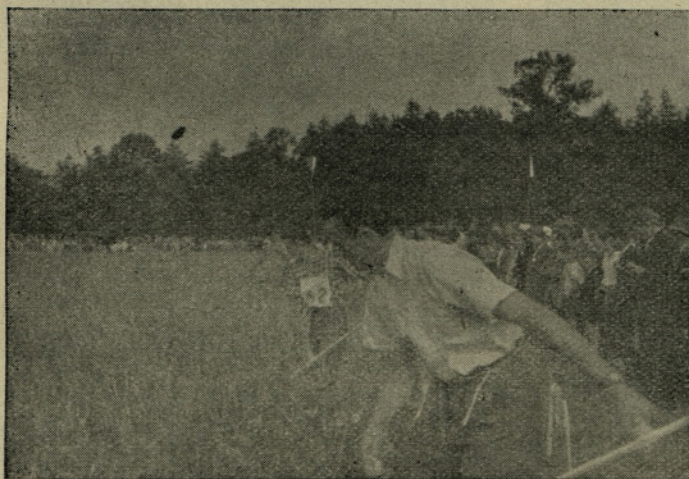
Prav pod to Žvajgo je daleč pred NOV prilival poguma proletariatu v Preboldu, ki se je takrat že na moč glasno oglašal, heroj Slavko Slander...

In...

Da, in prav pod taisto Žvajgo sem bil letos, v zadnji pomladi, priča čudovitemu dogodku: star rod je predajal prvo besedo novemu rodu... Na kmečkem prazniku v Preboldu, 15. junija 1958! Srečanje dveh stoletij!...

Rad bi zadržal sonce pred zahodom, zlomil pregrada in se prebil skozi ožine, da zajamem sedanost v Savinjski dolini v ustrezno podobo...

Jaka Slokan

Tudi kosci z ročnimi kosami so se pomerili med sabo...

Gledalci med tekmo.

ZAKLJUČNO POROČILO

Na kmečkem prazniku v Preboldu, dne 15. junija 1958 je tekmovalo 25 amaterjev iz 12 kmetijskih zadrug.

I. skupina — amaterji:

Vinko Likeb	AMZ Šmartno ob Paki	3,10 min.	49 točk
Marjan Rak	AMZ Braslovče	2,40 min.	44 točk
Rado Zgank	AMZ Sešče	3,00 min.	43 točk
Milan Korun	AMZ Trnava	3,30 min.	41 točk
Jože Skornšek	AMZ Braslovče	2,50 min.	40 točk

II. skupina — poklicni (7 iz 7 KZ):

Stanko Hribernik	KZ Prebold	1,45 min.	33 točk
Anton Pogačar	KZ Sempeter	2,02 min.	32 točk
Franc Farčnik	KZ Vransko	1,30 min.	31,5 tč.
Ivan Čede	KZ Petrovče	2,35 min.	29 točk

III. skupina — Fergosoni — poklicni:

Rajko Antih	KG Vrbje	1,47 min.	35 točk
Polde Ribič	KG Latkova vas	2,30 min.	30,5 tč.

IV. skupina — kosci — (devet):

Marjan Golavšek	AMZ Prebold	5,55 min.	24 točk
Ivan Primožič	AMZ Šmartno ob Paki	7,16 min.	24 točk
Milan Stepišnik	AMZ Petrovče	7,00 min.	23 točk

V. skupina — grabljice (osemnajst):

Angela Šketa — Marija Jazbinšek	AMZ Braslovče	1,10 min.	23 točk
Majda Korun — Štefka Skok	AMZ Trnava	1,45 min.	21 točk
Marija Glušič — Marija Vizjak	AMZ Petrovče	2,10 min.	21 točk
Angela Žličar — Ela Žličar	AMZ Prebold	3,25 min.	18 točk

...in grabljice za njimi.

Vse ro naše preko slova

Miran Cvenk, ljudski poslanec Ljudske skupščine LRS in predsednik UO KPPZ Žalec.

Občni zbor KPPZ Žalec, 21. III. 1958, je v kroniko kmetijskega združništva na področju savinjskega goldinga razločno zapisal:

1. Savinjski hmelnjari prispevajo od ustvarjene presežne vrednosti svojega dela za pospešeno in nemoteno rast

Karel Kač

Pred volitvami v svete in upravne odbore kmetijskih zadrug

Smo pred volitvami v svete in upravne odbore kmetijskih zadrug, ki jih razpisuje odlok Izvršnega sveta LRS skladno z določili izpopolnjene uredbe o kmetijskih zadrugah. Predvideno je, da bodo volitve v vseh zadrugah okraja Celje v nedeljo, 16. novembra letos.

Naloga je torej izredno važna, ker nima samo pravno formalnega značaja. Zdaj ko se začanja zelo jasna prihodnost za kmečke pridelovalce v sistemu ljudske demokracije, bodo prav bližnje volitve omogočile članom KZ, da bodo še krepkeje soodločali o gospodarskem razvoju KZ. Če trdimo, da bomo z volitvami združnih svetov dosegli novo stopnjo, potem se moramo tej spremembi zadostno posvetiti.

Kakor so pred leti izvolili delovni kolektivi prve delavske svete in prevzeli gospodarsko upravljanje, na enak način želimo z izvolitvijo združnih svetov doseči večjo demokratizacijo kmetijskih zadrug. Novi združni sveti bodo kot družbeni organi močno utrdili kmetijske zadruge in jih usposabljali, da bodo sposobne voditi kmetijstvo in utrjevati socialistične odnose na vasi. Zadruga bo dobila s svetom nov organ, ki bo imel po Uredbi o kmetijskih zadrugah obširna in zakonita pooblastila. Zadruga je doslej upravljal ožji krog ljudi, toda to ni preprečevalo nezaželenih in v praksi nemogočih birokratskih odnosov, ki so se često uveljavili v sedanjih združnih vodstvih. Z izvolitvijo

OBCNI ZBOR
KPPZ ŽALEC
21. MARCA 1958

Karel Kač,
ljudski poslanec
zbor proizvajalcev
ObLO Žalec
in upravnik
KPPZ Žalec.

vse naše nove družbe toliko, da jim naša skupnost tega nikoli ne sme in tudi ne bo pozabila. Še več! Skupnost jim bo v primeru potrebe uslug povrnila z enako uslug!

2. Savinjski hmelnjari opuščajo, v polni zavesti in odločno, preživel način obdelovanja zemlje v neurejenih vrstah, v brezobzirni tekmi in prepuščeni samim sebi ter prehajajo zlagoma v urejene vrste graditeljev nove, socialistične družbe, vstric z industrijskimi delavci.

3. Pot v vsestranski napredek naše vasi je mogoča le znotraj kmetijskih zadrug. Zavoljo tega je nespremenljiv program prihodnosti: izpolnitev perspektivnega plana v kmetijstvu in nenehna krepitev zveze zadruga-kmet!

svetov se bo povečal krog neposrednih upravljalcev — članov kmetijskih zadrug, ki bodo aktivno sodelovali v novem združnem organu, odločali o gospodarstvu zadruge, njenem razvoju in organizaciji. Novi združni sveti in upravni odbori bodo v veliki meri odgovorni za prihodnji razvoj kmetijskega združništva, naše vasi, organizacije dela in za izpolnjevanje vseh družbenih nalog, ki jih bo imelo kmetijsko življenje v prihodnosti. Če se zavedamo, kako velika je ta odgovornost, potem je tolikanj bolj jasno, da se moramo zelo posvetiti pripravam za volitve in da bomo za nove združne organe izbrali delovne, zavestne in sposobne člane KZ. Prepričani smo, da se vsak združnik zaveda, v koliki meri je sam odgovoren za prihodnji razvoj svoje zadruge, da bo sam odločil, kakšni ljudje bodo v prihodnje gospodarili z združno oziroma družbeno imovino in navsezadnje mora vedeti, da je tudi sam odgovoren za hitrejši napredek našega kmetijstva.

V zadrugah bomo torej imeli en upravni organ več — združni svet. Zavoljo tega pa se vloga občnega zbora ali združne skupščine ne spremeni, narobe: skupščina bo postala v pravem smislu združni parlament. Kmetijske zadruge bodo dobile bolj prožen upravni organ, ki bo reševal vprašanja, ki je o njih doslej odločal občni zbor. In na ta način bo sodelovalo pri upravljanju zadruge več združnikov, združnih delavcev in uslužbencev, ki so zaposleni v KZ.

Kakšne bodo naloge zadružnih svetov? Sklepal bo o letnem gospodarskem načrtu in delovnem programu zadruga ter odločal o finančnih sredstvih za izpolnjevanje programa. Odločal bo o načelih poslovanja med zadrugo in zadružniki, o nalogah zadruga, na zboru bo predlagal članom poročilo o gospodarskem načrtu in delovnem programu, o uspehih zadruga in njen zaključni račun. Predpisoval bo tarifni pravilnik za delavce in uslužbence zadruga, volil in odstavljajl člane upravnega odbora in urejal službena razmerja vodilnih uslužbencev. Na kratko: zadružni svet bo razpravljal o vseh vprašanjih dela in poslovanja zadruga. V zadružnih svetih našega okraja bo od 30 do 70 članov. Sestajali se bodo vsaj enkrat v treh mesecih. Medtem ko v prihodnje ne bo več nadzornih odborov, bodo imeli zadružni sveti in upravni odbori večjo nadzorno vlogo, hkrati pa bo poslovanje zadruga skladno s trenutnimi predpisi močneje kontroliral organ, ki je določen za kontrolo v gospodarskih organizacijah.

Upravni odbori bodo v prihodnje bolj operativni organi. Imeli bodo 5 do 11 članov, kolikršna bo pač zadruga in koliko zadružnikov bo v njej.

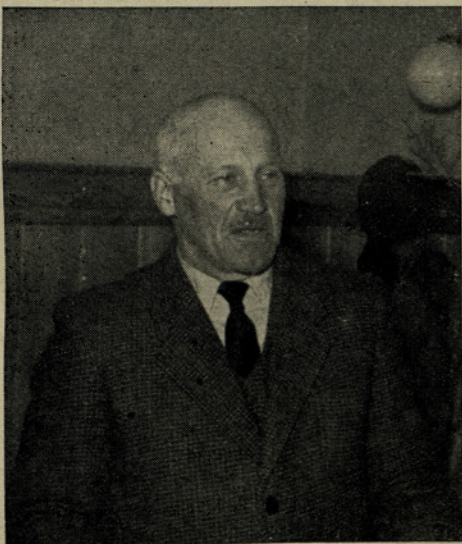
Upravni odbor bo skrbel, da bo KZ izpolnjevala načrte, vodil bo dela, skrbel za notranjo organizacijo, predpisoval pravilnike in poslovnike, odločal bo o zadolžitvi zadruga, v kolikor bo imel za to pooblastila, sestavljal predlog zaključnega računa, reševal pritožbe uslužbencev in delavcev, jih razporejal na delo in podobno. O vseh drugih vprašanjih pa bo odločal po pravilih zadruga in sklepah zadružnega sveta. Zato se bo moral sestajati vsaj enkrat mesečno.

Novi pogoji določajo natančneje tudi mesto upravnika. Upravnik mora organizirati delo, skrbeti za izpolnjevanje načrtov, del, zastopa zadrugo pred državnimi organi, fizičnimi in drugimi pravnimi osebami, izdaja odločbe o delovnih razmerjih ter vse drugo, za kar je pooblaščen na primer direktor podjetja.

Zadružna skupščina bo ostala še vedno najvišji zadružni organ, ki med drugim sklepa tudi o pravilih zadruga, o predvidenem gospodarskem razvoju in o vseh temeljnih vprašanjih, ki vplivajo odločilno na uspešen razvoj zadruga oziroma na razvoj kmetijskega gospodarstva sploh.

Trditi moremo, da bodo začele po volitvah naše zadruga novo obdobje življenja in dela. Gre za prelomnico, ki bo dvignila vlogo in vsebino dela kmetijske zadruga. Zato je posebno pomembno, da se politične organizacije, predvsem SZDL, pogovore v pripravi za volitve s člani o dosedanjem razvoju in uspehih kmetijskih zadrug, o perspektivnem načrtu za razvoj kmetijstva in o nalogah, ki jih ima vsak zadružnik kot posameznik in kmetijska zadruga kot celota. Ko bomo razpravljali z zadružniki na bližnjih sestankih, nikakor ne smemo prezreti dosedanjih uspehov. Na drobno pa se bomo morali pomeniti o načrtnih nalogah zadruga in dolžnostih zadružnikov v petletnem kmetijskem razvoju do leta 1961. Z zadružniki se bomo morali jasno pomeniti o njihovem odnosu do zadruga, o čedalje tesnejšem sodelovanju in o raznih oblikah sodelovanja. Pomeniti se moramo o vrsti vprašanj, ki nas tarejo, da bodo mogli novi zadružni organi po volitvah takoj začeti z novimi nalogami oziroma nadaljevati sedanje. Pri vsem tem pa ne smemo podcenjevati tehničnih priprav. Urediti je potrebno članstvo, deleže, vključiti žene in zadrugo mladino, pripraviti volilne imenike, volišča in drugo. Zelo pazljivo bo treba sestaviti kandidatno listo, kajti od izvoljenih bo odvisno, kako bo gospodarila zadruga v prihodnjih dveh letih, kolikor traja mandatna doba novo izvoljenega zadružnega sveta. Menimo, da se morajo ob teh volitvah zares razgibati vsi državljani, ki se ukvarjajo s kmetijstvom. Zato pričakujemo, da se bodo hmeljariji — zadružniki z vso vnemo pripravili na volitve in ponovno dokazali, da verujejo v razvoj zadružništva. Šestnajsti november bo za kmetijsko zadružništvo pomemben praznik. Pripravimo se, da ga bomo dostojno proslavili! Zato nikar ne pozabimo tudi na zunanji videz naših vasi! Uredimo cestišča, olepšajmo poslopja, popravimo ograje, uredimo gnojišča in drugo. Potrebno je, da bo naša vas videti čedna, pa čeprav za to ne bomo potrebovali večjih denarnih izdatkov.

Hmeljarji, dostojno se pripravimo na volitve! Nove delovne zmage in uspehi, ki si jih vsi želimo, so docela odvisne od prihodnjega delovanja zadruga, zato posežimo krepko v razvoj tudi zdaj, ko gre resnično za vprašanje prihodnjega zadružnega gospodarstva in uveljavljanje napredka na vasi.

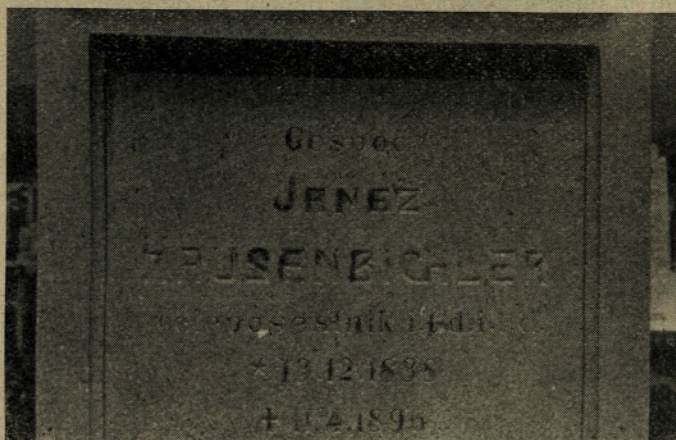
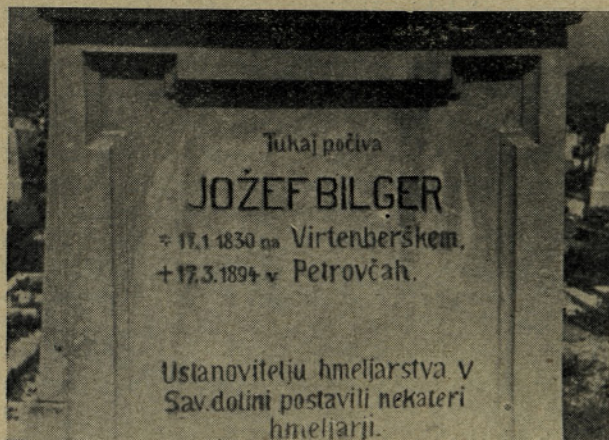

Ludvik Kuder, član delovnega predsedstva na spomladanskem občnem zboru KPPZ Žalec, napreden hmeljariji iz Griž ter že več desetletij zmagovit besednik na hmeljarskih zbiorih.

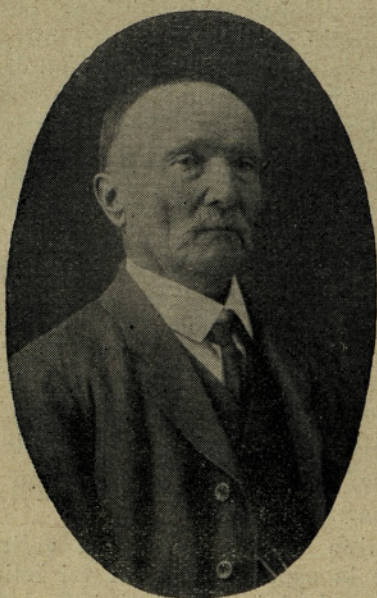

Občni zbor KPPZ Žalec, 21. marca 1958.

Mozaik savinjskega goldinga

Napisa na žalskem pokopališču na nagrobnikih Jožefa Bilgerja, oskrbnika v graščini Novo Celje, in Janeza Hausenbichlerja, prvega javnega vzpodbujevalca za gojenje hmelja in pisca prve poučne knjige v slovenščini »Navod o hmeljariji«, ki je izšla leta 1882.

«Ivan Premik, mali kmet iz Žalca (rojen 1856, umrl 1941), je moral leta 1876 še skrivaj prenašati hmeljne sadike od Jožefa Bilgerja iz graščine Novo Celje do kmetov v Žalcu in okolici.

Matija Bošnjak iz Paríželj pri Braslov-čah (rojen 1878, umrl 1931) je bil v prvih treh desetletjih tega stoletja med najbolj naprednimi savinjskimi hmeljarji v pridelovanju, besedi in pismu.

ODLOMKA IZ KNJIGE

»NAVOD O HMELJARII«

JANEZA HAUSENBICHLERJA:

Marsikateri bralec bi utegnil vprašati; kaj pa je to hmelj? Jaz ne poznam tega sadeža. Naj ti odgovorim. Hmelj je za kmetijo in kupčijo kaj imenitna rastlina koprivnega plemena, ima globoko v zemlji svoje korenine, rase visoko in se po kolih (štangah) ovija; sad so čopaste bučike, katerih visi več sto na enem kolu.

Hmelj rase po raznoterih skušnjah povsod, kjer se naša žita tudi v suši dobro zdržijo, ne zvenejo ali posuše, ilovka, lapor, pešneta, apnenec, da skoro vsaka zemlja mu je všeč, razume se pa, da mu je jedna ugodnejša kakor druga. Najrajši rase hmelj v ravninah na peščeni zemlji, vendar more biti dobre prsti najmanj 60 cm. na debelo, ker hmelj poganja korenine globoko v zemljo in potrebuje dobrega živeža.

Takšne lege pa, katere povodna večkrat in skozi dalje časa nadleguje, katere so celo zelo kamenitne, za hmelj niso. Naša savinjska dolina se je za to rastlino kaj primerno iskazala. Mislim pa, da ne trdim preveč, če rečem, da imajo tudi sosedje slovenske dežele tej rastlini kaj ugodne lege, Dravsko in Savsko polje, kakor tudi Hrvaška, Kranjska in Goriška. Govoril sem do sedaj, da hmelj najboljše po ravninah rodi, pa

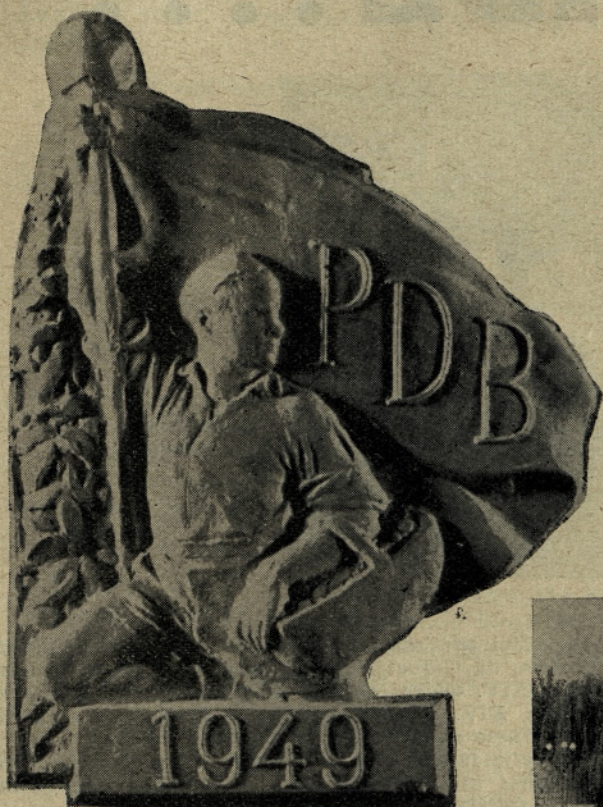
Sušilnica za hmelj, zgrajena pred 25. leti, last Ivana Košana, uspešnega kmetovalca iz Črnoze 27, kraj Vinska gora, Velenje.

tudi po takih goricah in gričih se ti bode delo bogateje plačal, kakor vinska trta in pšenica, pravim, po takih globoko zemljernih goricah, katere so proti vetrovom zavarovane, divji hmelj namreč kaj pogostoma rase po grmovji in glasno kliče: Ta zemlja, ta lega je meni, pa tudi mojemu strijcu, pravemu hmelju, ugodna. Sploh pa bodi hmeljarju glavna reč: Izmed dobrega izvoli si najboljše!

H koncu opominam hmeljarja novince še jedenkrat posebno na to, da naj v prvem letu ne nasadi preveč sadežev in si pripravi le toliko polja, da svoj pridelek v svojih prostorih lahko posuši. Počasi se tudi daleč pride. V naši savinski dolini je prišel knez Salm leta 1865. tudi z malim hmeljiščem, do sedaj pa že obdeluje 14 oral. Vsi sedanji naši hmeljarji pridelujejo do 200 centov (metričnih centov) hmelja, kateri vrže na leto do 30000 gld. in še čez. Za našo okolico je to lep denar, kateri ne koristi le posestniku, tudi ubogega prebivalca doleti marsikateri krajcar. Že otroci in ženstvo si pri obiranju prislužijo v 14 dneh skupno do 2000 gld., ker od škafa (mernika) jim plačujemo po 6 kr.

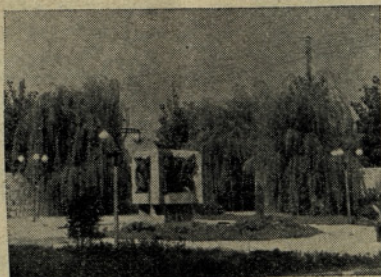
Vzemi lopato in bodi hmeljar,
Le redi živino in gnoji zemljo!
Lep pod palcem ti krožil bo d'nar,
Posestvo na boben ne bo ti prišlo.

v prvem stoletju

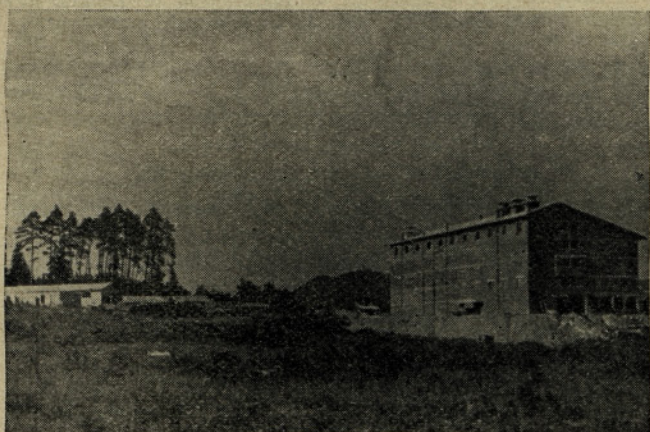

Značka obiravcev hmelja — pionirjev
(Delo akad. kip. B. Pengova)

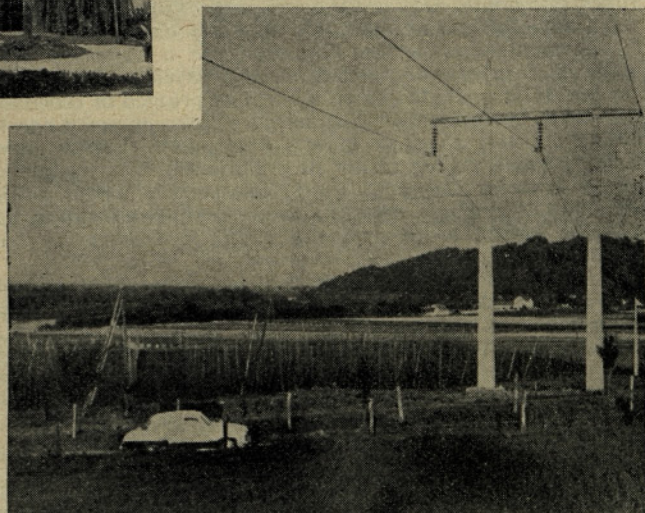
Spominska
plošča na
Joštovem
mlinu
pri
Celju

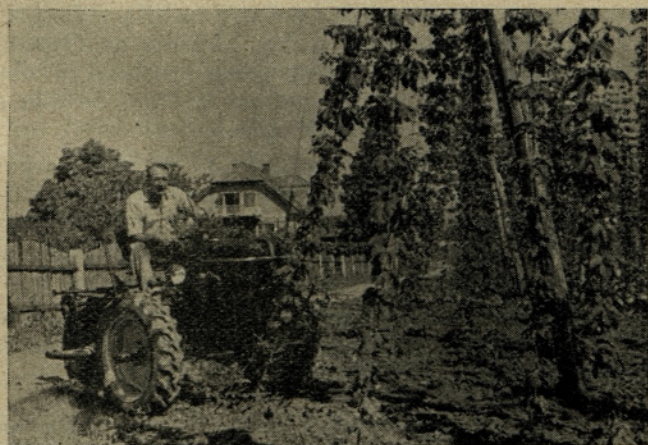
Spomenik
Heroju Slavku Šlandru
in rojaku v Preboldu

Kmetijsko gospodarstvo Žovnek pri Braslovčah je zasadilo v Sloveniji največji odstotek obdelovalne zemlje s hmeljem (75 odstotkov), ima največji hmeljnik (blizu 10 ha), pa tudi največjo moderno sušilnico ($10 \times 16 \text{ m}^2$).

Prvoletni nasad v hmeljišču KG Zavrč, na obronku Haloz, je že letos odlično obrodil.

Dolfe Zupančič, hmeljar iz Šmarjete št. 57 pri Celju, je pridelal v svojem prvoletnem nasadu 0,62 ha v letu 1958 504 škafe svežega hmelja.

Na poskusni parceli KZ Vinica pri Črnomlju so že meseca avgusta 1957 obirali hmelj. Letos so se hmeljniki v Beli krajini razširili že čez 5 ha.

HEJ BRIGADE...!

Komandant
Peter Stante-Skala
med soborci.

Ziviljenjska moč in odločnost našega ljudstva je rasla, okrepljena s kulturno dejavnostjo protestanske dobe, skozi stoletja od kmečkih uporov proti fevdalnim tlačiteljem preko narodnega prebujanja in borb za narodno-politično enakopravnost pa do revolucionarnih podvigov, ki naj pribore oblast delovnemu ljudstvu. V potomcu kmečkih upornikov iz Kumrovcia smo dobili voditelja v borbi proti okupatorju in realizatorja novih družbeno naprednih idej v ljudski revoluciji.

Komunistična partija Jugoslavije je v najtežjem zgodovinskem času razvila v naših narodih najvišjo silo odpora in jih postavila za vzgled svetu v borbi za pravico in svobodo.

V tej borbi za svobodo zavzema celjsko območje eno najvažnejših mest na vsem bivšem Štajerskem. Vsemu naprednemu gibanju na teh ternih pa prednjačijo Revirji, Zabukovca in Prebold. Napredni ljudje celjskega območja vidijo v Marinku, Slandru, Leskošku, Kraigherju, Hochkrautu, Stantetu in ostalih svoje dejanske voditelje v borbi za boljšo bodočnost.

Na teh terenih so bili združeni trije osnovni pogoji, ki so potrebni za takšno dejanje: prekaljeni ljudje, močni delavski centri in sama pokrajina.

Partija je vzgojila ljudi, ki so vodilno posegli v borbo in vso njeno težo tudi vzdržali. Delavska središča so dala prve množične rekrutacije, pokrajina pa je nudila naravno zaščito.

Organizacija borbe v dobi pred l. 1941 ima svoje pomembne vzpone v ustanovitvi KPS na Čebinovem 1937, v partijski konferenci v Smiglovi zidanici pri Preboldu v Savinjski dolini 1938 in v konferenci v Joštovem mlinu v Medlogu pri Celju z delegati iz vse države, ki so dali vsemu delu na teh terenih priznanje najvišjih forumov.

Tudi ilegalne tehnike, ki so obstojale na teh terenih pred okupacijo (Medlog, Sentloranc, Sentrupert v Savinjski dolini), so izvršile svoje odgovorno poslanstvo.

Vsa ta visoka dejavnost je prišla do pravega izraza šele v ljudski revoluciji.

Čas po okupatorjevem vdoru nujno nosi pečat vsega predvojnega ilegalnega dela kljub množičnemu izseljevanju, izdajam in grozotnemu streljanju talcev v celjskem Starem piskru in na terenu Spodnje Štajerske.

Samo tako si lahko tolmačimo veliko rast partizanskega gibanja, ki dobi svojo afirmacijo že v zgodnjem poletju 1941 v Savinjski, Revirski, Saleško-mislinjski, Celjski in Brežiški četi in končno v oktobru 1941 v I. štajerskem bataljonu pod vodstvom Franca Rozmana-Staneta na Dobrovljah.

Zima in haške leta 1941 obtežujejo razvoj. Borci in politični aktivisti vztrajajo pod najtežjimi pogoji, dokler se v poletju 1942 ne posreči prodor II. grupi odredov preko Karavank (Kranjčev bataljon) in Kamniških planin (Simonov bataljon) in pri Litiji (skupina Rista-Vojteha). Vse te sile se zbero in povežejo s štajerskimi partizani na Dobrovljah pod vodstvom Franca Rozmana-Staneta, Dušana Kvedra-Tomaža, Petra Stanteta-Skale, Kekirnika, Poglajna, Maroka in drugih.

Ta dotok svežih sil grupira leta 1942 večje partizanske edinice: Kamniško-savinjski bataljon, Pohorski bataljon, Kozjansko in Koroško četo oziroma bataljon.

Kljub poginu Celjske in Brežiške čete (1941) in nato še Kozjanske čete pri Topolovem (1942) ter Pohorskega bataljona (1943) dobi Štajerska svojo prvo brigado: Slandrovo brigado (1943), ki se je v prvi dobi svoje ustanovitve kretala po Moravski in Savinjski dolini.

Da se poživi partizansko gibanje in politična aktivnost na Štajerskem, dá Glavni štab Slovenije prve dni januarja 1944 povelje XIV. udarni diviziji za pohod preko Hrvaške na Štajersko. XIV. udarna divizija se prebije s težkimi žrtvami in prinese novega duha in poleta k nam.

Sredi poletja 1944 nastane osvobojeno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini in na Kozjanskem s popolno oblastjo in partizanskim šolstvom.

Spomladi 1945 zastavijo štajerske brigade pot ukopatorskim armadam na njihovem umiku, osvobode Štajersko in prodro na Gosposvetsko polje na Koroškem.

V vseh borbah za svobodo na Štajerskem zavzemajo najčastnejša mesta savinjski, revirski in pohorski partizani.

Po hribih teh, po vsej dolini širni
grobovi smelih se ljudi vrsté,
ki padli so v ljubezni neizmerni
do ljudstva svojega in druge te.

Njih srčna kri je zemljo prepojila,
da naša kot nikoli prej je zdaj.
V plodovih novih, ki jih je rodila,
nam mrtvi bodo živi vekomaj.

(Uvod h knjigi »Med Mrzlico in Dobrovljami«.)

19. septembra 1954 je bila na Ostrožnem pri Celju veličastna manifestacija »Štajerska v borbi«. Nam vsem je še v spominu, ko da je to bilo včeraj...

Smelo primerjam »Štajersko v borbi« na Ostrožnem, 19. septembra 1954, s slavnostno proslavo 90. obletnice Tabora v Žalcu, 14. septembra 1958! Seveda s pripombo, da primerjam večje z manjšim!

Vendar... Da, vendar, čas zahteva od nas, da poskušamo 5 let po Ostrožnem ponoviti po notranji vrednosti enako množično manifestacijo v Žalcu 14. septembra 1958, čeravno po obsegu in številu ustrezno zmanjšano! Zgodovina nam ponuja priložnost...

Takrat, kak teden ali kaj pred Ostrožnem, sem se takole pomenkoval z generalmajorjem Petrom Stantetom-Skalo:

»Tovariš generalmajor! Prosim Te, da mi kot komandant IV. operativne cone pozimi leta 1944-45 na Štajerskem na kratko poveš, kakšen namen ste takrat imeli?«

»Kratko: razbiti takratne nemške bojne načrte!«

»Ki so bili?«

»Uničiti nas — partizane in predvsem za vselej likvidirati naše svobodno ozemlje v Zgornji Savinjski dolini.«

»S kakšnimi močmi ste vi takrat razpolagali?«

»Komando nad IV. operativno cono sem prevzel že jeseni 1944, v Moravčah. V našem sestavu je bila XIV. divizija, dve samostojni brigadi in več odredov.«

»Pa sovražnik?«

»Sicer smo mi imeli zares odlično obveščevalno službo, vendar jim v tem primeru le nismo povsem zaupali. Vsem nam je bilo več kot na dlani, da so se Nemci takrat zakleli, da nas bodo uničili in s tem »očistili« svoje zaledje na Štajerskem. V dosego tega so zbrali vse svoje razpoložljive sile, s »feldžandarmarijo« zasedli vse glavne točke na prometnih žilah, z regularno vojsko in z vlasovci pa obvladovali najpomembnejše gorske grebene.«

»In kakšno taktiko ste takrat vi izvajali?«

»Ko smo se prebijali od Save v Zgornjo Savinjsko dolino, zima je bila takrat izredno huda, smo se kajpak nešteto krat spopadli z njihovimi manjšimi postojankami in jih domala vselej potolkli.«

»Končni izid te borbe?«

»Februarja 1945 smo opazili večje nemške premike. Kljub trditvam naših obveščevalcev, da to pomeni njihov dokončni umik s Štajerske, le nismo verjeli. To nam je potrdil že kmalu dan, ko so nas Nemci napadli z vso silo. Zavaljo burje, mraza in visokega snega, je nam kot njim odrekalo avtomatsko orožje. Priznam, da so nas oni številčno nadvladali nekajkrat, zlasti takrat, ko smo bili na Mozirskih planinah, razen tega pa so oni bili vsaj dobro nahranjeni in spočiti, medtem ko smo bili mi utrujeni in sestradani kot volkovi v najtrši zimi.

Začel se je boj moža proti možu, nož ob nož! Žrtve na obeh straneh. Morem pa trditi, da jih je bilo na sovražnikovi strani neprimerno več, zakaj naši so se junaško borili...

Kljub vsemu temu smo sklenili umik z Mozirskih planin proti Belim vodam iz strateških razlogov. Umikali smo se v kolonah. Prvi koloni je načeloval Milenko, ki je pozneje padel pri Frankolovem, nekaj dni pred svobodo. Čeravno na umiku, je njegova kolona nenadno napadla neko nemško zasedo, tako iznenada, da se je vsa zmedla in da ni uspela izstreliti na naše niti enega zrna. Pobegnila je, našim pa prepustila precej orožja, med njim celo dva odlična mitraljeza.

Temu prvemu nepričakovanemu uspehu se je zvrstil uspeh za uspehom. Naše kolone so se razvnele, napadale posamič nemške zasede in postojanke... Nemci so iz »toplega gnezda« v Mozirju to opazili, se zmedli in začeli iz vseh topov in minometalcev obstreljevati — svoje lastne posadke...

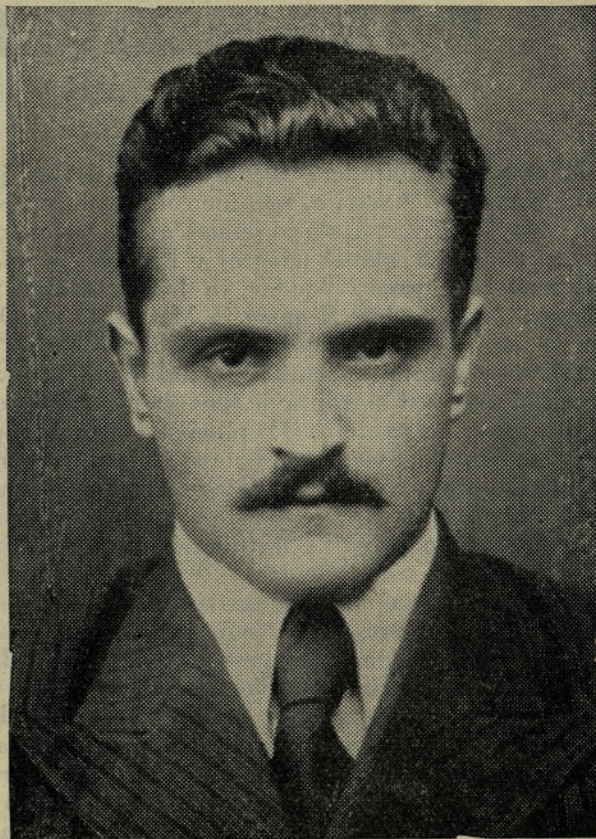
Tako smo mi takrat, čeravno na umiku, bili zvečer na Belih vodah, od koder smo takoj krenili k Sv. Andražu pod Goro Oljko, popolni zmagovalci.«

»Najlepša hvala tovariš generalmajor! Smem nadaljevati z vprašanji?«

»Prosim, vendar kratko!«

»Zakaj je za spominsko proslavo »Štajerska v borbi« izbrano prav Ostrožno pri Celju?«

»O tem vprašaj natančneje druge, jaz morem reči le tole: Če smo se s prireditvijo v Toplicah po vojni nekako oddolžili dolenjskim borcem in žrtvam, z Okroglico Primorski in nedavno s Črnomljem Beli

Narodni heroj Slavko Šlander.

krajini, kaj ni prav, da se zberemo še vsi tisti, ki smo se kakorkoli borili proti zverinskim zavojevalcem po Štajerskem?«

»Razumljivo! Vendar zakaj prav Celje?«

»Po mojem takole: Celje je bilo s svojo široko industrijsko in narodno zavedno okolico že desetletja in desetletja v ospredju boja proti germanskim in fašističnim vsiljivcem. Mesto Celje je bilo pred vojno kraj mnogih množičnih, političnih dogajanj na Štajerskem. Zgodovina vsega tega je preobsežna. Ali niso prav v Celju in njegovi okolici delovali borci in heroji: Slavko Šlander, Miloš Zidanšek, Dušan Kraigher-Jug, Janez Pečnik, Fran Vrunč-Buzdo, Vera Šlandrova itd.? Tudi Stane Rozman, XIV. divizija in še nešteti, so prav v celjski kotlini odločno s svojimi junaškimi dejanji posegali v razvoj NOV!«

»Oprosti, tovariš Skala, moji vsiljivosti in najlepša Ti hvala za vse, pa še — priporočam se za drugič!«

»Veš, kaj?« je dejal tovariš Skala za konec. »Tole zapiši in poudari: Kdorkoli in kakorkoli je povezan z boji za pravice delovnega ljudstva pri nas, ne sme manjkati prihodnjo nedeljo na Ostrožnem! Na svidenje na Ostrožnem!«

»Razumljivo, na svidenje na Ostrožnem!«

Po golem naključju sem nedavno v Celju srečal tov. Petra Stanteta-Skala in mu priznal svojo željo, da nameravam ponoviti najin pomenek pred 4 leti. Za hipec je namršil čelo — pomislil je na kaj novega — in privolil... Privolil zavaljo enakih imenov: Ostrožno—Žalec!

Da! tov. Peter Stante-Skala je skala! Nespremenljivo — kot takrat pred Ostrožnem — tudi zdaj pozdravlja:

»Na svidenje v Žalcu, v nedeljo 14. septembra!«

Jaka Slokan

France Onič, profesor — Ljubljana

DOBA SLOVENSКИH TABOROV

(K 90-letnici žalskega tabora)

I.

Marčna revolucija leta 1848 je v temeljih zamajala staro habsburško Avstrijo, zgrajeno na fevdalnih stanovskih temeljih. Zamajala jo je meščanska revolucija, ki je tega leta izbruhnila najprej v Parizu, nato pa v velikem delu Evrope. Vendar je le revolucionarno meščanstvo avstrijskih Nemcev in Madžarov na Ogrskem v polni meri dozorelo, da izvede meščansko demokratično revolucijo: ukinitve fevdalnega stanovskega reda in njegovih predprav, popolno izvedbo zemljiške odveze z razdelitvijo plemiške in cerkvene zemlje med kmete, uvedbo ustavnega življenja z demokratizacijo uprave in vlade, vpeljavo narodnega jezika v šole, javno življenje in urade, ločitev cerkve od države in zaščito privatne lastnine in podjetnosti za vsakogar.

Revolucija leta 1848 v avstrijski monarhiji ni uspela, ker je bila poražena v svojih glavnih središčih na Dunaju, na Madžarskem in v Italiji. Povsod drugod, tudi med avstrijskimi Slovani, so bile sile naprednega meščanstva še toliko nerazvite, da je njihov narodni in socialni program zaostajal za zahtevami sodobne meščanske revolucije. Zato je v habsburški monarhiji revolucija ostala na pol poti, zato so se znašle slabo prebujene ljudske množice drugih narodov bolj ali manj v pasivnosti ali pa so jih nedemokratične sile potisnile celo na nasprotno stran revolucijskih barikad, kakor je to bil primer s Hrvati pod banom Jelačičem.

Na Slovenskem je bila največja ovira za razvoj slovenskega narodno-revolucijskega programa velika zaostalost slovenskih množic. Slovenski kmet je bil sicer živo zainteresiran na ukinitvi fevdalnega reda, ker si je vroče želel kmetijske odveze in njemu tako potrebne fevdalne graščinske in cerkvene zemlje. To so izpričali kmečki nemiri proti graščinam po vsej slovenski zemlji. Ljudstvo je birokratični avstrijski upravni aparat mrzelo. Želelo si je takih uradov in uradnikov, ki mu ne bi bili tuji in sovražni po svojem jeziku, duhu in mišljenju. Te in take zahteve pa naše ljudstvo ni znalo in moglo spremeniti v politično akcijo, ker ni našlo primerne političnega voditelja. Slovensko meščanstvo, ki bi moglo biti tak voditelj, je bilo še močno narodno neprebujeno, na široko uklenjeno še v stare cehovske obrtne načine gospodarjenja. Obstajali so komaj neznatni začetki naprednega slovenskega kapitala v industriji in rudarstvu. Plast slovenskega liberalnega izobraženstva je bila še šibka, prešibka, da bi mogla dati množično podlago slovenskemu demokratičnemu taboru. Slovenska duhovščina v svoji celoti ni mogla prestopiti v napredni demokratični tabor. Preveč je bila vezana na fevdalne koristi cerkve. Čeprav je spoštovala in širila slovensko besedo v svojem tisku in govoru, je v njej širila in učila tudi vdanost habsburški monarhiji.

Leto 1848 je med najnaprednejšimi krogi slovenskega izobraženstva in meščanstva vendarle izoblikovalo narodno demokratični program, ki ga naša zgodovina pozna pod geslom »Zedinjene Slovenije«. Ta program je zahteval ukinitve starih avstrijskih dežel in deželnih meja, ki so ločevale Slovence, njihovo združitve v eno enotno državno-pravno telo s slovensko skupščino in upravo ter slovenskim jezikom kot veljavnim v vsem šolstvu, tja do univerze!

Toda »Slovenski narodni program«, pravi dr. Mal v Zgodovini slovenskega naroda, se ni dal doseči na

miren način. Bojevali se je bilo treba na dve strani: zoper vladno, ki bi najraje videla, da je ostalo vse pri starem, na eni strani, na drugi strani pa zoper drugorodne sosedne, Nemce in Italijane, ki so želeli še naprej vladati in jih raznarodovati.

Slovenski narodni program je potemtakem potreboval za svoje uresničenje mnogo revolucionarne energije. Najnaprednejši krogi med Slovenci pa so ostali osamljeni... Poraz marčne revolucije zato tudi Slovincem ni mogel prinesiti drugega kakor popoln neuspeh. Iz programa »Zedinjene Slovenije« niso uresničili niti ene točke. Po zlomu revolucije se je mogla uveljaviti le politika konservativnih meščanskih krogov pod duhovnim nadzorstvom cerkve in obnovljenega germanizatoričnega absolutizma. Slovensko politično vodstvo, z Bleiweisom na čelu, se je v glavnem omejilo na lojalni boj za jezikovne, upravne in gospodarske koristi drobnega značaja, pri tem pa se oslanjalo na nekoliko znosnejši tabor konservativnih veleposestnikov v dunajskem parlamentu ali v vladi.

II.

Ko je 10 let po zlomu revolucije nastopila ustavna doba in je Avstrija leta 1866 izgubila vojno s Prusi in Italijani ter je zato avstrijsko nemštvo stremelo po sporazumu z Madžari, so se Slovenci znašli v izredno težavnem položaju. »Zedinjena Slovenija« je ob nenadni politiki slovenskih konservativcev postala navadna prevara in fraza. Ljudstvo je slabotni politiki vodstva sledilo s čedalje večjim nezaupanjem. V tej tako imenovani čitalniški dobi se je politična dejavnost omejila na trge in mesta v čitalnicah, kjer so deklamacije in pevski nastopi izpolnjevali čitalniške večere. Dejansko je čitalniška politika bežala od resničnih potreb ljudstva, izčrpavala se je v geslu »Svoji k svojim!«, kar je praktično pomenilo, da se slovensko, po večini še drobnokapitalistično meščanstvo bori z nemškim kapitalističnim pritiskom za domači trg.

Ko je leta 1867 prišlo do avstro-ogrske nagodbe, se se je v splošnem zaključil razvoj, ki se je začel že pred uvedbo ustavnega življenja v Avstriji. Čeprav je zmagovita reakcija po zlomu revolucije 10 let vladala sama z načini samovladja, to niti zdaleč ni moglo preprečiti, da se na ozemlju habsburške monarhije ne bi naglo širila družbena preobrazba v moderno družbo z industrijskim in bančnim kapitalom. Odškodnina, ki so jo plačevali kmetje za zemljiško odvezo, je poleg drugih činiteljev povzročila, da so se koristi veleposestniškega tabora toliko zblížale s koristmi bogatega liberalnega meščanstva, da poslej liberalno meščanstvo v konservativnem taboru ni več gledalo svojega glavnega nasprotnika. Ko so se na Dunaju pod pritiskom celotnega družbenega razvoja odločili za omejeno ustavno življenje, sta menjaje se vladala oba nemška tabora in zdaj bolj zdaj manj pritiskala na ostale narode. Nasilna germanizacija je v novi razporedbi družbenih sil dobila nov priliv in prisilila nenemške narode na okrepljeni odpor. Ko je Avstrija izgubila vojno proti zedinjevalnim težnjam Nemcev in Italijanov leta 1866, sta se oba nemška tabora pogodila z Madžari za delitev oblasti z avstro-ogrsko nagodbo.

S podpisom te pogodbe, ki je avstrijsko monarhijo razdelila v dva dela (dualizem), je polom slovenske oportunistične politike in konservativnega političnega vodstva z Bleiweisom na čelu — »stari« so jih imenovali — postal očiten in popoln. Nezadovoljstvo pre-

bujajočih se slovenskih množic je naraščalo, neznosni nemški gospodarski pritisk, ki je ogražal in potiskal slovenske kmete v gospodarsko krizo, je povzročil, da so te množice začele poslušati »mlade«, ki so s svojimi liberalnejšimi nazori v slovenskem kritiku in književniku Franu Levstiku našli najodločnejšega voditelja in borca zoper takratno slovensko nenačelnost. »Mladi« so z Levstikom dali narodnemu programu novo stvarno demokratično vsebino. Zato pomeni, kakor priberja Edvard Kardelj v »Razvoju slovenskega narodnega vprašanja«, »doba taborov triumf slovenskega liberalizma, v njej so bile odkrite revolucionarne ljudske energije, ki so bile nakopičene v slovenskih delovnih množicah. Politični razvoj je sicer pokazal, da v Evropi liberalizem po letu 1848 ni bil več sposoben za nove revolucionarne akcije. Isto se je zgodilo nekoliko kasneje s slovenskim liberalizmom: »S taborsko dobo je dosegel svoj razvojni višek in že tudi zaključek. Revolucionarna akcija pa je poslej prehajala in prešla na nove družbene sile delavstva in osiromašelih kmetov. Liberalno meščanstvo je poslej poiskalo bolj ali manj skupen politični jezik s konservativnimi krogi, kar je v novih pogojih in razmerah pokazala zadnjič narodna osvobodilna borba od 1941—1945.«

Tabor v Žalcu je bil drugi po vrsti na Slovenskem, — bil je 6. IX. leta 1868, komaj mesec dni po prvem taboru v Ljutomeru (8. VIII. 1868). Prvi ljutomerski tabor je obiskalo kakih 6.000 ljudi, na žalskem taboru pa se jih je že zbralo 15.000! Taborsko gibanje se je nato razširilo na vse pokrajine slovenskega ozemlja, od slovenske Istre, Goriških brd in Koroške tja do hrvaške meje in je trajalo vse v leto 1871, ko je zamrlo pod pritiskom povečanega centralističnega pritiska v Avstriji. Poslej sta bila leta 1878 le še dva tabora, na Goriškem in blizu Trsta, kot odgovor na zahteve italijanskega iredentizma, ki si je začel lastiti slovensko zemljo.

Značilno za kraje, kjer so sklicali tabore, je bila njihova večja narodna prebujenost, navadno tudi trdnejši gospodarski položaj, kar jih je osposobilo za zbirna središča taborskega gibanja. Razume se po sebi, da je tabore omogočilo izkoriščanje leta 1867-tega izdane ustavne določbe o svobodi zborovanja. Organizatorjem taborov je na njih uspelo zbrati tudi nad desetisoče ljudi.

Nesporno je na ozadju žalskega tabora igralo pomembno vlogo nemško gospodarsko prodiranje na jug ob Južni železnici in pozneje ob njeni paraleli po Labudski dolini in dalje proti jugu skozi Velenje in Šoštanj. Nemškemu kapitalu je uspelo, da obkoli Savinjsko dolino s svojimi postojankami v Velenju in v Celju. Nevarnost je bila, da ogrozi Savinjsko dolino samo v njenem središču, saj v tej dobi hmeljarstvo še ni okrepilo slovenskih gospodarskih postojank ob Savinji in z njimi narodno odpornost.

Na žalskem taboru so sodelovali znani predstavniki liberalno-politične smeri, ki je v njih ideja taborov našla svoje pobudnike. Med njimi so bili dobri ljudski govorniki, ki so v ljudeh znali buditi politično zavest. Zato je zelo prav zadel pomen taborov zgodovinar dr. Mal, ko je napisal, da so bili prava šola ljudstva o državljskih in narodnih pravicah.

Žalskega tabora sta se udeležila urednik »Slovenskega naroda« Anton Tomšič in pisatelj Josip Jurčič. Na taboru sta govorila dr. Valentin Zarnik in dr. Jože Vošnjak o slovenski zgodovini in o zahtevi po »Zedinjeni Sloveniji«. Ostali govorniki dr. Jakob Ploj, dr. Radoslav Razlag in Božidar Raić so razpravljali o zahtevi po uvedbi slovenskega jezika kot uradnega jezika v urade in po pouku v slovenskem jeziku na vseh stopnjah šol s posebnimi materialnimi sredstvi za izvedbo teh zahtev.

Priprava na žalski tabor je bila obširna, vsestranska. Organizatorji tabora so izdali poseben proglas. V njem so povabili prebivalstvo »iz vseh hiš in vseh vasi« Gornje in Spodnje Savinjske doline, Šaleške doline, iz laškega, konjiškega, kozjanskega in šmarskega okraja. Prišlo je tudi precej hrastniških steklarjev in rudarjev. Vendar jim je za kazen nemška rudniška uprava odtrgala znesek, ki je pomenil takrat vrednost 1 para čevljev! Gostje so prišli tudi od drugod, zastopstvo »Južnega Sokola« celo iz Ljubljane. Tabor se je odvijal v svečanem razpoloženju, Žalec so slavnostno okrasili, zvečer razsvetlili in po gričih prižgali kresove.

V spomin na žalski tabor so delili kovane značke, na eni strani z napisom »Slovenski tabor v Žavci 1868«, na drugi strani pa:

»Slovinci zjedinimo se!«

IZ KNJIGE »PISMA NA SMRT OBSOJENIH«

(Stran 112)

JOŽE LETONJA

je bil rojen 2. marca 1898 v Skornem pri Šoštanju. Bil je srednji kmet. Od leta 1941 je sodeloval s partizani. Nemci so ga 9. aprila 1942 aretirali z vso družino. Ženo in sestro so odvedli v taborišče Auschwitz, kjer sta obe umrli, štiri majhne otroke so vlačili po raznih taboriščih, njega pa so imeli zaprtega v Celju ter ga 8. julija 1942 ustrelili v Mariboru v skupini 44 talcev.

Ljuba žena!

Zadnja je moja pot na tem krivičnem svetu. Prosim Te, odpusti mi moje krivično postopanje napram Tebi. Danes vidim, da si bila naša žrtev, Te zadnjikrat poljublja Tvoj zvesti mož Jože! Ne jokaj preveč, saj Te bom pričakoval.

Jožek, Ti ne boš poznal Tvojega ateka, Joži, Mili, Mari, ubogajte ljubo mamico. Naredite si v pesku grob in se s tem v molitvi spomnite Vašega nesrečnega očeta, ki Vas je neizrečeno ljubil do zadnjega vzdihla in Vas in mamo pričakuje nad zvezdami!

Poljube Jožeku, Marici, Jožeku, Milici in vsem sorodnikom in prijateljem zadnje pozdrave!

1.700.000 žrtev NOV nam je omogočilo svobodo, da si v miru in po svoje gradimo temelje za tako življenje, ki gre delovnemu človeku!

Pogled z Velenjskega gradu na Novo Velenje, plod veličastne zmage NOV.

Ing. Veljko Križnik

Rast in delo inštituta za hmeljarstvo

Hmelj daje svojevrsten pečat izgledu Savinjske doline, ki ga opazi vsakdo, ki se pelje po njej. Ne le dolini, tudi ljudem, ki so v njej, je dal hmelj svoj pečat — ne na zunaj, pač pa njihovi miselnosti. Vse misli in delo se sučejo okrog hmelja. Hmelj je tisti, ki ga preživlja, zato mu hmeljar tudi posveča vso skrb. Hmeljar v svoji miselnosti že zdavnaj ni več kmet, ampak je — kot temu danes pravimo — specializirani tržni proizvajalec. Pridelek proda in živi od izkupička. Če pridelala malo ali slabo blago, bo izkupiček manjši in življenje slabše. Zato je hmeljar dovzeten za vse tisto, kar mu bo pridelek povečalo ali izboljšalo; zato je dovzeten za vse novosti, ki mu jih preizkušene priporoča kmetijska znanost.

Ovisnost od uspeha ali neuspeha pri hmelju je hmeljarje že zdavnaj začela navajati na to, da so se organizirali in tuhtali, kako bodo več in lažje pridelali.

Hmeljarstvo je danes pri nas ena najbolj organiziranih kmetijskih strok. Hmeljarji so v okviru naše zadrufne organizacije našli primerno obliko proizvodne organizacije, ki jim pomaga in sodeluje v proizvodnji hmelja. Imajo zagotovljen odkup pridelka po primernih cenah. Imajo svojo znanstveno ustanovo, ki bedi na tem, da se bo pridelek hmelja povečal ter izboljšal in pocenili proizvodni stroški.

Tako stanje pa v hmeljarstvu ni bilo vedno. Taka ureditev hmeljarstva je zahtevala napore nesebičnih in daljnovidnih posameznikov, ki so videli v tem bodočnost hmeljarstva. Toda priti je morala nova socialistična Jugoslavija, da so se težnje najnaprednejših uresničile.

Že pred vojno so mnogi napredni hmeljarji uvideli potrebo po zavodu, ki bi z znanstvenimi izsledki izboljševal hmeljarsko proizvodnjo. Toda v tistih razmerah so bile to le pobožne želje.

Med vojno uničeno hmeljarstvo pa je v prvih po-

Martin Jošt,
prvi direktor
Inštituta za hmeljarstvo
Žalec.

vojnih letih potrebo po takem zavodu še bolj zaostrilo. Zato so se že na prvih sejah tedaj ustanovljene Hmeljarske zadruge menili o tem pomočniku hmeljarske proizvodnje. Januarja 1946 je upravni odbor »Hmezada« sklenil, da se začne z načrtnim delom v selekciji hmelja, ki se je tega leta tudi začelo. V septembrski številki »Hmeljarja« so v članku »Obnovitveni načrt hmeljarstva« že podane prve smernice selekcije in poudarjena potreba, da se »za to načrtno selekcijo postavi primerno poslopje z laboratorijem in rastlinjakom«.

Na seji 19. 8. 1946 je upravni odbor »Hmezada« sklenil, da se prične s pripravi za gradnjo inštituta, ni pozval vse hmeljarje, naj pri tem pomagajo po svojih močeh. Februarja naslednjega leta so začeli hmeljarji Orle vasi, Šempetra, Trnave in od drugod dovažati material za gradnjo.

»Hmeljar« razlaga hmeljarjem v aprilu 1947 »kaj pa naj bo ta inštitut?« in pravi: »To bo zgradba, v kateri se bodo raziskovala in reševala vsa pereča vprašanja naprednega hmeljarstva od vzgoje najboljših sort, preiskave zemlje, umetnih gnojil in njih najboljša in najprikladnejša uporaba, nove mere za zatiranje škodljivcev in bolezni, pa do kemične preizkušnje namenjenega blaga.« Pisec nadalje še daljnovidno pristavlja, da »utegne najti v novem inštitutu prostor in nego še kakšna druga rastlina v korist širše kmetijske skupnosti«.

Izredni občni zbor »Hmezada« 18. maja 1947, ki je imel v svojem dnevnem redu tudi točko »gradnja laboratorija«, je sklep upravnega odbora o zgraditvi inštituta potrdil in pozval hmeljarje, naj pomagajo z vošnjami, lesom in drugim.

Inštitut je gradil Hmezad v lastni režiji. Mnogo truda je zahtevala nabava materiala, ki ga je bilo v tistih časih splošne obnove težko dobiti. 1949. leta je zgradba pod streho, 1952. leta pa zgrajena.

Vzporedno z gradnjo so nabavljali že tudi potrebne laboratorijske instrumente, tako da je bil tudi laboratorij opremljen 1954. leta.

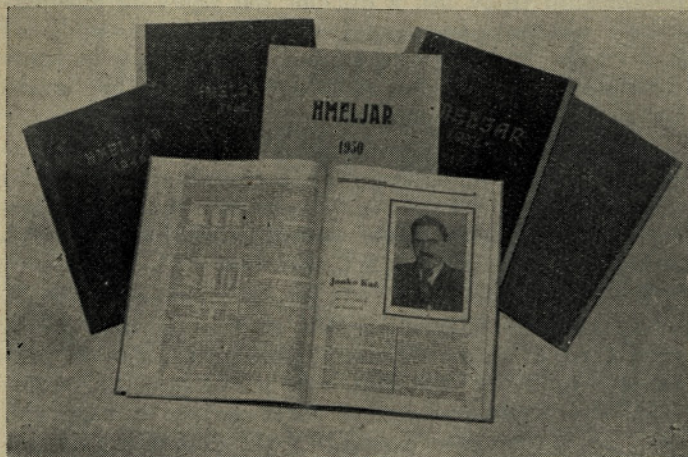
Inštitutsko delo pa se je začelo že mnogo prej, preden je bila stavba gotova. Že 1946. leta se je začelo mapiranje najboljših rastlin. Hmezad je imel v svojem sestavu poseben selekcijski oddelek, ki se je leta 1948 razdelil na dva: selekto-genetski in kemijski. Ta dva sta se leta 1952 preselila v novo stavbo.

Meseca avgusta 1952. leta se je pri reorganizaciji Hmezada inštitut ločil od Hmezada in deluje naprej kot samostojna ustanova pod vodstvom hmeljarskega odbora v sklopu Okrajne zadrufne zveze v Celju.

Meseca aprila 1953. leta je inštitut prevzel tudi zemljišča bivših KDZ Vrbje in Žalec, iz katerih se je

Spominska plošča na stopnišču v Inštitutu za hmeljarstvo Žalec.

Janko Kač, urednik »Hmeljarja« v letih ustanavljanja Inštituta.

leto dni pozneje ustanovilo današnje Kmetijsko gospodarstvo Vrbje.

Meseca junija 1953. leta je dobil Inštitut svoj ustanovni statut, ki predvideva v inštitutu te-le oddelke: agroekološki, selekto-genetski, rastlinsko-zaščitni, agroprodukcijski, agrokemijski in prosvetno-propagandni.

Ustanovni statut nalaga inštitutu »proučevati in usmerjati gospodarsko dejavnost v poljedelstvu na splošno in specialno v hmeljarstvu. Po svojih organih in preko združenih organizacij inštitut strokovno organizira proizvodnjo hmelja, bodisi s splošnim pospeševanjem, bodisi s posebnimi ukrepi v določenih ekoloških rajonih ali na posameznih kmetijskih obratih. V prosvetno propagandnih nalogah sodeluje pri ustanavljanju poljedelskih prosvetno-vzgojnih ustanov.«

Poleg selekto-genetskega in kemijskega oddelka sta tega leta zaživela še zaščitni in agroekološki oddlek.

V tej obliki je inštitut deloval do 1956. leta, ko se je ustanovila Kmetijska proizvodna poslovna zveza v Žalcu. Ob tej priliki je upravni odbor OZZ na svoji seji dne 9. avgusta sklenil, da prenese ustanovitelske pravice na KPPZ Žalec. Upravni odbor KPPZ Žalec pa je na svoji seji 11. septembra sklenil, da se Inštitut za hmeljarstvo preosnuje v finančno samostojni zavod.

Ker se je tedaj reorganizirala celotna kmetijska pospeševalna služba zaradi ustanovitve poslovnih zvez je Inštitut dobil te-le naloge:

a) znanstveno raziskuje pogoje proizvodnje hmelja v Sloveniji in zasleduje ter proučuje izsledke sodobne kmetijske znanosti v hmeljarstvu v svetu;

b) preverja izsledke kmetijske znanosti v danih ekoloških pogojih in proučuje proizvodne pogoje kmetijstva v okraju Celje s ciljem, da se ugotovijo kmetijske proizvodne kapacitete in ukrepi, s katerimi se lahko te kapacitete izrabijo na najracionalnejši način;

c) po teh strokovnih izdelkih usmerja v skladu z ekonomskimi pogoji kmetijstvo celjskega okraja, zlasti hmeljarstvo in sodeluje pri pospeševanju kmetijske proizvodnje z uvajanjem znanstvenih izsledkov v prakso;

č) po naročilu in proti plačilu raziskuje proizvodne probleme v kmetijstvu in daje strokovna mnenja ter predloge.

Opravljanje naštetih nalog določajo pravila Inštituta osmim oddelkom: za agroekologijo in poljedelstvo, za hmeljarstvo, za zaščito, za sadjarstvo in vinogradništvo, za kmetijsko strojništvo, za kmetijsko ekonomiko.

Od naštetih oddelkov pa je bilo v tem letu zasede-

nih s strokovnim kadrom le pet — poleg »starih« še odsek za živinorejo; v naslednjem letu pa še odsek za sadjarstvo in vinogradništvo.

Leta 1956 se je začela tudi gradnja rastlinjaka, ki bo služil za selekcijsko delo in proučevanje hmeljnih bolezni in škodljivcev. Dograjen pa je bil v letošnjem letu.

Po sklepu seje upravnega odbora KPPZ Žalec dne 18. septembra 1957 je dobil Inštitut še nalogo, »da po naročilu in proti plačilu izdeluje projekte ureditve in izboljšanja kmetijske proizvodnje in kmetijskih zemljišč.« Za to delo je bil ustanovljen odsek za kmetijsko projektiranje. Ob tej priložnosti je bil ukinjen odsek za kmetijsko strojništvo, ker je strojno službo prevzela poslovna zveza in je s tem odpadla potreba po takem odseku pri Inštitutu.

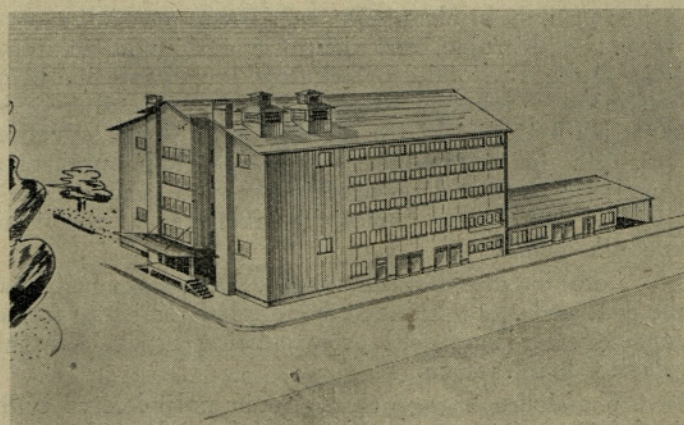
Zaradi uveljavitve poslovnih zvez v pospeševanju kmetijske proizvodnje in enotne organizacije živinorejske službe v Sloveniji, sta bila letos ukinjena odseka za sadjarstvo in vinogradništvo ter za živinorejo.

Ko se je Inštitut ustanovil, je zaposleval dva inženirja in enega tehnika. Danes pa je v Inštitutu naslednji strokovni kader:

	inženirji	tehniki	skupaj
uprava	1		1
oddelek za agroekologijo in poljedelstvo	2	2	4
oddelek za hmeljarstvo	3	3	6
oddelek za zaščito rastlin	2	2	4
oddelek za agrokemijo	2	2	4
odsek za kmetijsko ekonomiko	—	—	—
odsek za kmet. projektiranje	3	2	5
skupaj	13	11	24

S čim se ukvarjajo ti strokovnjaki? Kaj dela Inštitut? To delo je več ali manj znano vsakemu hmeljarju iz obiskov v Inštitutu, iz stikov z njegovimi strokovnjaki in — če ne drugače — iz našega lista »Hmeljar«, kjer ga strokovnjaki Inštituta obveščajo o svojih dognanjih in mu dajejo napotke. Vendar bi želel le na kratko našteti nekaj glavnih nalog, s katerimi se Inštitut ukvarja.

Selekcija goldinga in vzgoja novih sort je ena glavnih nalog, zaradi katere je bil Inštitut ustanovljen. Inštitut dela na tem, da bomo v prihodnosti zasajevali nova hmeljišča le iz matičnih nasadov najboljših rastlin. Lansko leto so strokovnjaki oddelka za hme-

Skica oblastveno odobrenega gradbenega načrta za novo veliko gospodarsko zgradbo pri Inštitutu za hmeljarstvo Žalec.

ljarstvo izvednotili 100.000 hmeljevih rastlin. S sadi-kami od teh odbranih rastlin je letos zasajenih že 23 ha matičnih nasadov.

Dolgotrajno delo žlahtnenja hmelja po metodi povratnega križanja bo čez štiri leta že dalo prve vidne rezultate. Da pa bo to delo uspešno, kažejo že dose-danji rezultati, saj dajejo križanci večje pridelke za-dovoljive kvalitete. Oddelek za hmeljarstvo proučuje različne načine gnojenja z umetnimi gnojili. Zlasti po-membni bodo izsledki o zelenem gnojenju in zatrav-ljenju oziroma zastiranju hmeljišč s travo.

Pomembno je tudi preizkušanje različnih kon-strukcij žičnic. Nižja streha žičnice, angleški način napeljave kažejo, da bodo dali pozitivne rezultate. Lanski poskusi z namakanjem hmeljišča so dokazali rentabilnost tega ukrepa, saj se je pridelek povečal za eno tretjino.

Veliko vprašanj, ki jih je treba skrbno proučevati, postavlja pred Inštitut razširjenje hmeljišč izven Savinjske doline.

Neprestano spremljanje pojava in razvoja bolezni in škodljivcev v hmeljiščih ter obveščanje hmeljarjev o njih pravilnem in pravočasnem zatiranju, je glavna naloga oddelka za zaščito rastlin. V ta namen proučujejo v tem oddelku biologijo hmeljne perono-spore, rdečega pajka na hmelju in drugih bolezni in škodljivcev. Tu tudi preizkušajo vsa nova zaščitna sredstva in škropilnice, preden jih uporabimo v hme-ljarstvu.

Poskusi so dokazali, da je zatiranje divjega hmelja uspešnejše s herbicidi, kot pa ročno izkopa-vanje. Oddelek za zaščito proučuje v naših razmerah boljše in zanesljivejše načine zatiranje škrlupa, kar je zlasti pomembno zato, da bomo v novih sadnih plan-tazah pridelovali kvalitetno namizno sadje.

V sodelovanju s Kmetijskim inštitutom v Ljub-ljani ugotavljajo v našem okraju klimatske faktorje, ki so odločilni pri infekciji krompirja s krompirjevo plesnijo, da bi uvedli napovedovalno službo za škrop-ljenje krompirišč.

Vsakoletno kemijsko raziskovanje kakovosti hmelja nam daje sliko kakovosti vsakega letnika gol-dinga v primerjavi s tujimi vrstami.

Proučevanja razvoja in nastanka humulona so dala dragocene izsledke o času gospodarske zrelosti hmeljskega storžka in pravem času obiranja hmelja.

Meritve in kontrola hmeljskih sušilnic, ki jih prav tako opravljajo na oddelku za agrokemijo, so poka-zale, kako se obnaša hmeljski storžek med sušenjem. Ti podatki so zelo dobrodošli projektantom za izboljšanje načrtov novih sušilnic. Letos preizkušajo tudi po-sebne peči, da bi obstoječim sušilnicam povečali zmog-ljivost s hitrejšo cirkulacijo večjih množin top-lega zraka. Prav tako preizkušajo letos prototip večje sušilnice s tekočim trakom. Poleg najrazličnejših kemijskih analiz, ki jih opravljajo za druge oddelke Inštituta in naročnike, proučujejo tudi prehrano hmeljske rastline z rudninskimi snovmi tako, da ana-lizirajo posamezne hmeljske rastline v različnih rastnih dobah.

Letos osnovana agrometeorološka postaja Inštituta bo dala podatke o klimatskih činiteljih, ki jih je treba upoštevati v kmetijski proizvodnji v našem okraju, zlasti v hmeljarstvu.

V oddelku za agroekologijo in poljedelstvo tudi pedološko raziskujejo tla Savinjske doline. Lani so mapirali že 5.000 ha zemlje. Ko bo to delo v Savinjski dolini zaključeno, ga bodo nadaljevali v ostalih prede-lih okraja. Karte, na katerih bodo vrisali razširjenost

posameznih tipov tal, z opisom teh tipov in agroteh-ničnih ukrepov, ki se naj na posameznih tipih tal opravljajo, bodo v veliko pomoč zadrugam in kme-tijskim gospodarstvom za pravilno in boljše izrab-ljanje kmetijskih zemljišč.

Navodila za gnojenje na podlagi kemijske raz-iskave zemlje omogočajo najracionalnejšo uporabo umetnih gnojil. Lani so analizirali 1.521 vzorcev zemlje. Te podatke bodo uporabili tudi za izdelavo karte rodnosti tal okraja Celje.

V varietetnem vrtu Inštituta primerjajo kme-tijske rastline najrazličnejših sort in izvora, da bi našli tiste, ki se pri nas bolje obnesejo. Le-te pa pre-kušajo nato v posameznih rajonih okraja, da ugot-o-vijo, kje bodo posamezne sorte najboljše uspevale. Lani so v tem vrtu posejali 1.632 domačih in tujih sort in provenienc kmetijskih rastlin.

Preizkušajo pa tudi semensko vrednost priznanega semenskega krompirja. V sortnih poskusih so pri-merjali različne sorte žit, da bi ugotovili najprimer-nejše za posamezna področja okraja.

Strokovnjaki tega oddelka tudi opravljajo vzdrže-valno selekcijo krompirjevih sort merkur in bintje in strokovno vodijo semenarstvo v našem okraju.

Oddelek za kmetijsko projektiranje izdeluje načrte za nova hmeljišča, sadovnjake in vinograde. Tu izdelujejo tudi ureditvene načrte za državna posestva.

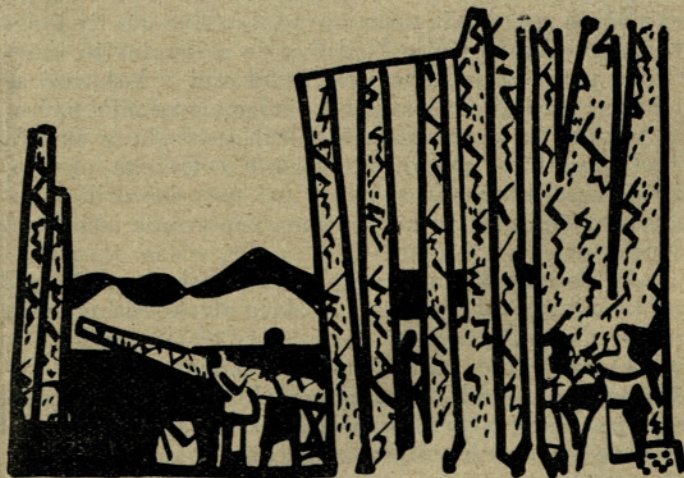
Pomanjkanje strokovnjakov v oddelku za kme-tijsko ekonomiko močno občutimo. Pereče naloge kot so ugotavljanje proizvodnih stroškov in možnosti za njihovo znižanje, izdelava normativov za dela v hme-ljiščih, proučevanje ekonomskih odnosov v koope-racijski proizvodnji itd., še čakajo, da se zastavijo, kar upamo, da bo letos.

Kakšni pa so načrti za bodoče delo?

Predvsem želimo nadaljevati že začete naloge in vključevati v naš program dela tiste probleme, ki se bodo v proizvodnji hmelja pojavili.

Letos začnemo graditi prepotrebne lastne hmeljske sušilnice. V tem posloppu bo poleg skladišč in garaž tudi nekaj pisarniških prostorov, tako da bo v sedanji stavbi moč izprazniti prostore, ki so namenjeni fito-patološkemu laboratoriju in tega organizirati.

Inštitut za hmeljarstvo je organsko zrasel iz potreb hmeljarske proizvodnje. Nastal je na pobudo hmeljarjev, a v okviru naše združne organizacije. Na tak nastanek je kolektiv Inštituta ponosen. Zaveda pa se tudi odgovornosti, da izpolni pričakovanja svojih ustanoviteljev, v korist naše družbe in za napredek hmeljarstva in kmetijstva sploh.

Skica za sliko v olju.

Inž. M. Kač

5 LET ODDELKA ZA VARSTVO RASTLIN pri Inštitutu za hmeljarstvo

Pet let je včasih kratka, včasih pa dolga doba. Za delo neke raziskovalne ustanove pet let ni čas, ki bi kdo ve kaj pomenil. Pri pospeševalnem delu pa moremo v tem času že marsikaj napraviti. Zato se nam zdi prav, da ob petletnici oddelka za varstvo rastlin pogledamo nekoliko nazaj, kritično ocenimo delo, ki smo ga opravili v tem času, čeprav sicer pri inštitutih pet let ni doba, ki bi o njej posebej govorili.

Kot samostojna ustanova se je Inštitut za hmeljarstvo formiral šele leta 1952. Vendar so kmetijski in kemijski strokovnjaki pri Hmežadu že pred tem raziskovali nekatera pereča vprašanja iz selekcije in agrotehnike hmelja ter kemično in botanično analizirali vsakoletni pridelek. Torej moremo reči, da je selekcijski in kemični oddelak začel delovati pravzaprav že pred dejansko ustanovitvijo Inštituta.

Z oddelkom za varstvo hmelja pred boleznimi in škodljivci pa je bilo drugače. Hmeljarska zadruga je sicer nabavila več škropilnic in skrbela po svojih močeh tudi za kemična sredstva, vendar je to njeno delo slonelo bolj na trgovski bazi, ne da bi pri tem močnejše razvila pospeševalno, še manj pa raziskovalno delo.

Prva leta po vojni v Savinjski dolini ni bilo mnogo hmeljišč. Od 1945 do 1949 so se površine gibale od 600 do 1200 ha. Vsa ta leta so bila vremensko za razvoj peronospor, razen leta 1948, zelo neugodna. V tem letu se je močno pojavila peronospora. V neškropljenih hmeljiščih, kakršnih je bilo tedaj precej, je pridelek kvaliteten močno propadel. V drugih letih, do leta 1953, pa je bil pridelek kljub pomanjkljivemu škropljenju še kar kakovosten, propadla so le posamezna hmeljišča zaradi rdečega pajka.

Nizke cene in prisilna saditev niso mogle stimulativno vplivati na pridelovanje hmelja. Zato se tudi hmeljarji niso preveč razburjali, čeprav so v nerodnih letih, kot je bilo 1948, pridelali samo 50 % I. in II. kvalitete. Razmeroma majhne površine in majhno zanimanje hmeljarja, da bi pridelal res kvaliteten blago, so nekako prenesle pomanjkljivo pospeševalno službo varstva pred boleznimi in škodljivci brez organizacije na terenu, brez zadostnega števila škropilnic in brez zadostnih količin kemičnih sredstev.

Referenti za varstvo rastlin sodelujejo pri vseh važnejših akcijah po kmetijskih zadrugah. »Zaščitnik« streže gostom na otvoritvi Doma hmeljarjev na Ljubečni pri Celju.

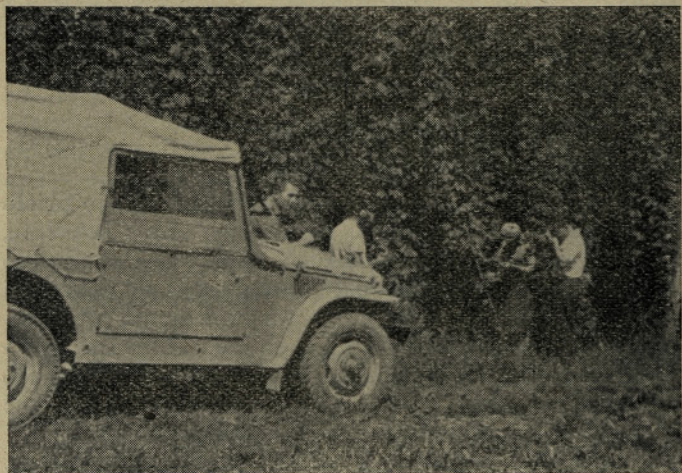
Ko so se razmere okoli leta 1950 uredile, je prišlo hmeljarstvo na pravo pot. Zasadili so večje površine, izbirali so zopet prava zemljišča, hmeljišča so skrbno obdelovali, z eno besedo — hmeljarji so posvečali hmelju zopet tisto skrb, kot v konjunkturnih letih. Intenzivno pridelovanje hmelja pa je zahtevalo temeljito varstvo pred boleznimi in škodljivci. Velike investicije in drag reprodukcijski material nista več dopuščala, da bi pustili pridelek nezavarovan.

Leto 1953 je bilo za kvaliteto hmelja zelo usodno. Mila zima in vlažno, vendar dovolj toplo poletje, sta pripomogli k množičnemu pojavu nekaterih nevarnih bolezni in škodljivcev. Konec maja so se pojavile hmeljne uši tako številno, kot še nobeno leto po vojni. Pokazalo se je, da nimamo niti dovolj škropilnic, niti dovolj učinkovitih sredstev, niti dovolj organizirane varstvene službe po kmetijskih zadrugah. Uši so mnoga hmeljišča tako ogrozile, da marsikje ni bilo niti polovice normalnega pridelka. To je opozorilo vodstvo Inštituta, da ne bo mogoče uspešno usmerjati hmeljarstva brez oddelka, ki bi se ukvarjal samo z varstvom hmelja pred boleznimi in škodljivci in ki bi kompleksno proučeval vse probleme s tem v zvezi. Tako je Inštitut v prvih dneh junija 1953. leta dobil poleg selekcijskega, kemijskega in ekološkega oddelka še oddelak za varstvo rastlin.

Spočetka je bil novo ustanovljeni oddelak prav neobgleden, brez zadostnega števila strokovnjakov, brez poizkusnih polj, brez laboratorija, brez ustrezne literature. Tudi odgovorni ljudje ga spočetka niso jemali tako resno in tudi niso nudili dovolj velike pomoči. Do večje veljave so mu pripomogle — čeprav se to sliši malo paradokсно — prav bolezni in škodljivci, ki so se kot nalašč v tistem letu pojavili izredno številno. Nismo še dobro ugnali uši, že se je pojavil rdeči pajek in uničil pridelek mnogih hmeljišč. Posebno veliko škodo je napravil v hmeljiščih, ki so bila škropljena proti ušem s tekočim pantakanom. Pantakan je sicer uničil uši, je pa tudi požgal precej listja, oslabil rastline in pripomogel k uspelemu razvoju rdečega pajka. Proti rdečemu pajku ni bilo moč dobiti drugih sredstev kot žvepleno apneno brozgo, ta pa seveda ni bila dovolj učinkovita, da bi pri tako močni okužbi mogla zadržati propadanje hmeljišč.

Poleg tega se je v avgustu pojavila tudi peronospora, ki je v neškropljenih hmeljiščih močno ogrožala kvaliteto pridelka. To leto pa je ostalo v spominu hmeljarjev slabo zapisano. Vsega skupaj smo pridelali samo 53 % I. in II. kvalitete, kar je veliko pod povprečjem. Tako se je torej jasno pokazalo, da brez uspešne varstvene službe ne moremo pridelati kvalitetnega hmelja in da so naloge novoustanovljenega oddelka izredno važne ter da ga je potrebno čimprej usposobiti, da bo delu kos. To leto je pa tudi oddelku za varstvo rastlin pokazalo, kateri problemi so najvažnejši in katerih se je treba najprej lotiti: peronospora, rdeči pajek in uši.

Oddelak za varstvo rastlin se je takoj lotil nakanjanih problemov. Pri zatiranju peronospore so hmeljarji imeli že precej izkušenj iz predvojnih let. Naloga oddelka je bila organizacija antiperonosporne službe in zagotovitev zadostnega števila škropilnic in sredstev. Pri zatiranju rdečega pajka in uši pa je bilo potrebno proučiti vpliv ekoloških faktorjev na

Jeep v hmeljišču.

razvoj teh škodljivcev in pa preizkusiti in uvesti nova in učinkovitejša sintetična sredstva, ki so si drugod že utrla pot.

Začeli smo z organizacijo pospeševalne službe. Bili smo mnenja, da naj bo osnovna celica pri delu za varstvo hmeljišč kmetijska zadruga. Svetovali smo vsem hmeljarskim zadrugam naj na hmeljarskem področju nastavijo referente za varstvo rastlin in še posebej za varstvo hmelja, ali kakor smo jih imenovali »zaščitniki«. Seveda ni bilo mogoče v kratkem času za toliko zadrug preskrbeti strokovno izobraženih ljudi, ki bi prevzeli to nalogo po kmetijskih zadrugah. Zadruga so si poiskale na svojem terenu človeka, ki navadno ni imel strokovne izobrazbe, ki pa je kazal zanimanje za take vrste delo. Res se je kmalu pokazalo, da je moč potrebno zanje pridobiti, če je levolja do dela. V zimskih in letnih tečajih, ki so bili vsako leto na Inštitutu za hmeljarstvo v Žalcu, so »zaščitniki« prejeli osnovno znanje, ki ga potrebujejo, da uspešno opravljajo svojo nalogo. Ta predavanja, bodisi v učilnici ali pa na terenu, po potrebi še vedno obnavljamo in »zaščitnikom« poglobljamo znanje, ki jim je potrebno. Razen tega pa oddelek za varstvo rastlin na terenu nadzira njihovo delo in jim pomaga pri nalogah, ki jim sami niso kos. Danes večina izmed njih z uspehom opravlja zaupano nalogo in je sposobna samostojno voditi zatiralne akcije proti boleznim in škodljivcem na vseh važnejših kulturah na področju svoje zadruge. Najlepše uspehe pri svojem delu imajo seveda tisti »zaščitniki«, ki delajo že vseh pet let, kajti za te vrste delo je potrebna čim daljša praksa in čim boljše poznavanje terena. Teoretično znanje, ki ga posredujemo referentom za varstvo rastlin na tečajih, je samo osnova za njihovo delo. Treba pa je to znanje spopolniti z opazovanjem pojava bolezni in škodljivcev na terenu. Najvažnejša za uspeh pri delu referentov za varstvo rastlin pa je gotovo zavest, da je čas najvažnejši pogoj za uspešno opravljeno delo in da more imeti vsaka napaka, ki jo pri delu napravimo, usodne posledice. Referenti za varstvo rastlin vsak na svojem področju pregledujejo hmeljišča in ostale kulture, poročajo o pojavu bolezni in škodljivcev na Inštitut, organizirajo škropljenje in svetujejo zadrugi vrsto in količino kemičnih sredstev, ki jih je potrebno nabaviti za uspešno varstvo rastlin. Seveda ne bi mogli reči, da so si vse zadruga dobro organizirale varstveno službo. Marsikje niso izbrali pravega človeka in so zavoljo tega morali večkrat menjati »zaščitnika«. Po takih zadrugah je stanje najslabše. Da referent dobro opravlja zaupano nalogo, je potrebno, da natančno spozna svoj teritorij, potrebuje zato precej časa, kar

pa seveda pri večkratni zamenjavi ne utegne. V nekaterih kmetijskih zadrugah še tudi danes podcenjujejo varstveno službo in ne nudijo zaščitniku pri delu zadostne pomoči. Vendar so take zadruga na hmeljarskem področju zelo redke in reči moramo, da je z malimi izjemami varstvena služba po zadrugah postavljena na dobre temelje.

S predavanji in s kratkimi tečaji po zadrugah, bodisi v zimskem času ali pa pri posvetovanjih v hmeljiščih poleti pa nismo izobraževali samo referentov za varstvo rastlin, ampak tudi upravnike zadrug, traktoriste in hmeljarje. Pri tem delu so nam pomagali tudi čanki, zlasti v »Hmeljarju« in predavanja v kmetijskih nadaljevalnih šolah, po radiu in drugod. Pri izobraževanju pridelovalcev in strokovnih moči pri zadrugah, pa smo zlasti letos opazili, da je bilo naše delo pomanjkljivo pri traktoristih.

Veliko število traktorjev, ki jih je v letošnjem letu nabavila Poslovna zveza v Žalcu, je zahtevalo veliko novih traktoristov. Pozimi so bili po vseh zadrugah traktorski tečaji, pri čemer pa so bila preda-

Referent
za varstvo
rastlin
KZ Trnava.

vanja iz varstva rastlin preskromna in pomanjkljiva. Letos smo namreč pri škropljenju hmeljišč opazili, da je poznavanje bolezni in škodljivcev in njih zatiranje pri traktoristih prešibko. Zato smo se za letošnjo zimo odločili, da bomo posvetili več skrbi izobraževanju traktoristov.

Druga naloga, ki jo je bilo potrebno ob ustanovitvi oddelka čimprej rešiti, je bila zagotovitev zadostnega števila škroplilnic, primernih za škropljenje hmeljišč. Tudi pri tem delu je bila najvažnejša zadruga organizacija.

Ob ustanovitvi oddelka za varstvo rastlin je bilo stanje škroplilnic na hmeljarskem področju izredno slabo. Pri popisu po zadrugah je hmeljarski odbor ugotovil, da imamo na terenu le nekaj motornih škroplilnic češkega izvora, nekaj holderc in nekaj ročnih prevoznih škroplilnic. V prvih povojnih letih je Hmezd nabavil manjše število Jeserniggovih agregatov (motor in tlačilka), iz katerih so doma napravili škroplilnici in sedemnajst traktorskih škroplilnic znamke Jessernigg. Večina škroplilnic bi bilo v izredno slabem stanju, ker so jih hmeljarji prva leta po vojni posodili v Prekmurje za zatiranje ameriškega kaparja na sadnem drevju. Ta skromen strojni park je komaj kril 10% potreb na terenu.

Najprej se je Hmeljarski odbor skupaj z Inštitutom lotil popraviljanja in izpopolnjevanja starih škropilnic. Napravil je seznam vseh tistih rezervnih delov, ki jih je bilo nujno potrebno uvoziti. Najpotrebnejše dele smo uvozili in škropilnice zopet usposobili za delo.

Jesserniggovi traktorski priključki niso bili primerni za škropljenje hmelja, ker z njimi nismo mogli doseči visokega pritiska. V mehanični delavnici Inštituta za hmeljarstvo v Žalcu so škropilnice preuredili tako, da so dosegle zadosten pritisk in da so mogle kvalitetno škropiti hmelj. Razen tega so vse traktorske škropilnice, pa tudi nekaj samoprevoznih, opremili s škropilnim drevesom, kar je škropljenje poenostavilo in zato tudi pocenilo.

Seveda pa tudi ta popravljani in izpopolnjeni strojni park ni zmozel vsega in je bilo treba misliti na nabavo novih škropilnic. Hmeljarski odbor v Žalcu se je pogodil z Mariborsko tovarno poljedelskih strojev, da bodo škropilnice, ki so jih izdelovali za škropljenje sadnega drevja tako preuredili, da bo mogoče škropiti tudi hmeljišča. Tako je prišlo v zadrage na

strani pa njihova zmogljivost ni bila dovolj velika, da bi pravočasno poškrpili v neugodnih vremenskih razmerah. Pri škropljenju s »Savinjko« potrebujemo namreč enega strojnika, dvoje škropilcev, vprežno živino in gonjača, ne da bi pri tem računali dovoz vode. Zmogljivost te škropilnice je pri dobri organizaciji 2 ha dnevno. Da bi čimbolj razbremenile hmeljarje v poletnih mesecih in da bi mogli vsa potrebna škropljenja opraviti v čim krajšem roku, so si kmetijske zadruge skupaj s traktorji v letu 1958 nabavile tudi traktorske priključke za škropljenje. Kmetijsko proizvodna poslovna zveza v Žalcu je pri novih traktorjih, ki jih je letos uvozila za potrebe hmeljarstva, naročila 130 traktorskih priključkov znamke Rosenbauer. Črpalke na teh škropilnicah žene traktorski motor s kardansko osjo. Škropilnica ima 300-litrski sod in je opremljena s škropilnim drevesom. Zato pri škropljenju potrebujemo samo enega človeka — traktorista, če ne upoštevamo dovoza vode. Škropilnica doseže 30 do 40 atm. pritiska in porabi 46 litrov škropiva v minuti. Škropljenje je zelo kvalitetno in zato se vsi hmeljarji, ki imajo dovolj široko sajen hmelj, da ga lahko obdelujejo s traktorjem, poslužujejo te nove škropilnice.

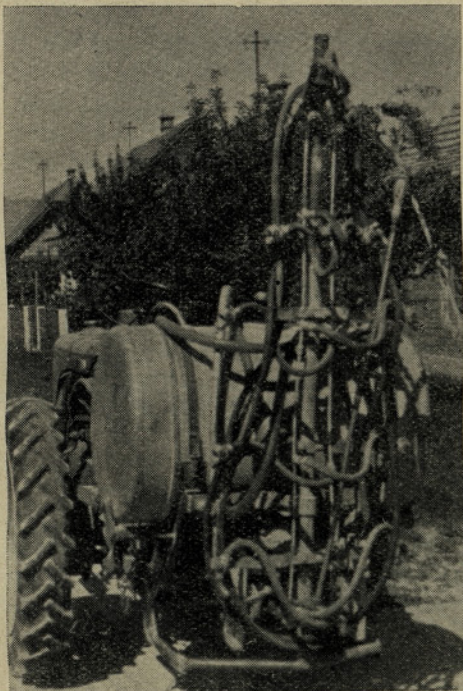
Razen teh škropilnic pa je prišlo v Savinjsko dolino hkrati s traktorji še 10 traktorskih priključkov, ki delajo na principu pnevmatične škropilnice ali molekulatorja. S temi traktorskimi priključki so se oskrbela vsa državna posestva in večje zadruge. Delo z molekulatorjem je izredno naglo in zato tudi ceno. Da orosi 1 ha hmeljišča, potrebuje okoli 400 litrov škropiva. Z novim tipom škropilnice moremo prav tako kvalitetno kot s tlačno škropilnico zavarovati hmelj pred peronosporo, za zatiranje rdečega pajka v močno okuženih hmeljiščih pa zaenkrat še raje uporabljamo tlačne škropilnice.

Tako imamo danes v Savinjski dolini tele tipe škropilnic: V hmeljiščih, ki so pregosto sajena za obdelovanje s traktorjem, uporabljamo »Savinjko«, vsa druga hmeljišča pa škropimo s traktorskimi priključki, bodisi tlačnimi ali pnevmatičnimi molekulatorji. V obrobni krajih uporabljamo manjšo motorko tipa »Vermorel«, ki jo moremo voziti ali samotež ali z vprego, in je opremljena s 100-litrskim sodom. Če se bodo hmeljišča še naprej širila, bo potrebno strojni park kmetijskih združenj izpopolniti še z nekaj visoko zmogljivimi pnevmatičnimi škropilnicami, da tudi v najbolj neugodnih letih ne bomo zamujali škropljenja hmeljišč.

Tretja naloga oddelka za varstvo rastlin je bila preskrba hmeljarjev z dobrimi kemičnimi sredstvi proti boleznim in škodljivcem.

Člani oddelka nadzorujejo merjenje nabranega hmelja.

Letos nabavljene traktorske škropilnice ceneno in kvalitetno škrope hmelj.

področju Savinjske doline 34 novih škropilnic. Zmogljivost teh ni bila zelo velika (2 ha dnevno), če jih sodimo po novih škropilnicah, ki jih imamo sedaj v Savinjski dolini, tudi niso bile okretne, vendar so tedaj krepko pomagale hmeljarju, da je leta 1954 očuval zdrav pridelek kljub izredno neugodnemu vremenu.

Površina hmeljišč je neprestano naraščala. Gojenje hmelja je postajalo iz dneva v dan intenzivnejše, to je pa zahtevalo zopet povečanje strojnega parka. Mariborska tovarna poljedelskih strojev je osvojila licenco francoske tovarne Vermorel za izdelovanje vprežnih motork. Po predlogih Inštituta in Hmeljarskega odbora, so škropilnice tako preuredili, da so ustrezale za škropljenje hmeljišč. Kmetijske zadruge iz Savinjske doline so v Mariboru naročile 170 novih škropilnic. »Savinjke«, tako so jih imenovali, so bile okretne in so zelo dobro opravljale svojo nalogo. Vse stare in izrabljene škropilnice so odšle v zaslužni pokoj, »Savinjke« pa so v letu 1956 in 1957 poškrpale skoraj vsa hmeljišča na našem področju.

Z nabavo teh škropilnic bi bilo v glavnem v normalnih vremenskih pogojih zagotovljeno pravočasno in kvalitetno škropljenje. Vendar so »Savinjke« zahtevale pri škropljenju še veliko delovne sile, na drugi

Referent
za varstvo
rastlin med
ogledom
hmelja
(KZ Braslovče).

Za zatiranje peronospor se je pri nas pred vojno največ uporabljalo bakreno apno 25 ali 50%, le tu pa tam so nekateri hmeljarji škropili tudi z modro galico, zlasti v obrobni predelih, kjer poleg hmeljišč najdemo tudi vinograde. Prva leta po vojni so hmeljarji škropili hmelj z bakrenim apnom domače proizvodnje, včasih dobre, včasih pa tudi slabše kvalitete. Pa tudi bakrenega apna ni bilo mogoče vedno dovolj dobiti in je tako ostalo marsikatero hmeljišče nepoškropljeno zaradi pomanjkanja sredstev. Hmeljarski odbor se je močno trudil, da bi zagotovil zadostne količine bakrenega apna, kar mu je končno tudi uspelo. Inštitut za hmeljarstvo pa je med tem časom tudi preizkušal nove organske fungicide, ki so si po vojni utrli pot med kemična sredstva za varstvo rastlin. Izkazalo se je, da se pri nas v hmeljiščih dobro uveljavljajo sredstva na bazi Zineba (ditan, lirotan) in da smo v nekaterih pogojih z njimi celo bolj zadovoljni kot z bakrenimi pripravki. Zlasti zadovoljivo je njihovo stimulativno delovanje na hmelj in naglo fungicidno dejstvo. Ditan se je prav kmalu uveljavil pri škropljenju hmeljišč in danes uporabljamo za škropljenje proti peronospori polovico bakrenih, polovico pa organskih pripravkov.

Glede sredstev proti rdečemu pajku, moramo reči, da pred vojno sploh nismo poznali učinkovitih akaricidov. Ob močnih pojavih rdečega pajka so hmeljarji sicer škropili hmelj z žveplenimi pripravki ali pa celo s čisto vodo v velikih količinah, vendar brez uspeha. Prav tako tudi prva povojna leta Savinjšani niso imeli sredstev, ki bi z njimi obvarovali hmelj pred tem nevarnim škodljivcem. Novo ustanovljeni oddelek za varstvo rastlin je takoj začel preizkušati sredstva, ki so se po drugi svetovni vojni pojavila na tržišču. Tako smo preizkusili več sistemskih, parationskih, ovocidnih, diazinonskih in žvepljenih pripravkov in najboljše med njimi uvedli tudi v široko prakso. Tako je mogoče danes s pravočasnim škropljenjem, tudi ob majhnih pojavih rdečega pajka, obvarovati hmelj pred njim.

Uši so hmeljarji pred vojno zatirali navadno z nikotinolom. Ko so se leta 1953 uši pojavile množično, so hmeljarji uporabili že na drugih kulturah preizkušeni pantakan. Sredstvo s slabim emulgatorjem pa je požgalo precej hmeljevega listja, kar je povzročilo, da je oslABLJENE rastline popolnoma uničil rdeči pajek.

Namesto neuspelega pantakana je Inštitut uvedel za zatiranje uši lindan, ki ga je iz uvoženih surovin začela prav tisto leto izdelovati tovarna Pinus v Račah. Lindan je kazal prav dober učinek proti hmeljnim ušem, vendar se je moral naslednja leta umakniti sistemskemu sredstvu zaradi njihovega dolgotrajnejšega delovanja in pa zato, ker istočasno uničujejo rdečega pajka. Proti listnim ušem smo s kontaktnimi insekticidi morali škropiti 2–3-krat, če smo hoteli uši popolnoma zatreti. Odkar uporabljamo sistemska sredstva, je enkratno škropljenje dovolj, obenem pa zadenemo že tudi prve generacije rdečega pajka.

Razen tega smo v zadnjih letih uvedli tudi pršenje hmeljišč proti bolhačem s sredstvi na bazi neočiščenega lindana, ki so se pokazala kot najučinkovitejša in najcenejša. Razen tega smo na posameznih področjih, kjer se rade pojavljajo stenice in strigalice, uvedli škropljenje z lindanskimi ali arzenskimi preparati.

V svoj program dela je Inštitut za hmeljarstvo v Žalcu sprejel tudi zatiranje voluharja in ga po svojih močeh tudi na terenu izvajal. V prakso smo uvedli način zatiranja voluharja s pomočjo kalcijevega in natrijevega cianida in sicer z zaplinitjem živih rogov.

Oddelek za varstvo rastlin pri Inštitutu za hmeljarstvo v Žalcu se je trudil, da bi s preizkušanjem sredstev, s pomočjo ekonomskih analiz, upoštevajoč tudi biološki način zatiranja škodljivcev, svetoval hmeljarjem vedno tista sredstva, ki so kazala najboljše lastnosti.

Čeprav je bilo delo oddelka za varstvo rastlin pri Inštitutu za hmeljarstvo usmerjeno predvsem v zatiranje hmeljnih škodljivcev, vendar se je kmalu pokazala potreba, da bi sprejel v svoj program dela tudi zatiranje bolezni in škodljivcev pri drugih kulturah. Leta 1956 je sprejel v svoj program dela tudi varstvo ostalih kulturnih rastlin in je razširil svoje delo iz hmeljarskega področja na področje vsega okraja, vendar so hmeljišča še vedno njegovo glavno torišče dela. V tem času je pomnožil že svoje strokovno osebje, začel z urejevanjem laboratorija tako, da je mnogo bolj opremljen kot je bil nekdanj in se spoprijemlje z novimi težkimi problemi iz varstva hmeljišč.

V zadnjih dveh letih je Inštitut usposobil svoje strokovno osebje, si uredil knjižnico, letos in v prihodnjem letu si bo opremil fitopatološki in entomološki laboratorij. Tako se bo bolje opremljen laže kot pred petimi leti spoprijel z novimi problemi iz varstva hmelja.

AMZ sodeluje z oddelkom za varstvo rastlin.

Kristijan Bobovnik:

HMEZAD - svetovno trgovsko vozlišče

Zgodovina savinjskega hmeljarstva in trgovina s suhim hmeljem začneta leta 1872, ko so začeli načrtno pridelovati hmelj in ko so leta 1874 poleg poznega württemberskega hmelja začeli gojiti tudi angleški golding, ki se je sčasoma aklimatiziral v današnji savinjski golding. Prvo hmeljarsko društvo, ki so ga ustanovili napredni hmeljarji v Žalcu, je ustanovilo leta 1902 Hmeljarno in zavoljo te savinjskega hmelja niso več pošiljali na tržišče nepripravljenega, temveč konzerviranega in pripravljenega, kakor je terjala takratna svetovna trgovina. Tedaj so že imeli tudi javno oznamkovalnico za hmelj. Hmeljarstvo pa je zavrlo prva svetovna vojna; nasadi so se zmanjšali od 1.800 na 600 ha in šele leta 1927 so spet dosegli stanje izpred vojne. Takratne ugodne okoliščine so pospešile hmeljarstvo in tedanje hmeljne površine so bile največje. Južnoštajersko društvo je torej obstajalo vse dotlej, ko so ustanovili Hmeljarsko zadrugo.

Tudi druga svetovna vojna ni prizanesla hmeljarstvu. Ob koncu vojne je od prejšnjih 2500 ha ostalo samo še 630 ha. Sicer pa se je v tem obdobju zmanjšala površina hmeljnih nasadov v Evropi na minimum, posebej na zasedenih področjih. V hmeljarstvo so bila vložena velika sredstva in nasilno zmanjšanje nasadov je povzročilo ogromno škodo, kar smo čutili v prvih letih po vojni, ko nam je manjkalo gradiva, da bi obnovili hmeljišča. To je bil eden izmed razlogov, da smo tako počasi širili nasade, v čemer so nas druge dežele močno prehiteli. Pred vojno so bile ZDA v glavnem odvisne od evropskega hmelja (Nemčija, Češka, Jugoslavija, med vojno pa so se morale njihove pivovarne zadovoljiti z domačim hmeljem; bile so docela odre-

zane od evropskega pridelka, ki je kakovostno boljši. Podobno je bilo tudi z Latinsko Ameriko in tudi zanjo so postale ZDA glavni dobavitelj.

Zavoljo stanja, kakršno je bilo po vojni, ni bilo lahko obnavljati hmeljišča in znova osvojiti tuja tržišča. Nasade so hitro obnovili tisti hmeljarji, ki niso upoštevali samo trenutnih neugodnih razmer in so bili močno navezani na tradicijo. Teže smo pripravili h gojenju hmelja tiste, ki k hmeljarjenju niso bili nagnjeni in so raje pridelovali prehranbene pridelke, ki je bila zanje povojna doba dokaj ugodna in so po črnih kanalih prinašali boljše zaslužke. Skrb za obnovo nasadov je prevzela Hmeljarska zadruga, ustanovljena marca 1946. Savinjski hmeljarji so zavoljo poenotenja dela čutili potrebo, da se bivše hmeljarske organizacije: Hmeljarska zadruga, Hmeljarsko društvo in Hmeljarska zveza združijo v Hmeljarski zadrugi v Žalcu, ki bi naj postala edina predstavnik slovenskega hmeljarstva.

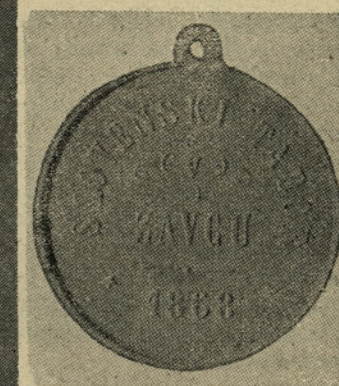
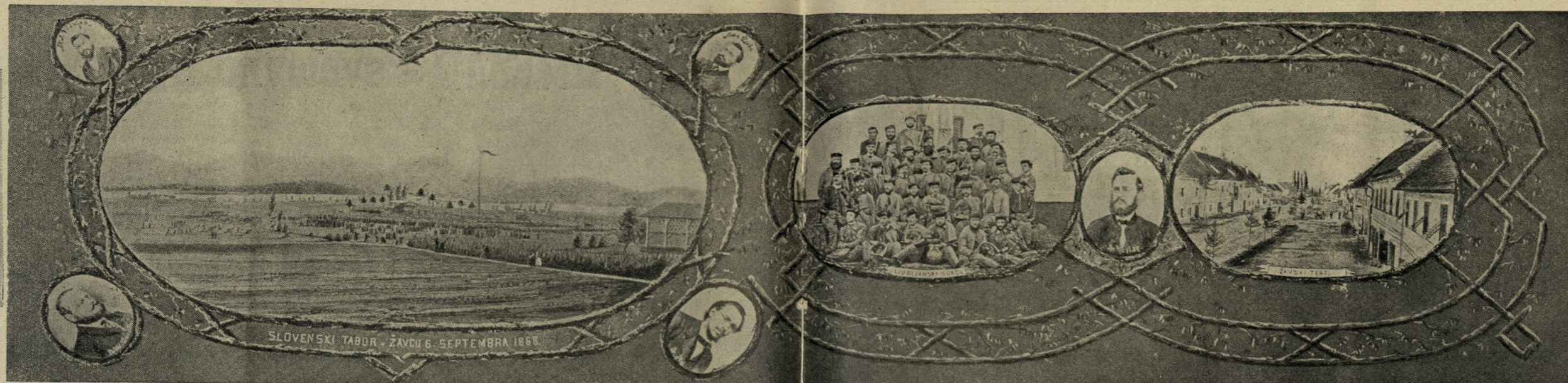
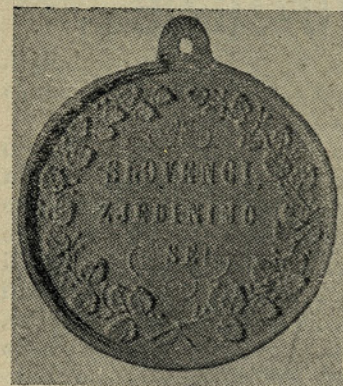
Vsi hmeljarji so se torej vključili v enotno Hmeljarsko zadrugo, ki je ščitila njihove interese, skrbela za obnovitveno gradivo, vskladiščevala in pripravljala hmelj in ga začela prodajati na tuja tržišča.

V obdobju do leta 1952 smo storili zelo veliko. Skoraj trikrat smo povečali površino od predvojne. Pridetek se je količinsko in kakovostno izboljšal. Povečali smo prvotni izvoz od 320 ton na 1102 toni. Medtem ko smo prva leta prodali hmelj le v SZ, ZDA, Belgijo in Anglijo, smo do leta 1952 močno razširili krog odjemalcev: ZDA, Belgija, Avstrija, Holandska, Francija, Švica in Nemčija.

Znano nam je, da nastopa v tem času država kot (Nadaljevanje na strani 22)

Glavne žile trgovske mreže »Hmezad« Žalec

TABOR V ŽALCU

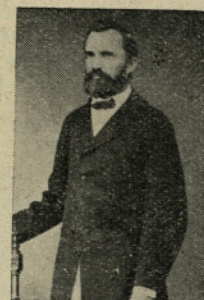
Fran Levstik,
književnik, kritik in vodja
»mladih« (1831—1887)

Dr. Jos. Vošnjak,
(1834—1911)
zdravnik
v Slov. Bistrici
je otvoril
Tabor v Žalcu

Marija Širca

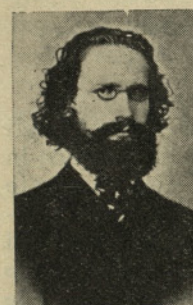
Ivan Žuža

Friderik Širca
(Risto Savin
1859—1948)

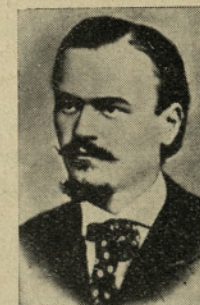
so zaželeli dobrodošlico
udeležencem Tabora

1868

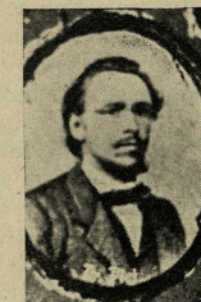

Anton Tomšič,
urednik
»Slovenskega
Naroda«

(Zapisnikarja na Taboru v Žalcu)

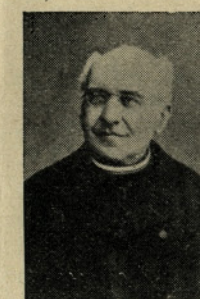

Josip Jurčič,
književnik
in časnikar
(1844—1881)

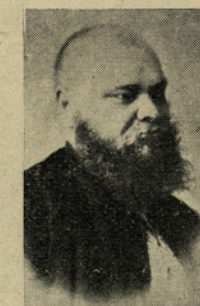

Dr. Jakob Ploj,
odvetnik
v Ljutomeru

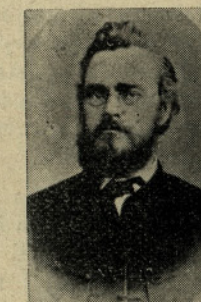
Govorniki na Taboru
v Žalcu:

Božidar Raič,
duhovnik
in narodni
buditelj

Dr. V. Zarnik,
(1837—1888)
odvetniški
pripravnik pri
dr. Jakobu Ploju
v Ljutomeru

Dr. R. Razlag,
(1826—1880)
iz Radoslavcev
pri Ljutomeru,
odvetnik,
deželni poslanec
in deželni glavar
(1871)

1958

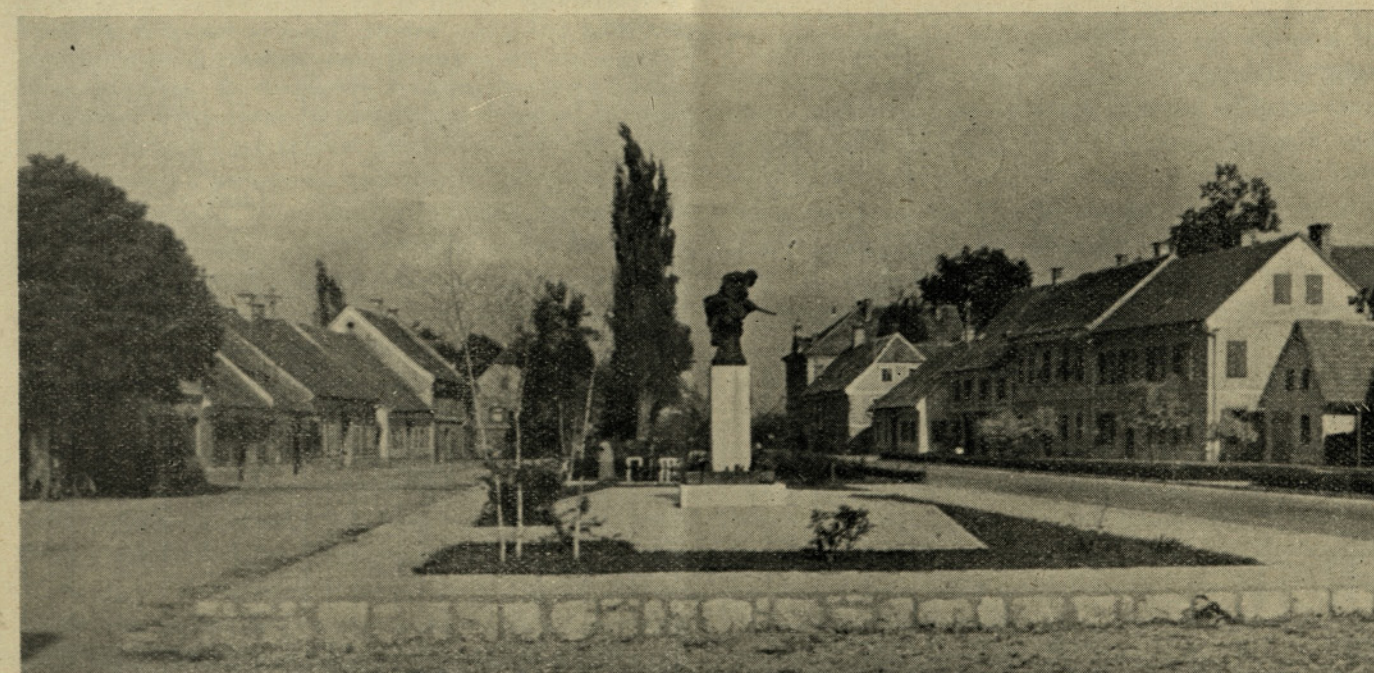
Kristijan Bobovnik,
direktor
»Hmezada« Zalec

Ivan Rančigaj,
predsednik
ObLO Zalec

Z zakonom zaščiten žig, ki z njim plombira Hmeljna komisija
za Slovenijo v Žalcu sleherni tovorek (balo, balot in kocko),
preden nastopi pot v svet

Pogled iz sredine Žalca proti Celju. Spomenik žrtvam NOV (delo akad. kip. B. Pengova)

zastopnica družbe, to je načrtovalec in organizator razširjene socialistične obnove. Enako zastopa tudi združništvo in delovni zasebni sektor. Ta zaščita je bila sestavni del boja proti kapitalističnim elementom, ki so se hoteli okrepiti na račun teh dveh sektorjev. Delavsko in družbeno upravljanje se je v tem obdobju močno uveljavilo in delovni kolektivi so sprejemali državne funkcije. Odtlej je začelo veljati načelo o soodločanju ljudi v posamezni pridelovalni enoti. Ker pa je združništvo ena izmed najvažnejših oblik socialistične preobrazbe kmetijstva, je bila zadruga, kakršno je predstavljal Hmežad, ki so bili vanj včlanjeni neposredni pridelovalci, neprimerna. Kmetijska zadruga je tudi v hmeljarstvu kakor drugje postala glavni razširjevalec obnove in neposredni upravljaec pridelovalcev.

Vse te naloge, tako trgovinske kot pridelovalne, ki so se nenehno večale, so terjale, da je Hmežad prenehal biti zadruga, ki je postala preživela oblika in bi tudi ne bila več kos nalogam združništva, ki so jih prevzele kmetijske zadruge. Razumljivo je, da je skrbela Hmeljarska zadruga v glavnem samo za pridelovanje hmelja, mi pa vemo, da je naloga kmetijske zadruge obsežnejša, nikakor ne samo hmeljarjenje. Te spremembe so leta 1952 terjale, da je bivša Hmeljarska zadruga postala trgovsko izvozno podjetje »Hmežad«, ki odkupuje, pripravlja in prodaja hmelj za domače in tuja tržišča.

Prvenstvena naloga novega podjetja »Hmežad« je torej skrb za čimboljšo prodajo hmelja, zavoljo te pa mora skrbeti tudi za kakovostni pridelek in spoznavati razmere na tujem tržišču. In tako je podjetje primorano, da pospešuje hmeljarstvo, da priskrbi obnavljajalno gradivo za stare in nove hmeljne nasade. S kadrom, ki ima potrebno prakso in dolgoletne izkušnje, podjetje dobro spoznava tuje tržišče, beleži svetovni pridelek hmelja in potrošnjo piva, pravilno ocenjuje potrebe, ubira pravilno taktiko pri prodaji, zmore solidno in dobro postrežbo, vendarle je kakovostni pridelek prvi pogoj, če hoče delovati uspešno.

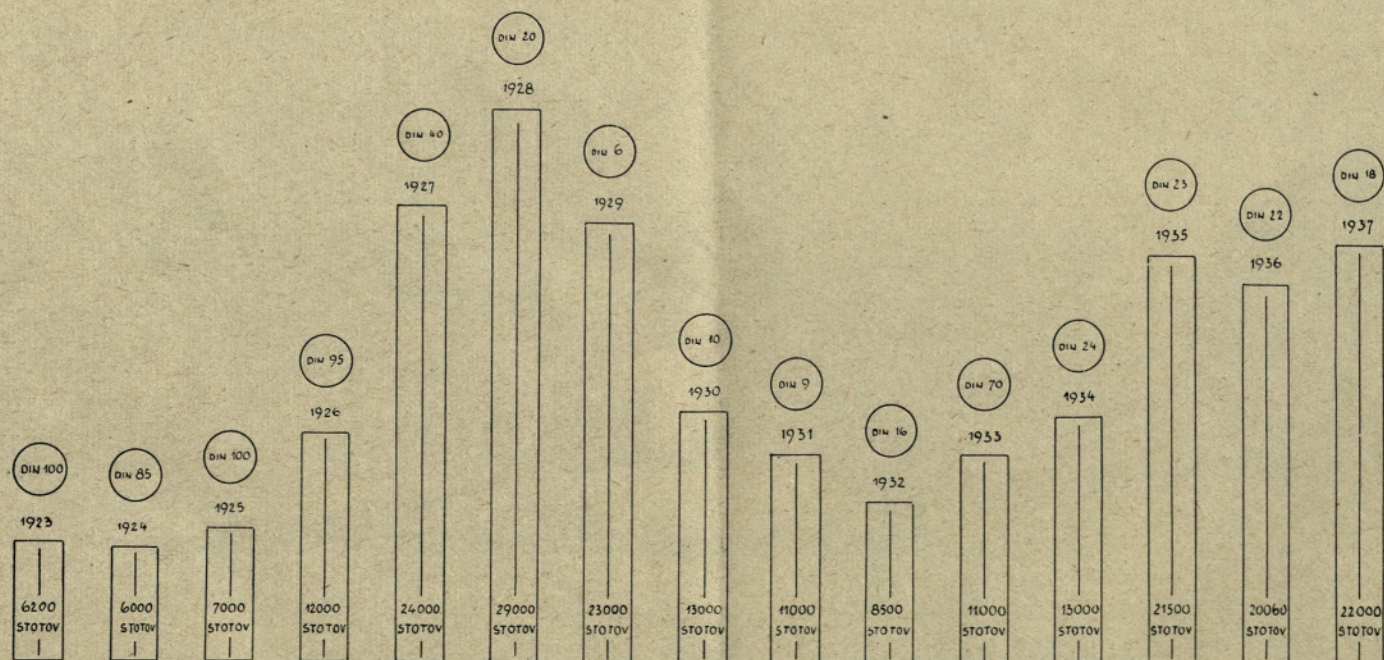
Uspehe našega hmelja moremo šteti kot posledico izboljšane pridelovanja, boljše kakovosti in večjih hektarskih pridelkov, ki so dosti večji kot pred vojno. Omenili smo že uspehe od leta 1945 do 1952, odtlej so se pa vsote še dalje dvigale. Do leta 1957 so se površine

hmeljnih nasadov povečale na 2025 ha z rekordnim povojnim pridelkom 2.343.134 kg. Še dosti bolj viden je uspeh v kakovosti, saj je bilo od vsega pridelka samo 2,8 odstotka hmelja tretje in četrte vrste, vse drugo je bil prvo- in drugovrsten hmelj. Hmeljarstvo je po vojni v Sloveniji napredovalo:

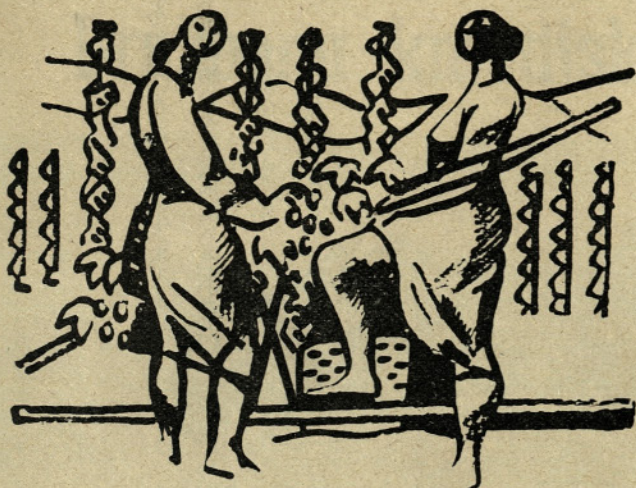
Leta	ha	pridelek/ha/kg	pridelek/ton
1945	637	495	315
1946	731	1045	601
1947	894	1105	812
1948	990	1078	990
1949	1068	876	861
1950	1545	533	563
1951	1527	922	1171
1952	1531	810	1162
1953	1602	824	1679
1954	1550	1206	1777
1955	1680	1213	1826
1956	1877	1280	2138
1957	2025	1300	2343

Pripomniti moramo, da smo v tabeli upoštevali pri navedbi hektarskih pridelkov samo stare nasade in smo vsakokratni prvoletnik izvzeli. Očitno večanje hektarskega pridelka po vojni je vsekakor razveseljivo, posebno če se zavedamo, da morejo nanj vplivati različne vremenske in ekonomske razmere. Posebno opazen je vpliv vremenskih razmer v letu 1950, ko je suša močno zmanjšala hektarski pridelek.

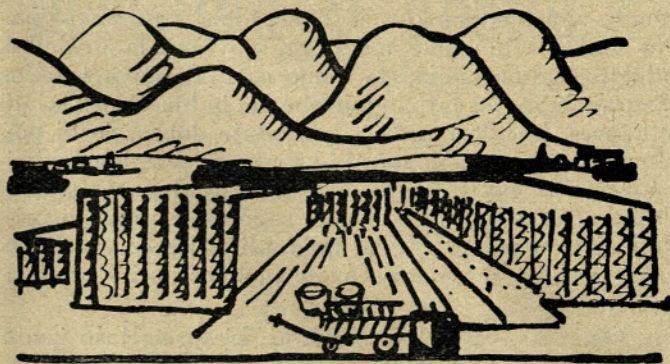
Podobno kot pri nas se je razvijalo hmeljarstvo tudi v drugih deželah. Zaradi ugodnih ekonomskih pogojev po vojni je potrošnja piva naglo naraščala in pridelki hmelja niso več zadoščali potrebam pivovarn. Zavoljo tega so cene za hmelj naraščale in dosegle višek leta 1952. Tega leta pa sta se ponudba in povpraševanje na svetovnem tržišču izenačili in že naslednje leto so se pokazala znamenja hiperprodukcije. To je bila prva kriza v hmeljarstvu po vojni, ki ni prizadela samo Nemčije, temveč tudi Francijo, Belgijo in ZDA. Nemška vlada je leta 1954 omejila površine hmeljnih nasadov in tako izravnala pridelek s potrebami doma

Prikaz valovanja količine in cen savinjskega hmelja v letih 1923—1937.

Skica za sliko v olju.

Skica za sliko v olju.

in možnostjo izvoza. V Angliji imajo Hop Marketing Board (Svet za trgovanje s hmeljem), ki uravnava pridelek po vsakoletni anketi. Podobno organizacijo so imeli v ZDA, a so jo kasneje zavoljo opozicije ameriških hmeljarjev ukinili. Ameriški hmeljarji zelo naglo reagirajo na tržni položaj in nič posebnega ni, če zavoljo nizkih cen, ki ne krijejo pridelovalnih stroškov, opustijo 2 do 3000 ha hmeljnih nasadov. Prav tako naglo pa te nasade obnovijo v letih, ko je tržni položaj ugoden. Najbolj zanimivo je, da je hektarski pridelek v takih nasadih že prvo leto 80 odstoten.

Po podatkih, ki jih je objavila lani svetovna trgovina s hmeljem, ugotavljamo, da je primanjkovalo na svetovnem tržišču 5.500 do 7.000 ton hmelja. Če upoštevamo, da so ZDA povečale nasade za 2.300 ha in Nemčija za 1.000 ha, moremo pričakovati, da bodo na povečanih površinah pridelali okoli 5.500 ha hmelja več. K temu moramo prišteti še kolikovostni prirastek pri nas in v drugih deželah, kar pomeni, da se bo razmerje med ponudbo in povpraševanjem znova izenačilo in krivulja cen bo spet začela padati. V takšnem položaju si bo seveda morala naša trgovina prizadevati po najboljših močeh. Trenutno moremo trditi, da je naš hmelj močno zaželen; priznati moramo, da ga imamo celo premalo, če bi hoteli ustreči vsem kupcem. Ocena tržišča, ki pa je močno spremenljiva, kaže, da bi trenutno mogli prodati približno 3.500 ton hmelja na tujih tržiščih. Zato je nujno, da naglo povečamo površine in dosežemo tolikšen pridelek, kajti v trgovini s hmeljem je pomembno dejstvo, da uspešnosti, ki prej osvoji tržišče. Razumljivo da ob povečanju pridelka ne smemo zanemariti kakovosti. Posebej moramo paziti na vsebino alfa kislin. Znano je, da je v našem hmelju vedno več alfa kislin kot beta; zavoljo tega ga tudi tako cenijo po svetu, ker je edini med plemenitimi hmelji, ki ima večji odstotek alfa kot beta kislin. V pridelku leta 1957 smo pa opazili, da je bilo v hmelju manj alfa kot beta kislin, ki so za pivovarniško industrijo nepomembne. Mogoče je bilo tako zavoljo premočnega in enostranskega gnojenja z umetnimi gnojili in pomanjkanja hlevskega gnoja, kar more močno škodovati kakovosti. Zavoljo prevelike koncentracije dušikovih gnojil postane rastlina manj odporna, po drugi strani pa se poruši kemično razmerje v lupulinskih smolah in s tem njihova bistvena značilnost. Takšne kemične spremembe pa povzročajo težave v prodaji, kajti danes kupuje večina pivovarn hmelj, ki ga poprej kemično analizirajo.

Pridelek leta 1957	2.343 ton
smo prodali: doma	234 ton
na tujih tržiščih	2.109 ton

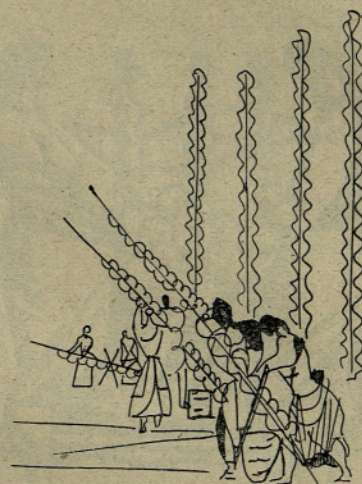
Krog odjemalcev z vsega sveta je precejšen, v njem je seveda najmočnejša Severna Amerika. Glavni kupci našega hmelja so države: ZDA, Anglija, Holandska, Belgija, Nemčija, Švica, Francoske kolonije, Avstrija, Francija, Danska, Brazilija, Venezuela, Singapur, Luxemburg, Japonska, Egipt, Švedska, Norveška, Ceylon in druge. Seveda smo mogli kriti potrebe posameznikov samo 80 odstotno, predvsem zavoljo premajhnega pridelka na eni strani, na drugi pa zavoljo nizkih cen v Nemčiji, ki jih zunanja trgovina ni mogla sprejeti.

Večkrat smo že začeli govoriti o posredni in neposredni prodaji našega hmelja. Vedno znova smo zagovarjali, da bi izključili trgovino kot posrednika in prodajali hmelj neposredno pivovarnam. Iz izkušenj, ki jih imamo v trgovini s hmeljem, moremo pripomniti, da prodajamo hmelj neposredno, kjer je to mogoče in pri tem ne tvegamo preveč. Zavoljo posebnosti in omejenosti ne moremo primerjati hmeljne trgovine z drugovrstno trgovino. Hmeljsko tržišče obvladujejo močne tvrdke, ki uravnavaajo vsaj 90 odstotkov vse svetovne trgovine s hmeljem. Te so finančno tako močne, hkrati pa tako tesno povezane s pivovarniško industrijo, da ne dopuščajo vmešavanja odpadnikov. Pivovarne same pa trgujejo s trgovci zavoljo tega, ker jim ti kreditirajo dobavo hmelja z dolgoročnim odplačilom, razen tega pa opravijo namesto njih vse transportne, zavarovalne in carinske posle, ki se z njimi pivovarne same nočejo ukvarjati. V ZDA sicer nahajamo možnosti neposredne prodaje, ki smo se ji pa doslej odpovedali, ker nočemo tvegati. Pivovarni bi morali odstopiti namreč glavno količino, ki jo sedaj prodamo v ZDA, na ta način pa bi izgubili neposredne odjemalce in naši dosedanji posredniki — trgovci — bi se odvrnili od nas. Vezani bi bili torej na enega samega odjemalca, ki bi nas v vsakem primeru obvladal in bi narekoval ceno, v zavesti, da bi nam sicer ostalo 700 do 800 ton hmelja, ki bi ga ne mogli prodati nikamor drugam. Razumljivo pa je, da bi ameriški hmeljarji storili vse in ponudili drugim pivovarnam hmelj drugega dobavitelja — predvsem nemški hmelj. Zavoljo povečanega pridelka bomo morali biti v teh pogledih zelo previdni. Ne kaže nam, da bi si zagotovili samo enega odjemalca, prizadevati si moramo za čim večji krog odjemalcev, ker bomo le tako zago-

točili vsakokratno prodajo pridelka. Prepričan pa sem, da povsod, kjer je mogoče brez tveganja, prodajamo hmelj neposredno, kar že danes dela naša trgovina. Na vsak način bomo mogli pri povečanem pridelku odkriti različna pota, da bomo osvajali nova tržišča. Čeprav danes ne čutimo potrebe, da bi hmelj prodajali v naprej, bi bilo morda v prihodnje dobro, če bi poskusili tudi s tem. Mogoče bi kazalo, da se z določenimi področji, ki potrebujejo dosti hmelja, dogovorimo za dolgoročne dobave, ki bi nam zagotovile prodajo pridelka in podobno. Toda tako ali drugače, različne razmere bodo same narekovale različne poti v prodaji hmelja.

Omenil bi še nekaj vprašanj, ki spremljajo izvoz našega hmelja. Znano je, da pripravimo največ hmelja za izvoz v mesecih september, oktober, november in december, ki so atmosfersko najbolj vlažni. Ker je hmelj zelo higroskopičen, absorbira — kljub poprejšnjemu sušenju — dobršen del vlage. Mednarodne uzance dovoljujejo največ 12 odstotkov vlage v hmelju. Tega odstotka pa kljub naknadnemu sušenju ne moremo preverjati in pogosto se primeri, da kupci reklamirajo preveč vlažen hmelj. Resnica je sicer, da našemu hmelju odstotek vlage ne pomeni kdo ve kaj, ker je zavoljo visokega odstotka greničnih snovi zelo obstojen in se ne kvari, četudi je v njem več vlage, kupec pa ima vendarle razlog, da po uzancah zahteva bonifikacijo za vsakršen višek vlage. Da bi to pomanjkljivost odpravili, je potrebno, da naša skladišča, posebno pa prostor za žveplanje in pakiranje, opremimo s klimatskimi napravami, ki bi bilo z njimi moč uravnavati odstotek vlage v delovnih prostorih.

Posebno težavno vprašanje so skladiščni prostori. Večanje pridelka iz leta v leto terja vzporedno rešitev skladiščnih prostorov. Skladišča na terenu ne ustrezajo več, pa tudi niso takšna, da bi se v njih pridelek ne kvaril. Zato je Hmežad začel že leta 1956 načrtovati novo moderno skladišče. Mnogi se vprašujejo, ali je res potrebno toliko časa za te načrte. Odkrito moramo povedati, da moramo in hočemo, če že gradimo, postaviti nekaj, kar bo dolga leta ustrezalo in zadostovalo. To pot ne gre samo za skladiščne prostore, temveč za vzporedno rešitev žveplanja, klimatskih naprav, pakiranja, notranjega transporta in drugih stvari, ki so terjale vrsto poskusov, predno smo našli postopek, ki bo najbolj ustrezal. Modernizirati moramo pripravljane hmelja, ki je v sedanjih skladiščih še vedno takšno,

Skica za sliko v olju.

kakršno je bilo pred 50 leti. V zamisli imamo nenehen delovni potek, ki bi zajel žveplanje in pakiranje v enem samem postopku z moderno delovno organizacijo in ekonomičnim izkoriščanjem naprav, kar bi skrajšalo čas in prihranilo delovno silo. Prednost te ureditve bo večja kapaciteta skladišč, hitrejši prevzem in odprema hmelja. Kapaciteta sedanjih skladišč je 500 ton hmelja, z novim skladiščem bomo pridobili še 700 ton hmelja, tako da bo skupno število skladiščnih prostorov za 1.200 ton hmelja. Če računamo, da bomo s tem pridobili tudi nove kapacitete za pakiranje, bi mogli končati prevzem vsega hmelja od pridelovalcev približno pet tednov prej kot zdaj. Načrti in priprave za tovrstno skladišče so v glavnem končane in iz makete, ki jo objavljamo, si boste že mogli ustvariti približno podobo hmeljarskega nebotičnika s petnajstimi nadstropji, kar je na videz nekoliko čudno, a le takšna zgradba jamči uresničitev vseh zahtev, ki jih pričakujemo od novega skladišča.

Trgovsko podjetje Hmežad, ki smo omenili njegovo nalogo že na začetku, je v okviru današnjega združnega sistema samostojno podjetje v vlogi komisnarja vseh kmetijskih zadrug oziroma kmetijskih proizvodnih zvez za odkup in prodajo hmelja, ki ga pridelamo na področju LR Slovenije. Seveda je Hmežad samostojen le glede na prodajo hmelja, medtem ko so naloge pridelovanja in oskrba z obnovitvenim gradivom nujno združene s politiko vseh proizvodnih zvez. Zavedati se moramo, da bi sloves in mesto našega podjetja na svetu ne pomenil toliko, kot pomeni danes, če ne bi posvečali hmeljarstvu tolikšne pozornosti vsi faktorji od Glavne združne zveze do okrajnih in področnih zvez. Posebno pozornost zasluži v združnem sistemu Inštitut, ki kot zdravnik-diaagnostik preprečuje gospodarske polome, ki bi mogli sicer nastati zavoljo različnih bolezni hmelja. Prepričani smo, da tovrstno delovanje zagotavlja uspehe tudi v prihodnje.

Skica za sliko v olju.

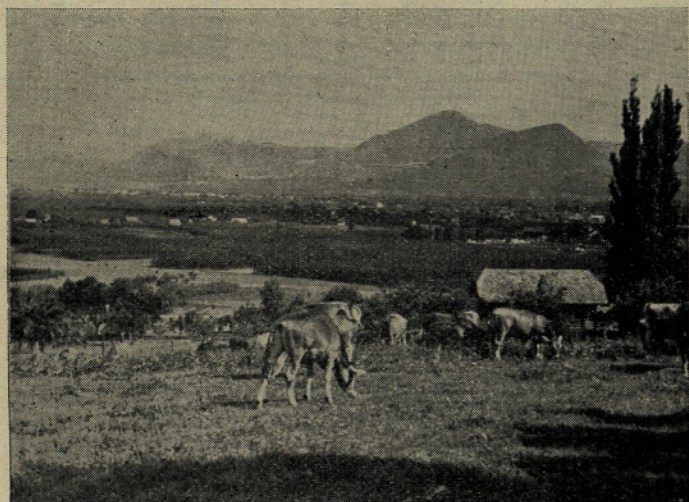
Vse skice so delo akad. slikarja prof. Zorana Dideka.

OPOZORILO

V dneh proslave Tabora v Žalcu, od 6.—14. IX. 1958, lahko kupite posamezne številke »Hmeljarja« v kiosku pred ObLO Žalec.

Inž. Branko Resman

Družbena kmetijska posestva v občini

Motiv z državnega posestva Založe-Šempeter.

Pet družbenih posestev v Savinjski dolini, Arja vas, Vrbje, Založe-Šempeter, Latkova vas in Žovnek, je nastalo šele po osvoboditvi. Kmetijsko gospodarstvo Mirošan bomo zavoljo izjemnega pridelovanja opisali posebej. Od začetka do danes so posestva doživela vrsto sprememb in preureditev; sedanja ureditev traja komaj nekaj let.

Površinsko imajo družbena posestva sicer majhen del zemlje v občini — 4,8 odstotka — z večjimi pridelki pa dokazujejo prednost velikih obdelovalnih površin pred razdrobljenim pridelovanjem, saj imajo 7,7 odstotkov hmelja in redijo 7,3 odstotke krav v občini.

Zemljišča posestev v ha:

	Arja vas	Vrbje	Založe	Latkova vas	Žovnek	Občina Žalec	% zemlje v občini
Njive	61,4	56,2	71,2	59	44,7	5.108	5,7
Travniki	107	52,8	113,7	63	71,3		
Pregonski pašniki	30		15,2	15		5.208	8,9
Sadovnjaki	2	1,2	10,6	8	44,7	477	13,3
Obdelovalna zemlja skupaj	200,4	110,2	210,7	145	160,7	10.793	
Gozdovi	85	64	101,4	74	160,7	13.534	3,2
Nerodovitno		10,8	7	1,4	11,4	1.135	2,7
Vse zemlje skupaj	285,4	185	319,1	220,4	323,1	25.462	4,8

V prvih letih so morala posestva premagovati vrsto ureditveno-tehničnih težav, ki so nedvomno vplivale na uspeh pridelka in dohodka. Imela so številne, med seboj oddaljene parcele, kar je močno podražilo pridelovanje. Gospodarska poslopja, hlevi, delavnice, skladišča, so bila premajhna, potrebna popravila ali pa jih sploh ni bilo. Glede na površino je bilo malo živine, predvsem goveje, a še ta je bila pasemsko neenaka in slaba. Posestva niso imela potrebne mehanizacije. Posamezni traktorji, ki niso imeli dovolj priključkov, za poljedelstvo niso bili kdo ve kaj pomembni.

Ureditev teh razmer je terjala precejšnjo podporo družbe in velika finančna sredstva. Danes so razmere precej drugačne, četudi ne moremo trditi, da bi premagali že vse težave.

Posestva so pomembno uspela, ko so se odločila za smotrno pridelovalno usmerjenost. V prvih letih so gospodarili v glavnem kar po starem. Sejali in sadili so razne vrste, kar ni bilo samo zamudno, pač pa je razdrobilo ureditev dela in zmanjšalo uspeh. Sodobno pridelovanje je opredeljeno, kajti le tako je mogoče doseči kompleksno mehanizacijo in vzgojiti izurjene kadre.

Prirodni pogoji gospodarjenja na posestvih v občini kar sami narekujejo gospodarsko usmerjenost, ki mora težiti za povečanjem pridelka hmelja, kolikor dopuščajo sposobnosti njivskih površin, hkrati pa je potrebno izboljšati in razširiti krmsko osnovo, da bo moč rediti živino. Težišče je torej v hmeljarstvu in živinoreji, na posestvih, ki imajo ugodno lego za sadjarstvo, pa tudi to.

Opredeljenost je uvrstila posestva med velike pridelovalce, hkrati pa jim je začrtala pot za način pridelovanja na kmečkih gospodarstvih.

Poljedelstvo

Med poljedelskimi vrstami je najmočnejše hmeljarstvo, ki narašča iz leta v leto: širi površine, večja pridelek in popravlja kakovost. Hmeljarstvo je glavna pridelovalna vrsta in tudi glavni vir dohodkov. Nekatera posestva so glede na površinsko sestavo razširila hmeljne nasade že do skrajne meje. Nadaljnje pridobivanje hmeljišč bo mogoče samo na novo zoranih površinah, s preoravanjem travnikov, ki so primerni za hmeljišče, z melioracijami in podobno.

Na vseh posestvih vidimo, da žičnice v veliki večini zamenjujejo hmeljevke, ki bodo v nekaj letih povsem izginile z družbenih posestev. Zavoljo tega nastaja tudi večja razdalja med sadilnimi mesti, kar omogoča boljšo strojno obdelavo (Tabela I. — Vsi

Motiv z državnega posestva Latkova vas (obrat Ojstrica).

HMELJSKI NASADI (Tabela I.)

Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Površina ha	Število sadik	Povprečno število sadik na ha	Hmeljevke ha	Žičnice ha	% orne zemlje pod hmeljem
Arja vas	1953	15	67.319	4.488	15		20
	1954	15,5	69.000	4.451	15,5		26
	1955	17,5	79.210	4.526	14,5	3	30
	1956	18	81.900	4.550	15	3	33
	1957	17	76.565	4.503	12	5	30
Vrbje	1953						
	1954	18,85	80.992	4.296	18,85		40,1
	1955	22,43	93.901	4.186	22,43		46,7
	1956	21,99	95.918	4.362	21,99		45,8
	1957	25,72	106.638	4.146	15,78	9,94	53,5
Založe-Šempeter	1953	13,69	61.196	4.500	9,36	4,30	16
	1954	20,86	87.578	4.200	11,93	8,93	25
	1955	24	99.513	4.100	11,93	12,07	29
	1956	26,05	107.495	4.100	10,59	15,46	31
	1957	27,50	114.537	4.100	9,60	17,90	40
Latkova vas	1953						
	1954	0,84	3.813	4.540	0,84		17
	1955	4,83	20.139	4.150	1,55	3,38	12
	1956	8,61	34.479	4.040	1,55	7,06	27
	1957	16,82	68.780	4.090	8,10	8,72	31
Žovnek	1953	7,75	38.020	4.906	7,75		8
	1954	16	68.100	4.256	16		14
	1955	17,51	72.200	4.123	16	1,51	19
	1956	24	96.900	4.038	16	8	29
	1957	32,60	150.920	4.629		32,60	69
Skupaj	1957	119,64	517.440	4.324	45,48	74,16	44,7

PRIDELOVANJE HMELJA (Tabela II.)

Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Skupni pridelek v kg	I. in II. vrsta kg	% I. in II. vrste	Pridelek na ha v kg	Vrednost din	Dobiček din
Arja vas	1953	18.464	15.033	81	1.230	6.517.397	3.362.743
	1954	14.925	12.214	81	963	7.822.405	4.476.360
	1955	19.930	13.849	69	1.138	11.203.620	2.731.618
	1956	22.050	20.065	91	1.225	12.068.943	2.716.234
	1957	23.040	21.882	95	1.355	14.466.273	4.715.017
Vrbje	1953	29.533	17.408	58,9			
	1954	19.771	18.853	95,3	1.048	11.526.000	3.360.000
	1955	27.807	20.581	74	1.506	14.867.000	4.404.000
	1956	35.158	34.383	97,7	1.904	17.799.000	4.450.000
	1957	35.011	34.681	99	1.474	26.848.000	12.899.000
Založe-Šempeter	1953	17.881	8.063	45	1.306	5.809.832	910.055
	1954	27.214	23.712	87	1.304	11.829.908	2.264.908
	1955	26.144	20.132	77	1.089	13.825.469	2.252.332
	1956	37.073	34.499	93	1.423	19.776.559	3.430.767
	1957	40.103	38.696	97	1.460	26.446.410	9.114.648
Latkova vas	1953						
	1954	1.397	1.324	95	1.660	559.000	
	1955	7.777	5.340	68	1.613	3.283.584	459.701
	1956	12.228	11.662	95	1.401	6.109.510	1.099.711
	1957	25.942	25.548	98	1.542	17.240.885	4.548.176
Žovnek	1953	2.586	756	29	333	1.779.168	
	1954	11.316	8.150	72	708	7.785.408	780.800
	1955	17.247	12.374	72	985	11.865.936	1.216.400
	1956	14.266	13.435	94	1.033	9.815.008	809.300
	1957	22.445	20.633	92	688†	14.444.605	3.715.000
Skupaj	1957	146.541	141.440	96	1.457*	75.101.568*	31.276.841*

† škoda po toči * brez KG Žovnek

podatki so z dne 31. XII. 1957). Iz tabele sicer ni razvidno, da so žičnice močno povečali spomladi l. 1958.

Pridelki hmelja na ha so zadnja leta zelo dobri, vendar so ponekod še precejšnje razlike. Količine hmelja I. in II. vrste so zadnja leta nadpovprečne, predvsem zavoljo strokovne nege in zaščite hmelja in novozgrajenih sušilnic, ki so omogočile hitro sušenje pridelka. (Tabela II.)

Drugih poljedelskih vrst je zavoljo opredeljenega pridelovanja precej manj. Pridelujejo še kakovostne semenske vrste, predvsem pšenico, dalje

krmne rastline na njivskih površinah kot peso, koruzo za kisanje in detelje.

Na posameznih posestvih so ti pridelki precej različni. Potruditi se bodo morali, da bodo povečali pridelke z vsemi razpoložljivimi sredstvi in agrotehniko.

Uporaba umetnih gnojil se je močno povečala. Družbena posestva v Savinjski dolini so med prvimi v Sloveniji po količini uporabljenih umetnih gnojil. Na hektar obdelovalne površine so jih porabila povprečno 1.234 kg, na hektar orne površine pa celo 3.656 kg (Tabela III.)

PORABA UMETNIH GNOJIL (Tabela III.)

POVPREČNI PRIDELKI
(večletni povpreček)

Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Skupna poraba kg	Na 1 ha obdelovalne površine kg	Na 1 ha orne površine kg	Pšenica q/ha	Krompir q/ha	Pesa q/ha	Seno q/ha
Arja vas	1953	37.445						
	1954	51.402						
	1955	90.089			23	165	270	38
	1956	88.760						
	1957	129.118		644				
Vrbje	1953							
	1954	90.430						
	1955	108.320			35,3	216	577	
	1956	142.680						
	1957	188.600		1.710				
Založe-Sempeter	1953	70.000						
	1954	86.400						
	1955	345.900			22	169	410	58
	1956	305.100						
	1957	273.900		1.300				
Latkova vas	1953							
	1954	15.000						
	1955	31.000			25	175	430	54
	1956	45.000						
	1957	65.000		448				
Žovnek	1953	68.815						
	1954	108.360						
	1955	120.281			26	160		
	1956	160.638						
	1957	203.757		1.267				

Živinoreja

Živinoreja je druga pomembna pridelovalna vrsta. Živinoreja mora preskrbovati potrošne centre z mlekom, mimo tega pa mora zagotoviti zadostne količine hlevskega gnoja za poljedelske kulture, posebno za hmelj. Tudi tu zapažamo iz leta v leto vsestransko napredovanje. Nekatera posestva so kar presenetljivo uspela. Vendarle še vedno niso izkoristili vseh možnosti, saj so nekatera posestva redila lani komaj 0,4 krave na en ha obdelovalne zemlje, kar nas ne more zadovoljiti. Če prištejemo še mlado živino, konje in svinje (konjev in svinj je razmeroma malo), ugotovimo nekoliko boljši položaj, a možnosti še kljub temu niso do kraja izkoriščene.

Vsa posestva gojijo govedo sivorjave pasme, ki se je v zadnjih letih na Slovenskem močno razširilo in

zadovoljivo uspeva. Živino kupujejo večidel v vzrejnih središčih na Notranjskem in Primorskem, zadnje čase pa posestva obnavljajo čredo že tudi iz lastnih prirastkov. Iz hlevov državnih posestev širijo to pasmo tudi na zasebna kmečka posestva. Bikov na posestvu nimajo, ker osemnjujejo vse plemenice umetno.

Rentabilnost živinoreje je odvisna od vzreje in prehranjevanja živine. Pripravljamo naravnejšo in cenejšo vzrejo in prehrano v odprtih hlevih in čredinskih pašnikih. Večina posestev je začela tako in to bo hkrati s primerno nego travne ruše omogočilo rejo večjega števila živine pri manjših pridelovalnih stroških.

Ovira, da ni moč čredinskih pašnikov dovolj hitro urediti, je velika razdalja med travniškimi parcelami.

V gosto naseljeni Savinjski dolini so majhne možnosti, da bi mogli oblikovati velike ali vsaj večje komplekse ali pa terja tako urejanje večje stroške zavoljo krčenja gozdov in melioracij.

Tehnika krmljenja in molže še ni zadovoljiva, vendar se uveljavljajo sodobne metode. Paša, priprava letne in zimske silaže pa strojna molža bodo tudi v tem mnogo pripomogli. (Tabela IV).

MLEČNOST (Tabela IV.)

Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Število krav	Mleka litrov	Na kravo letno litrov
Arja vas	1953	27	48.486	1.800
	1954	62	124.620	2.010
	1955	71	152.650	2.150
	1956	75	174.539	2.300
	1957	76	183.102	2.410
Vrbje	1953			
	1954			
	1955	35	90.118	2.550
	1956	55	165.567	2.976
	1957	59	181.703	3.200
Založe-Šempeter	1953	42	82.972	1.975
	1954	78	168.544	2.160
	1955	100	251.687	2.516
	1956	96	281.253	2.929
	1957	87	307.115	3.328
Latkova vas	1953			
	1954	19	7.806	
	1955	27	58.863	2.180
	1956	37	108.248	2.925
	1957	36	84.583	2.940
Žovnek	1953	14	36.123	2.510
	1954	38	104.516	2.700
	1955	60	164.639	2.720
	1956	76	210.420	2.760
	1957	74	169.475	2.290
Skupaj	1957	342	925.978	2.707

Sadjarstvo

Sadjarstvo je pomembnejše samo na posestvu Žovnek, ki ima 44 ha sadovnjakov (vmes čez 30 ha novih plantažnih nasadov) in na kmetijskem gospodarstvu Založe-Šempeter, ki ima nad 10 ha novih

nasadov. Če bodo sadovnjake primerno negovali in oskrbovali, bodo kmalu pomenili pomembno dopolnilo v pridelovanju.

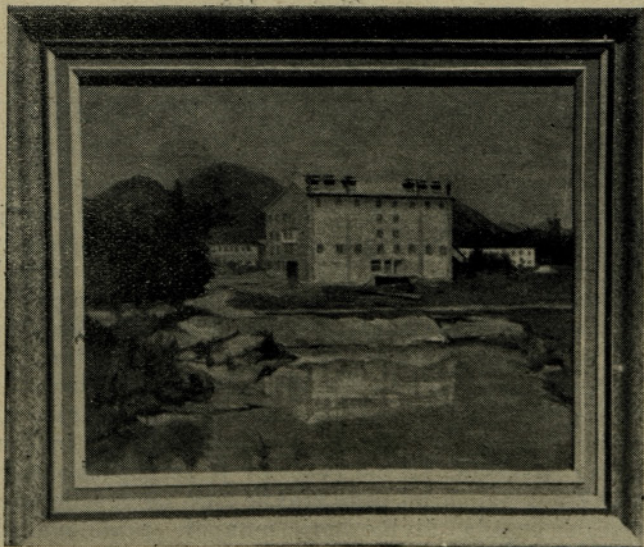
Investicije

Ureditve posestev in nabava opreme za velike pridelovalne enote, sta terjali velika finančna sredstva. Glede na to, da so skoraj vsa posestva začela gospodariti na novo, da v začetku niso imela tako rekoč ničesar, orodja, ne strojev, ne živine niti potrebnih gospodarskih poslopij, je morala skupnost vlagati vanje precejšnja sredstva, ki so bila potrebna, da so mogli prebroditi začetne težave.

Največ investicij so porabili za nabavo opreme; zanjo so porabili skoraj polovico vseh sredstev. To je za nabavo potrebne mehanizacije, traktorjev s priključki, prikolic, mlatilnic, kombajnov, namakalnih naprav pa tudi manjših strojev, orodja in opreme za mehanične delavnice.

Kmetijske stroje nenehno izpopolnjujejo, opravljajo vedno več delovnih operacij hkrati, imajo vedno večji učinek in zato je delo vedno cenejše. Posestva bodo morala tudi v prihodnje dajati precejšnja sredstva za dopolnitev strojne opreme, sicer bodo zaostala za splošnim razvojem.

Velik del skupnih investicij so porabili tudi za gradnje, to so novogradnje in adaptacije. Zgradili so

Sušilnica za hmelj KG Vrbje pri Žalcu.
(Olje akad. slikarke prof. Šegula-Vončina)

INVESTICIJE (Tabela V.)

v 000

Kmetijsko gospodarstvo	Leto	Novogradnje	Velika popravila	Žičnice	Oprema	Živina	Sadne plantaže	Skupaj
Arja vas	1953	4.882			2.200	430	221	7.733
	1954	4.894		367	274		182	5.717
	1955	915		2.829	835	730	41	5.350
	1956			3.442	747	858		5.047
	1957	10.312		2.008	5.120	3.807		21.247
Vrbje	1953							
	1954	4.042			752	7.160		11.954
	1955	10.299		2.247	2.145	1.361		16.052
	1956	12.644		3.038	14.762	1.700		32.144
	1957	45.375		12.253	19.588	1.859		79.075
Založe-Šempeter	1953	13.301		4.851	11.116	2.695		31.963
	1954			6.082	1.914	8.934		16.930
	1955	3.026		1.698	4.911	1.932	1.253	12.820
	1956	5.227		2.795	1.483	1.646	780	11.931
	1957	21.678	3.143	2.418	16.451	2.112	710	46.512
Latkova vas	1953							
	1954		245	322	1.494	3.049		5.110
	1955	110	545	2.843	1.735	1.350		6.583
	1956	4.045	518	3.304	3.204	760		11.831
	1957	12.711	198	1.339	4.466	243	169	19.126
Žovnek	1953							
	1954				8.000	6.000	13.577	27.577
	1955			508	6.038	845	2.942	10.333
	1956	11.025		3.800	2.027	1.722	3.160	21.734
	1957	25.418		14.796	9.124	1.307	1.382	52.027
Skupaj	1953/1957	189.904	4.649	70.940	318.872	50.500	24.417	675.077

hleve, silose, gnojišča, skladišča in lope za stroje. Lani so zavoljo povečanih hmeljnih površin zgradili tudi več hmeljskih sušilnic.

Manj so skrbeli za družbeni standard. Stalni delavci na posestvih živijo čisto v neustreznih prostorih, še teže pa je s sezonsko delovno silo in obiravci. Že letos je videti, da se bo mnogo izboljšalo, saj nameravajo povečati stanovanjski sklad.

Veliko sredstev je zahtevala tudi gradnja žičnic, ki bodo na družbenih posestvih kmalu zamenjale hmeljevke.

Investicije za nakup živine so se po prvih nakupih zmanjšale in so določene le za dokupovanje v zvezi s povečanjem krmske osnove z novimi površinami ali z izboljšanjem sedanjih in z rednim izločanjem slabše živine. (Tabela V.)

Pogumna traktoristka v hmeljišču KG Žovnek.

Zaključek

Posestva so doslej prešla najtežji del razvoja. Zdaj, ko so uredila osnovne kapacitete, nabavila potrebno strojno opremo in osnovno čredo, se bodo morala lotiti še nerešenih vprašanj, dokončati arondacijo in izdelati ureditvene načrte, ki naj kažejo najboljše možnosti za naslednji razvoj.

Organi delavskega upravljanja bodo morali v prihodnjih letih s povečanimi pridelki opravičiti sredstva, ki jih je namenila družba za napredek posestev.

Alojz Hrušovar,
direktor,
ki s svojim
prizadevnim
kolektivom
čedalje hitreje
in učinkoviteje
modernizira
razsežno
družbeno
kmetijsko
posestvo
Arja vas.

Inž. L. Četina

Gospodarske zgradbe v Savinjski dolini

Uvodne pripombe. V »Naših razgledih« št. 16, 23. VIII. 1958, sem bral, da pripravlja Inštitut za zgodovino, sekcija za občo in narodno zgodovino, pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani Leksikon gospodarske in socialne zgodovine Slovencev. Takrat sem se spomnil diplomske naloge mladega inženirja agronomije iz Podloga pri Sempetru v Savinjski dolini, Lojzeta Četine, z naslovom »Hmeljarska kmetija v Savinjski dolini«. Prepričan sem, da je šteti to diplomsko nalogo kot dober prispevek temeljitemu proučevanju gospodarske zgodovine Slovenije. V dokaz, da moje prepričanje temelji na trdni osnovi, objavljam z dovoljenjem avtorja nekaj odlomkov.

Urednik

...Če hočemo kmetijstvo izboljšati, ga moramo temeljito poznati. Vedeti moramo, kaj imamo, kakšni so pridelki, dohodki, izdatki, poraba delovne sile itd. Vse te podatke moramo kritično preveriti, analizirati in postaviti *diagnozo*, ki je podlaga za *prognozo* — perspektivni načrt.

Kmetijsko zemljišče je pri nas zelo razdrobljeno. Večji socialistični obrati zavzemajo le manjši del obdelovalne zemlje, v Slovenji okrog 12%. Ostalih 88% obdelovalne zemlje je razdrobljene na majhne kmetije, le-te pa so razkosane na večje in manjše parcele. To zemljo obdeluje kmečka družina večji del sama, delno pa s tujo delovno silo.

Ker zavzemajo te majhne kmetije znaten del kmetijske zemlje, jih moramo slej ko prej vključiti v napredno kmetijsko proizvodnjo. Kmetijsko združništvo odigrava s svojo pospeševalno službo, z mehanizacijo in raznimi oblikami kooperacije pomembno vlogo v tem procesu. Med kmetijo in zadrugo se porajajo novi odnosi, ki jih moramo spremljati in pravilno usmerjati. Pri tem pa moramo temeljito poznati in

Za tem analizira avtor diplomske naloge hmeljarsko kmetijo v Podlogu pri Sempetru že z znanstveno natančnostjo. Za tokrat objavljamo le 8. poglavje te naloge z naslovom »Gospodarske zgradbe«.

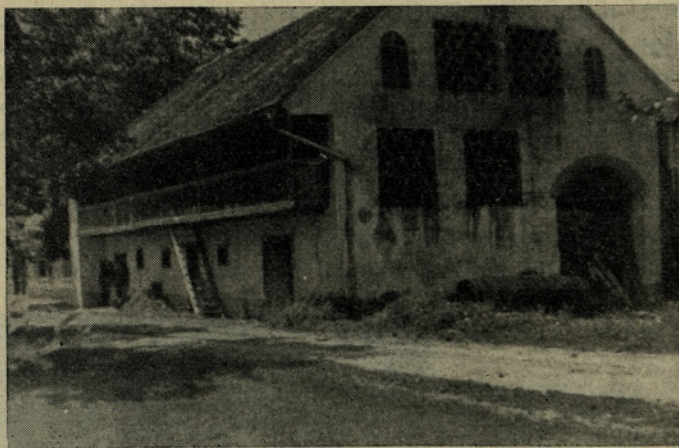
Gospodarsko poslopje,

ki ga po domače imenujemo »marof«, je glavna in največja gospodarska zgradba na kmetiji. Spodnji del zgradbe je razdeljen. V prvem delu je hlev za govejo živino in konje ter prostor za steljo. V drugem delu, pod drugo polovico strehe, je drvarnica, stiskalnica za sadje in hmeljna sušilnica. Nad hlevom v sredini je »pod«, na obeh straneh »poda« pa prostor za krmo — »parna«. Nad drvarnico je prostor za skladiščenje suhega hmelja. Tu leži hmelj od sušenja do »basanja«.

Goveji hlev je dolg 7.60 m in širok 4.70 m, kar da okrog 36 m² površine. Površina oken je 1.40 m² ali komaj pičle 4 % talne površine, torej mnogo premalo. Poleti okna odstranijo, pozimi pa so vedno delno odprta. Lesena vrata zamenjajo poleti z letvastimi. Notranja ureditev hleva ni primerna. Največja ovira za racionalizacijo dela v hlevu je, ker pred jaslami ni krmilnega hodnika in krmilnice. Vso krmo je treba znositi v jaslje od zadaj med živino. S tem se raztrosi mnogo krme med gnoj in porabi več časa za krmljenje, kot pri krmljenju od spredaj. Za napravo krmilnega hodnika je hlev preozek, zato bo treba napraviti krmilnico tam, kjer je zdaj prostor za drva, in hodnik s krmilnimi odprtinami povezati s hlevom. Taka ureditev hleva je razširjena v Švici. Jaslek za krmo mora vezati krmilnico s senikom. Potrebna je tudi primerna napajalna naprava. Pri sedanji ureditvi hleva je v njem prostora za 6 glav živine. Če vzamemo širino stojišča 1.10 m, bi bilo prostora za 7 glav. To bi zdaj zadostovalo, v bodoče bo pa treba misliti na zgraditev preprostega hleva za mlado živino.

V funkcionalni povezavi s hlevom so še: silos, gnojišče in tekališče. Silosa in tekališča še na kmetiji nimajo. Za sedanji stalež bi zadostoval silos s 24 m³ prostornine (na kravo 8 m³). Zgradili bi ga za hlevom blizu predvidene krmilnice. Za tekališče bi mogli ograditi del sadovnjaka v bližini hleva. Sedaj pride živina iz hleva le takrat, ko jo ženejo osemenit. Nekateri kmetje jeseni tudi pasejo.

Gnojišče meri okrog 30 m², kar zadošča za sedanji stalež živine. Tla na gnojišču so sicer tlakovana s prodvcem, vendar je tlak že v zelo slabem stanju, zato ga bo treba popraviti. Sedaj je gnojišče nekoliko pogobljeno, in ker je na najnižjem mestu dvorišča, steče vsa deževnica z dvorišča pod gnojiščem v odvodni jarek. Tako odnaša s seboj mnogo dragocenih hranilnih snovi. Zaradi tega bo treba gnojišče dvigniti nad nivo dvorišča, deževnico pa speljati mimo gnojišča v odvodni jarek. Gnojišče bi razširili tudi nad gnojnično jamo in uredili odtok gnojevke v gnojnično jamo. Gnojnična jama je sedaj pokrita z deskami. Ker je v takšnem stanju nevarna za živino in otroke, jo bo treba pokriti z betonsko ploščo. Prostornina gnojnične jame je 16 m³, kar zadošča za sedanji stalež živine, če računamo na glavo velike živine 2 m³.

»Marof« — gospodarsko poslopje je glavna in navadno največja gospodarska zgradba kmetije v Savinjski dolini.

razumeti celoto: *n a r a v a — t e h n i k a — č l o v e k !* Če ne bomo pri delu upoštevali teh treh, med seboj tesno povezanih činiteljev — posebno na človeka dostikrat pozabljamo — ne bomo uspeli...

Gnojišče, svinjaki, v ozadju kozolec.

Zraven govejega hleva je hlev za konje. Tudi tega bo treba preurediti. Prenašanje krme bi zelo omejili, če bi od jaska za krmo vzdolž južne stene napravili krmilni hodnik, stojišče konj pa preuredili tako, da bi gledalo proti južni steni. Sedaj je na tem mestu skobeljnik, na katerem opravljajo razna manjša opravila. To je skrajno neprimerno mesto za delavnico, kajti pri delu more pasti košček žice, žebelj ali kak železni predmet v krmo, ki je v neposredni bližini. Delavnico, ki je na kmetiji nujno potrebna, bo treba urediti na drugem, bolj primernem mestu.

Svinjak

je konstrukcijsko ločen od gospodarskega poslopja. V njem je 6 kočev s skupno 20 m². Pregrajeni so z betonskimi stenami, kar mi primerno, vendar jih iz gospodarskih razlogov ne kaže zamenjati z lesenimi. V kočih so, 10 cm nad betoniranimi tlemi, po katerih odteka gnojnica, lesena tla. Tak način gradnje ni primeren, ker se v tem vmesnem prostoru nabira smrad in se redijo podgane. Spodnja betonska tla bo treba dvigniti in položiti deske neposredno nanje. Manjka tudi prezračevalna naprava.

Poleg svinjaka je prostor za pripravljanje krme — »svinjska kuhinja«. V njem je nameščen zidani kotel in parilnik za kuhanje krompirja, répe, suhega repinega in pesinega listja itd. Vse to nosijo vsak dan sproti iz skladišča in kleti v košarah in pletenih koših. Delo bi si mnogo olajšali, če bi krmili surove korenovke, listje teh in krompir bi pa silirali. S tem načinom priprave krmil bi prištedili tudi kurjavo. Najprimernejši prostor za silos bi bil ob zahodni steni »svinjske kuhinje«. Krompir bi parili zunaj na dvorišču in ga skozi okno vsipali naravnost v silos. S tem bi pot, ki jo prehodijo pri pripravi krompirja za krmo, zelo skrajšali. Na omenjenem prostoru bi mogli napraviti silos 2,8 × 1 × 1,2 m, to je okrog 3,4 m³ velikosti, kar bi zadostovalo za 34 mtc. krompirja. Tak silos bi za sedanje razmere zadostoval.

Kozolec

je tipična stavba teh krajev. Ima ga vsaka kmetija. Od velikosti kmetije je odvisno, koliko »štantov« (oken) ima kozolec. V kozolec zlagajo žito, deteljo, koruzno slamo, fižol in listje korenovk, da se posuši. Koruzo sušijo v koruznjaku na koncu kozolca. Na spodnjem in zgornjem »štorboku« (etaži) kozolca imajo suho deteljo in seno. Pod kozolec spravljajo vozove in stroje. V doglednem času pa bo potrebno zgraditi preprosto uto, kamor bi shranjevali stroje, katerih število se hitro veča.

Na skednju in na kozolcu je skupaj okrog 600 m³ prostora za mrvo in slamo. Včasih, ko so pridelali manj mrve, so mogli vskladiščiti tukaj vso mrvo in slamo. V zadnjem času so se pridelki mrve na travinju zelo povečali, zato morajo del slame vskladiščiti zunaj, v kopicah. Ker uporabljajo sedaj slamo skoraj izključno le za steljo, je tako vskladiščenje primerno. Stavbe so za to predrage. Leta 1955 so pridelali 265 mtc. mrve, za kar je potrebno 440 m³ prostora. Večji del te krme bi mogli vskladiščiti na seniku, ki ima 410 m³ prostora. Sedaj so pridelki mrve že večji in bodo gotovo še naraščali. Če računamo, da tehta 1 m³ suhe krme 60 kg, je prostora za 360 mtc. Od tega bo odpadlo mogoče 40 mtc. na deteljo, ostalo pa na mrvo s travinja. Na kmetiji kosijo za suho krmo okrog 5 ha travinja. Po tem računu se more povečati pridelek mrve na ha do 64 mtc. Šele potem bi nastalo vprašanje, kam vskladiščiti krmo. S siliranjem in s pašo bo tudi pri večjih pridelkih to vprašanje odpadlo.

Hmeljna sušilnica

Kmetija ima hmeljno sušilnico s 6 m² površine. Prejšnja leta, ko so pridelali 1,13 do 16 mtc. hmelja, je ta sušilnica zadoščala. Sedaj pridelajo 20 in več mtc. hmelja, zato je sušilnica postala premajhna. Letos bodo napravili ventilator, ki bo kapaciteto sušilnice precej povečal. Do sedaj so mogli posušiti dnevno okrog 150 kg hmelja ali na kvadratni meter sušilne površine 25 kg hmelja, po omenjeni adaptaciji pa računajo, da ga bodo mogli posušiti okrog 35 kg na m² ali dnevno 210—240 kg suhega hmelja. Ko se bo skupni pridelek hmelja povečal na 30—35 mtc., bo postala tudi preurejena sušilnica premajhna. Potem bo treba misliti na dodatno sušilno površino na zadružnih sušilnicah.

S tem zaključujem opis gospodarskih zgradb, v katerem sem omenil glavne pomanjkljivosti in nakazal nekaj predlogov za adaptacijo. Dokončna rešitev tega vprašanja bo zahtevala globlje proučevanje, kar pa spada v okvir ureditvenega načrta posestva. Vse zgradbe so v razmeroma slabem stanju in so potrebne vzdrževalnih popravil.

Vzdrževanje osnovnih sredstev, ki ne presega okvira enostavne reprodukcije, je in bo še dolgo ostala naloga kmetije. Tudi manjši del razširjene reprodukcije bo moral nekaj časa še ostati v okviru kmetije. Dokler imajo zasebne kmetije hleve, je že iz delovno-tehničnih razlogov primernejše, da je silos, razkladalna naprava za mrvo ter gnojišče pri vsakem gospodarskem središču. Isto velja za nekatere stroje. Tega ne smemo prezreti, ko ocenjujemo ekonomske pogoje, v katerih gospodarijo naše kmetije.

Kozolec.

Inž. Dolfe Cizej

KAJ PA STROJI ZA OBIRANJE HMELJA?

V Ameriki in v zahodnih evropskih deželah, kjer sadijo hmelj, je obiranje hmelja najbolj pekoče hmeljarsko opravilo. Obiravec primanjkuje, mimo tega pa je delovna sila nasploh zelo draga. Zato ni čudno, če so začeli za splošnim strojnim obdelovanjem zemlje tudi hmelj obirati s stroji. Prvi so bili Američani, za njimi Angleži in Belgijci, zadnji čas pa poskušajo obirati hmelj s stroji tudi v Zahodni Nemčiji in morda še kje drugje.

Tudi pri nas na hmeljarskih zborih že zadnji dve leti kar precej govore o strojih za obiranje hmelja. Mnogi pričakujejo od teh strojev sila veliko. Črnogledi hmeljarji — verjetno pa tudi obiravke — pa si nikakor ne morejo predstavljati, kako bi mogel stroj nabrati lep in čist hmelj? Saj še z najbolj vestnim obiranjem na roko včasih nismo zadovoljni!

Kako je v resnici s to stvarjo?

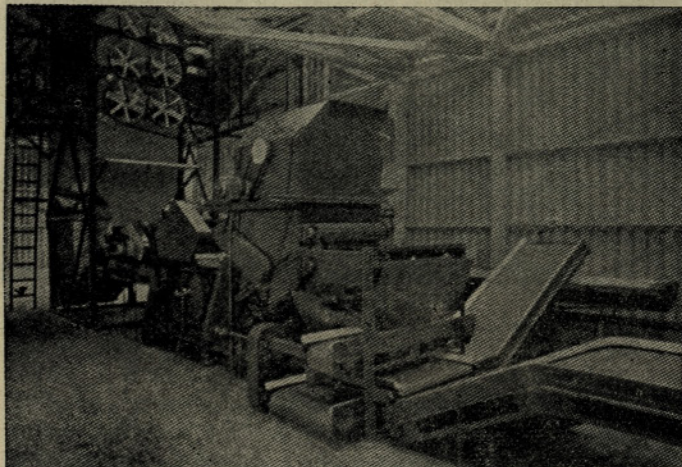
Domačih izkušenj seveda še nimamo, moremo pa se okoristiti s podatki, ki so jih v letih 1955, 1956 in posebej v lanske sezoni zbrali zahodnonemški hmeljarji in jih objavili. Ti podatki nam bodo povedali, kakšno je obiranje s stroji in v koliko bi strojno obiranje pri nas uspelo?

Kakšni so pravzaprav stroji za obiranje hmelja?

Če jih pogledamo, niso videti majhni. Nekateri so celo po 20 m dolgi, 4 m široki in (kolikršen je pač nasad) 5 do 8 m visoki. Težki so od 4 do 16 ton. Doslej še niso nikjer izdelali uspešnega stroja, ki bi obiral trto, ko še ni odrezana. Letos so sicer poskušali prevozne stroje, vendar še ne vemo, če so uspeli. Stroji za obiranje hmelja so za zdaj torej še neprevozni, stojijo pod šupo blizu hmeljišč, kamor dovažajo trto z vozovi ali s traktorji.

Delovanje strojev za obiranje hmelja je precej zapleteno. V bistvu je sicer pri vseh izvedbah različnih tovarn enako. Zato si oglejmo delovanje enega teh strojev na preglednem načrtu. Pregledni načrt stroja za obiranje hmelja »Rotobank 3/75«:

Rotobank stroj je neprevozen. Sestavljajo ga agregat za obiranje s tremi pari bobnov, ki ležijo drug nad drugim, valjni obiralnik, to je poobiralna enota in naprava za čiščenje. Čistilnik deluje z valj-

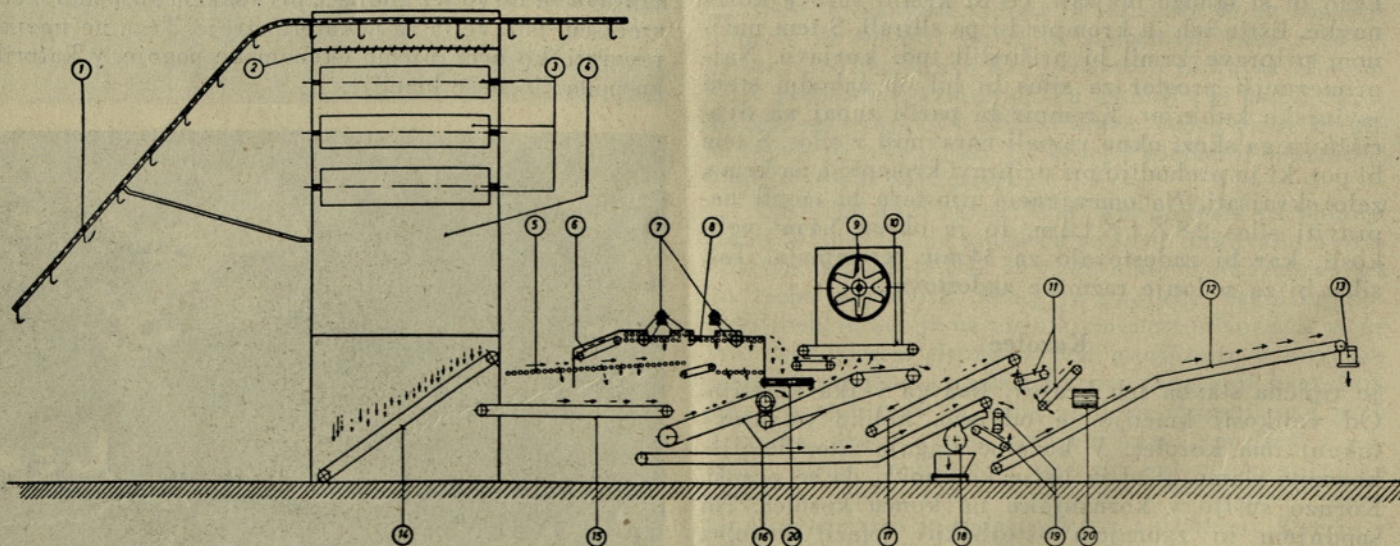
Nemški stroj za obiranje hmelja »Rotobank 3/75«

nimi mizami, mrežastimi prenosnimi trakovi, zračnim sesalnikom, s poševnimi prenosnimi trakovi in prebiralno mizo. Za pogon potrebuje osem elektromotorjev, med njimi moremo dva uravnavati na določeno število obratov. Skupna moč motorjev je približno 15 KM. Stroj je dolg kakšnih 15 m, širok 4,20 m in 5,70 m visok. Tehta okoli 7000 kg. (Glej objavljeno sliko!)

Na načrtu si oglejmo delovanje tega stroja!

Na najnižjem mestu traku za trte (št. 1), približno 2 m od tal, obešamo hmeljske trte na kavlje, ki tečejo mimo. Kavljji so pričvrščeni na transportno verigo v razdalji po 60 cm. Transportna veriga more imeti različno hitrost. Regulirati jo moremo od 6 do 12 cm na sekundo. Veriga teče poševno navzgor in se povzpne na najvišje mesto kakih 5,5 m, tako da hmeljske trte med bobni skoraj prosto visijo.

Nad bobni se vrti s hitrostjo 18 obratov na minuto transportni polž (št. 2), ki vleče trte med pari bobnov (št. 3). Bobni obtrgajo trte po vsej dolžini. Obtrgavanje med bobni traja 50 sek. za eno trto. Svojevrstno oblikovani in elastično pritrjeni obiralni prsti iz prož-

1. trak za trte s transportno verigo; 2. transportni polž; 3. obiralni bobni; 4. obiralni stolp; 5. valjna miza; 6. transportni trak; 7. elektromotorji; 8. valjni obiralnik; 9. ventilator; 10. mrežasti tekoči trak; 11. poševni tekoči trakovi; 12. prebiralni tekoči trak; 13. ustje za polnjenje vreč; 14. transportni tekoči trak; 15. transportni tekoči trak; 16. mrežasti transportni trakovi; 17. transportni trakovi; 18. zračni sesalnik; 19. poševni tekoči trakovi; 20. tekoči trakovi za odpadke.

nega jekla se gibljejo z različno hitrostjo zavoljo različnih premerov na koncih. Hitrost se veča od spodaj navzgor in sicer od 3,6 do 4 metre na sekundo.

Obtrgane trte jemlje iz stroja delavec, ki stoji na stojšču ob obiralnem stolpu približno 4 m od tal. Te trte mečejo običajno takoj v siloreznik, kjer jih na kratko razrežejo in nato kompostirajo.

Potrgane kobule, listje in celi stranski poganjki padajo na transportni trak v spodnjem delu obiralnega stolpa. Transportni trak, ki teče poševno navzgor, prenese zmes na vrtečo se mizo (št. 5). S te mize padajo kobule in listje na transportni trak, ki teče spodaj (št. 15), medtem ko pobere transke poganjke kratek tekoči trak. Nanj posreduje stranske poganjke delavec, ki stoji ob valjčni mizi, in trak jih prinaša k valjčnemu obiralniku. Tega sestavljajo trije dvojni valjčni trakovi, ki ležijo drug nad drugim in se premikajo z različnimi hitrostmi.

Valjčni obiralnik obere kobule in liste s stranskih poganjkov. Pri tem nekatere kobule tudi malo zgneči, kar vidimo kasneje v večjem odstotku poškodovanih kobul.

Obtrgane stranske poganjke odnese iz stroja pravokotno tekoči transportni trak za odpadke. Kobule in listi, obrani v valjčnem obiralniku, pa padejo na mrežasta trakova, ki tečeta poševno drug nad drugim (št. 16). Ta trakova spravita listje do mrežastega tekočega traku ob zračnem sesalniku (št. 10), medtem ko padajo kobule in deli stebela skozi mrežo na transportni trak, ki teče pod mrežastimi trakovi. Mrežasti trak ob zračnem sesalniku oddaja odesane oziroma na mrežo prisesane hmeljne liste in lističe na pravokotno tekoči trak za odpadke, ki jih meče iz stroja.

Kobule in dele stebela prinese tekoči trak v sesalec (št. 18). Tu ostanejo obtrgani kobulni lističi, ki jih odpiha veter na prebiralno mizo. Vse skupaj steče še po transportnih trakovih na tako imenovane izločilce delov stebela (poševni trakovi št. 11 in 19).

Izločilci ostankov stebela so rebrasti gumijasti trakovi, ki tečejo po prestavljivih nagnjenih ploskvah. Kobule se pri tem odkljujejo po površini navzdol, medtem ko zgrabijo rebra dele stebela in jih izločijo. Izločki padajo iz stroja ob strani po pravokotno tekočem traku za odpadke (št. 20). Nazadnje pridejo kobule na prebiralni trak ali mizo, ki teče s hitrostjo 24 cm na sekundo. Na tej mizi odberejo delavke še zadnje neprimerne primesi. Obrana zmes, v končni fazi so to predvsem kobule, pride v vreče, ki jih odpeljejo v sušilnico.

Takšno je torej delovanje tega precej zamotanega stroja. Če računamo tudi delavce, ki dovažajo hmeljske trte iz hmeljišča, mora streči stroju približno 24 delavcev.

V eni uri nabere takšen stroj okrog 300 kg svežega hmelja ali približno 110 škafov. Če računamo, da je pri dobrem pridelku na 1 ha okoli 6000 kg svežega hmelja ali okoli 2200 škafov, bi obral stroj 1 ha v dveh in pol dneh. V vsej obiralni sezoni, to je v 14 dneh, pa more ta stroj obrati približno 6 ha hmelja. Omeniti moramo, da imajo tudi stroje, ki oberejo v sezoni od 3 do 13 ha hmeljišč.

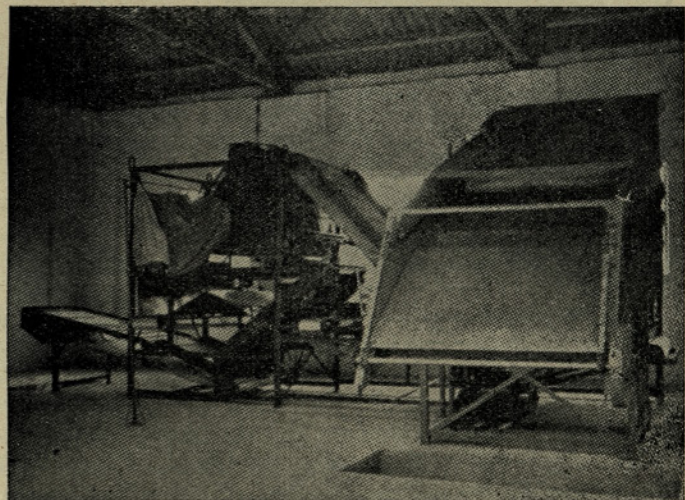
Stroji za obiranje hmelja niso ravno poceni. Rotobank stroj stane 50.000 DM, kar bi bilo po uradnem deviznem tečaju okoli 7,5 milijonov dinarjev. Naslednje vprašanje je, kakšni so stroški za strojno obiranje hmelja? V Nemčiji so ugotovili (upoštevali so vse ekonomske posameznosti in zmogljivost stroja), da stane en škafo strojno obranega hmelja od 0,75 do 1,25 DM ali povprečno 1 DM.

Za primerjavo navajamo povprečni pridelovalni strošek, ki so ga priznali zahodnonemški davčni uradi

v letu 1956. Ta je bil 1,45 DM za en škafo obranega hmelja (vključeni so vsi izdatki, tudi hrana in stanovanje za obiravce). Pripomniti pa moramo, da v Nemčiji izdatki za delovno silo naraščajo in domnevajo, da so bili stroški za 1 škafo obranega hmelja leta 1957 od 1,75 do 2,00 DM.

Iz teh podatkov razločno vidimo, da je v Nemčiji — in verjetno tudi drugod — strojno obiranje znatno cenejše kot ročno, mimo tega pa nimajo nobenih sitnosti z iskanjem obiravcev, kar je tolikanj bolj nehvaležno, ker delovne sile močno primanjkuje. Prav tako odpadejo tudi skrbi za hrano in stanovanje in še kup druge jeze. Namesto z devetdesetimi ljudmi je mogoče opraviti enako delo samo s štiriindvajsetimi. Seveda pa morajo biti delavci, ki strežejo stroju, mnogo bolj kvalificirani, kot ročni obiravci.

Zato je popolnoma razumljivo, da se nemški hmeljarji vse bolj ogrevajo za strojno obiranje. Moti jih seveda, da morajo trte takoj pri obiranju porezati, kar vpliva slabo na rodnost in trajnost hmeljne rastline. Zelo radi bi zato videli, da bi jim industrija izdelala stroj, ki bi mogel voziti med vrstami in obirati neodrezano trto. Takšen stroj bi moral biti seveda mnogo ožji, da bi se mogel premikati med vrstami. Na vsak način pa bi moral biti čistilni del naprave (kjer bi obrali posebej stranske poganjke in ločili liste in stebela od kobul) še vedno neprevozna samostojna enota. Kaže, da jim bo v kratkem uspelo rešiti še to vprašanje in potem bodo premagali še zadnjo oviro za hitro širjenje strojnega obiranja.

Belgijski stroj za obiranje hmelja »Allaëys«. Obiralnik je širok samo 2 m. Predviden je za obiranje neodrezane trte med vrstami (stroj ni uspel).

S hmeljem, obranim na stroj, so hmeljarji in trgovci zelo zadovoljni in poudarjajo, da je »kakovost strojno obranega hmelja povsem brezhibna, brez listja, stebelnih delov in košulj; vsaj enaka s hmeljem, obranim na roko, če ne celo boljša!« Pri nekaterih strojih in pri nepravilnem delovnem postopku je mogoče gnečenje in trganje kobul. Ugotovili so, da je bilo med 300 obranimi kobulami okrog 30 namečkanih in 1 do 10 kobul raztrganih. Stroj tudi dovolj čisto obere, saj pusti na trtah in stranskih poganjkih le kakšne 3 odstotke pridelka. Zatrjujejo, da ročno obiranje in zanikrni obiravci uničujejo več pridelka, ko puščajo kobule na rastlini ali jih spregledajo in poteptajo v tla.

Tako torej drugod!

Pri nas je videti zadeva bistveno drugačna. Mislim na stroške za obiranje, na ekonomski račun. Medtem

ko je stal leta 1956 v Nemčiji en škaaf na roko obranega hmelja 217 din (1,45 DM — à 150 din), je pri nas stal samo 70 din, če prištejemo k ceni še socialno zavarovanje, hrano, stanovanje, dovoz in organizacijo obiravcev, deževne dneve in enako. Po tem vidimo, da je v Zahodni Nemčiji ročno obiranje trikrat dražje kot strojno. Sploh je delovna sila v nemškem gospodarstvu povprečno toliko dražja. Pri nas bi stalo torej strojno obiranje enega ha približno 250.000 dinarjev (zavoljo odplačila dolga — anuitete in obresti —, vzdrževanja stroja, stroškov za elektriko in delovno silo pri stroju), medtem ko stane ročno obiranje, če

računamo 2.200 škafov po 70 dinarjev, samo 154.000 dinarjev.

Račun je precej jasen! Tako dolgo, dokler bo še dovolj obiravcev, ne bo kazalo, da bi začeli obirati hmelj s stroji. V bližnji prihodnosti torej ne moremo pričakovati, da bi obirali hmelj »hmeljski roboti«!

Kljub temu pa bo treba, da že prihodnje leto nabavimo vsaj en stroj za obiranje hmelja. Morali ga bomo temeljito preizkusiti v naših pogojih v Inštitutu za hmeljarstvo v Žalcu. Morda pa bo prišel čas, ko bodo tudi pri nas takšni stroji potrebni. Kajti, kdo ve . . . ?

Vajenska šola v Žalcu

Opomba: 2. slika na drugi in vse slike na tretji strani ovoja te številke »Hmeljarja« so fotoposnetki z razstave in svečane prireditve ob zaključku Vajenske šole v Žalcu, 23. junija 1958.

Karel Strahovnik,
predsednik
šolskega odbora Žalec.

Mirko Gorišek,
ravnatelj
Vajenske šole Žalec.

Le kdo bi pomislil, da je stara že pravzaprav nad 150 let?! Torej vsekakor vredna, da se je spomnimo zdaj, ko slavimo domala stoletni jubilej slavnih dni Savinjske doline. Že leta 1803 je namreč žalski učitelj Jurij Golob poučeval obrtne vajence ob medljah popoldne v takratni ponavljalni šoli. V letih 1866-67 pa so imeli vajenci pouk v zimskih mesecih. Šolo za rokodelske vajence so ustanovili leta 1877. Delovala je nenehno do leta 1899. Takrat pa so ustanovili obrtno nadaljevalno šolo, ki jo je potrdilo dunajsko ministrstvo za uk in bogočastje. Šola je imela svoj pravilnik, pripravljavnico in dva razreda. Vodil jo je tedanji šolski upravitelj Anton Petriček, ki je sicer veliko prispeval razvoju hmeljarstva v Savinjski dolini. Pouk je bil nemoten do leta 1914, ko ga je prekinila prva svetovna vojna. V drugi svetovni vojni pa so hodili vajenci v celjsko šolo.

Po osvoboditvi se je začel že leta 1945 reden pouk na Vajenski šoli v Žalcu. Odtlej deluje šola nemoteno. Število učencev, oddelkov in strok nenehno narašča. V preteklem šolskem letu je bilo na šoli 160 učencev in učenk v osmih oddelkih in štirih strokah (keramična, kovinska, lesna in oblačilna). Oddelek za keramično industrijo smo ustanovili na šoli v šolskem letu 1954/55. Obiskujejo ga vajenci iz keramične industrije Liboje.

Pred drugo svetovno vojno so vajenci večkrat prirejali razstave pismenih in risarskih izdelkov, po

vojni pa so leta 1948 na okrožni vajenski razstavi v Celju prvič sodelovali z ročnimi izdelki.

Leta 1951 so žalski vajenci samostojno razstavljali. Odtlej prireja šola vsako leto samostojne razstave izdelkov vajencev in vsakokratna otvoritev razstave je združena s primerno javno prireditvijo.

Tudi letos so razstavljali svoje izdelke učenci kovinske, tekstilne, lesno-predelovalne, oblačilne in keramične stroke. Razstavo smo otvorili 21. junija, odprta pa je bila do 23. junija. Izdelke je ocenila komisija in najboljše nagradila z denarnimi nagradami in pohvalami Okrajne obrtne zbornice Celje. V kovinski stroki so se posebno izkazali vajenci Kovinskega podjetja Žalec (Andrej Resnik, Cvetko Kveder in Jože Turnšek). Karel Gojznikar, ki se uči pri mizarškem mojstru Kočevarju v Preboldu, je dobil prvo nagrado za lično in kakovostno izdelano psiho. Vida Jankovič, vajenka pri Francu Jamnišku, krojaču iz Petrovč, pa za moško obleko. Mimo tega so razdelili še 17 denarnih nagrad in pohval. Nagrade in pohvale so prejeli učenci na akademiji 23. junija, ki so jo priredili vajenci in vajenke za zaključek razstave.

Zaključna akademija je bila združena z nastopom neznanih talentov. Na sporedu so bile recitacije, pevske točke (duet in zbor), balet (gostovanje učenk osemletne šole), telovadne točke, med neznanimi talenti pa so nastopili tudi godbeniki (orkester in solo).

Nagrade so dobili vsi nastopajoči. Najboljša sta

bila Hedvika **Kovač**, vajenka iz Tekstilne tovarne Prebold z recitacijo in Božidar **Mastnak**, vajenec Kovinskega podjetja Žalec, s trompeto.

Prireditve je otvoril Karel **Strahovnik**, predsednik šolskega odbora. Nagrade za najboljše med neznanimi talenti pa so prispevala podjetja: Juteks Žalec, Tovarna nogavic Polzela, Tovarna platna Šempeter, Tovarna keramičnih izdelkov Liboje, Savinjski magazin Žalec in Dom Žalec.

Šolski svet smo ustanovili leta 1952 in ga kasneje preimenovali v šolski odbor. Člani odbora pomagajo vodstvu šole pripravljati razne prireditve, reševati vzgojne in materialne probleme itd. Vsako leto obdarimo socialno šibke učence z obutvijo, obleko in perilom.

Karel Kač

ORGANIZACIJO KMETIJSKO STROJNE SLUŽBE MORAMO IZPOPOLNITI

Letošnja praksa potrjuje, da je kmetijski stroj, če govorimo o napredku ali o sodobnih agrotehničnih ukrepih, skoraj nepogrešljiv. Oglejmo si kar zaščitno službo v hmeljarstvu. Če ne bi imele KZ traktorjev, opremljenih s škropilnicami, bi bili verjetno v enakem položaju kakor leta 1953, čeprav smo imeli dovolj zaščitnih sredstev. Primeri na področju KZ Gomilsko, Trnava in morda še kje drugeje, potrjujejo, da smo mogli obvarovati hmeljišča pred močnimi napadi škodljivcev samo zato, ker je bila služba dobro organizirana in stroji vedno pripravljeni na štart. Če bi ne bilo tako, bi verjetno doživeli hmeljarji v teh krajih pravcati polom. Toda ne gre samo za gašenje požara, skrbeti moramo, da bomo s sodobno mehanizacijo olajšali delo kmetijskim pridelovalcem in s popolno agrotehniko pocenili kmetijsko delo.

Z organizacijo kmetijsko strojnih obratov pri KZ smo dobili osnovo za boljšo organizacijo strojne službe, in uspehi so že vidni, posebno tam, kjer so se vsega resno lotili (na primer KZ Prebold, Gomilsko), medtem pa so v določenih primerih stroje enostavno dodelili skupini pridelovalcev na vas, kjer neurejeno in negospodarsko izkoriščajo zadružna osnovna sredstva. Organizatorjem in vodilnim predstavnikom v zadrugah so povzročili precej težav pridelovalci in nekateri zadrugniki, ki niso zaupali novi organizaciji. Zato je večina KZ sklepala s pridelovalci dodatne pogodbe za posamezna strojna dela, ker se niso marali v rednem pogodbenem roku vezati na zadostno število strojnih ur. V prihodnje zadruge ne bodo smele ravnati tako. Pogodbe za strojne usluge morajo skleniti pridelovalci najkasneje do konca tega leta. Pridelovalcu, ki bo naknadno želel povečati število strojnih ur, bo zadruga, v kolikor bo dopuščala zmogljivost strojev, delo opravila, vendar mu bo zaračunala strojno uslugo po prostih cenah.

Določena strojna dela, predvsem škropljenje hmeljišč, krompirišč, sadnega drevja in drugih vrst, pa bo morala prihodnje leto že popolnoma samostojno opraviti zadruga. Po določilih Zakona o obveznem zatiranju rastlinskih bolezni in škodljivcev so zadruge odgovorne za pravilno, pravočasno in učinkovito zaščitno službo. Zadruge morajo — nakljub volji pridelovalcev — pravočasno poškopiti proti škodljivcem po navodilih strokovne službe. Ker zadruge doslej niso delale tako, temveč so marsikje škropili razmerna neurejeno, posebej v sadovnjakih in krompiriščih, homo morali skrbeti, da bodo kulture v prihodnje sto odstotno zaščitene.

Med gosti na letošnji akademiji so bili tudi Ivan **Rančigaj**, predsednik Ob LO Žalec, Albin **Rehar**, podpredsednik Ob LO Žalec in Ivan **Kovač**, sekretar Občinskega komiteja ZK Žalec.

Iz okrajnega sklada za kadre je šola dobila subvencijo v znesku 5 milijonov dinarjev, od Ob LO Žalec pa 4 milijone dinarjev. Ta sredstva smo uporabili za adaptacijo treh učilnic in dveh delavnic (keramične in kovinsko-lesne).

Glavni namen šole je: vsestranska izpopolnitev tistega mladega rodu v industriji, obrti in trgovini, ki bo vstric z AMZ nadaljeval tradicijo splošne visoke kulturne in gospodarske ravni Savinjske doline.

Mirko Gorišek

Zadružni strojni park je zdaj sposoben, da v določenem roku zaščiti vsa hmeljišča. Kakor hitro bo sporočil Inštitut za hmeljarstvo čas za začetek škropljenja, morajo poskrbeti zadruge, da začno škropilni stroji delovati in v določenem roku poškopiti hmeljišča, vse do obiranja. Tako bomo dosegli, da bo hmeljar razbremenjen dela, ki ga nič kaj rad ne opravlja in izognili se bomo še tisti nestrokovnosti, ki je doslej marsikje škodovala. Prav tako je mogoče poškopiti tudi druge kulture in nasade, tako je mogoče kositi in sejati spomladi in jeseni.

Zadružne stroje bodo morali v prihodnje upravljati samo zadružni strojniki. Traktoristi in druge osebe, ki odgovarjajo za stroje, morajo zadostno jamčiti in tako ne bo več okvar, ki so nastajale zaradi nevedčnega in neodgovornega ravnanja s stroji. Zadruge morajo skleniti z Agroservisom v Šempetru pogodbe za spomladanske in jesenske preglede, predvsem za preglede traktorjev. Nestrokovno popraviljanje strojev ni dovoljeno, ker je dražje, razen tega pa stroj ni nikoli takšen, kakor bi moral biti, če se sploh docela ne pokvari. Tako ravnanje ni več naključje, temveč ga moremo oceniti kot gospodarski kriminal (primer z molekulatorjem na KG »Žovneke«).

Zadruge bodo morale urediti tudi strojne lope na sedežu KZ za parkiranje traktorjev in priključkov, kajti nemogoče je skrbno gospodariti, dokler so stroji raztreseni po vaseh, niti nimajo zagotovila, da bi bili stroji skrbno nadzorovani, da ne govorimo o nesmotnem izkoriščanju strojnega parka.

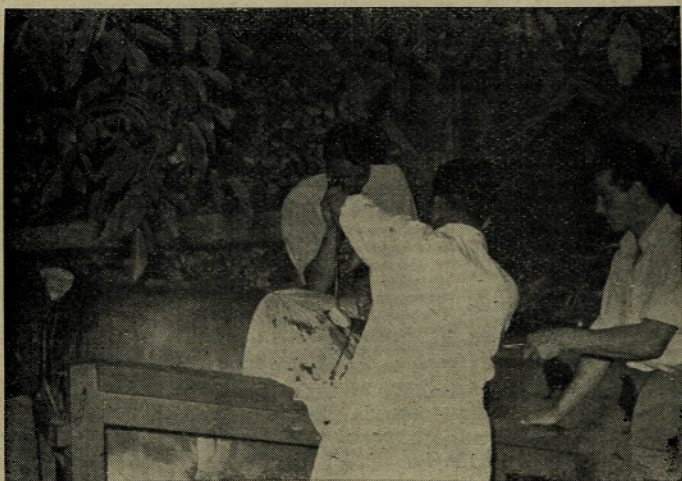
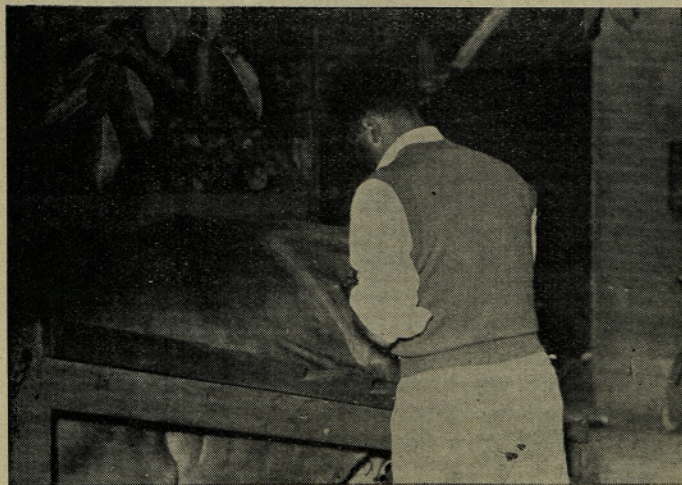
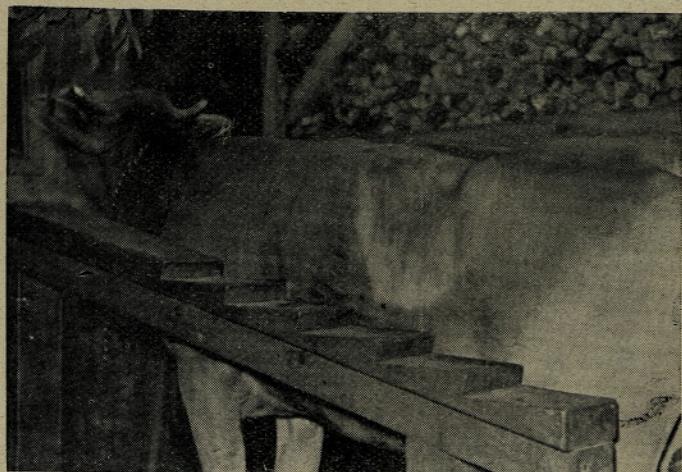
Pozimi bodo morale zadruge poskrbeti za dodatno usposabljanje traktoristov in zaščitnikov. Že zdaj naj premislijo, koga bodo poslale na krajše tečaje, ki jih bomo priredili pri tej ali oni močnejši zadrugi, medtem ko bodo zaščitniki prišli na tečaj, ki ga bo priredila Poslovna zveza. Prizadevati si moramo, da se bodo izučili mlajši ljudje in si pridobili znanja za kvalifikacijo traktorista, ker bomo samo ob strokovnem upravljanju mogli zahtevati odgovornost in jamstvo za stroje.

DOVOZ HMELJA LETNIKA 1958

Hmeljarji brez svojih skladišč za suh hmelj, ki se zanimajo za vskladiščenje v Vrbju in se zanj odločijo, naj se prijavijo pri svojih področnih KZ! Po spiskih, ki jih bodo poslale kmetijske zadruge, bo »Hmezač« določil razvrstitev dovoza v Vrbje in o tem uradno obvestil prizadete KZ. Preberite tudi 39. stran, desno spodaj!

Operacija krave

(Fotoreportaža)

Ni še minilo bogsigavedi koliko desetletij, ko je bilo govedo, ki je požrlo s krmo yred kako tuje telo, na primer žebelj, žico, šivanko in podobno, neusmiljeno zapisano predčasnemu zakolu. Težavna je bila že sama ugotovitev, kaj je vzrok, da je govedo prenehalo žreti. In, čeravno je lastnik goveda po golem naključju tudi vedel, sumil ali celo videl, da je govedo požrlo neprebavljivo tuje telo, rešitev ni bila mogoča. Zdravniki so bili daleč, ni bilo ne instrumentov ne prostora, skratka nesrečen primer je zaključil mesar ...

Dandanes pa operacija goveda ni več nerešljivo vprašanje. Ustrezni prostorov za operacijo je dovolj, instrumenti so tu in živinozdravniki. Prav hmeljarsko področje je glede na to že na precejšnji stopnji.

No, to pot pa ni moja namera, da bi razpredel suhoparno poročilo. Ne! Za začetek in v nekako utemeljitev objavljam pismo, ki mi ga je poslal pred dvema mesecema tajnik KZ Šempeter tov. **Jordan**, ne da bi ga kaj več »urejeval«. Preberimo ga!

Zadruga Šempeter je bila med prvimi, ki je pripravila prostor za umetno osemenjevanje krav. Sprva živinorejci niso kdo ve koliko verjeli v uspeh, ko pa so se začele krave obrejevati, je bilo že bolje. Okužbe krav, kar so morali poprej dolgo zdraviti, so zdaj ponehale. Poprej je bilo na področju zadruge okuženih 60 odstotkov krav, zdaj okužb skorajda ni več, ker so odpravili tudi vse zakotne bike. Veterinarji žanjejo lepe uspehe.

Mimo umetnega osemenjevanja zdravita živinozdravnika Milan Weber in Marjan Matjaž živino tudi z operacijami. Posebno pozornost je vzbudila operacija krave, ki je bila že več mesecev breja, pa je nenadoma nehala žreti in je dobila visoko vročino. Tovariš Weber je pregledal kravo in se dogovoril z lastnico, da jo bo pripeljala v umetno osemenjevalnico, kjer jo bosta s tovarišem Matjažom operirala. V vampu krave sta našla 6 cm dolgo šivanko za hmeljske bale. Hči lastnice je šivanko spoznala, ker jo je bila posodila obiravki, ki je pa ni vrnila. Že čez nekaj dni je pri isti posestnici spet zbolela krava. Pri operaciji sta živinozdravnika odkrila 8 cm dolg žebelj. Tega so uporabljale obiravke na podu za obešanje obleke, a se je izruval in prišel med krmo. Se isti teden sta požrtvovalna in uspešna živinozdravnika operirala kravo Adolfa Terglava v Zg. Grušovljah. Lepa in močna krava je bila že v visoki brejosti, zato sta jo zdravnika operirala kar na domu. Tudi tu sta našla žebelj, krava pa je ozdravela in porodila čvrsto teličko.

Takih in podobnih operacij sta opravila zdravnika že precej in rešila mnogo živine pred poginom ali zasilnim zakolom. KZ Šempeter je tudi spoznala korist takega ravnanja in je predvidela v novi sušilnici za hmelj tudi primeren prostor za osemenjevanje, ki ga

Slika 1: Pred operacijo je treba »operacijsko polje« na levi lakotnici skrbno očistiti vseh dlak in razkužiti.

Slika 2: Instrumente za operacijo razkužijo v vreli vodi in pripravijo.

Slika 3: »Operacijsko polje« je povsem omrtvičeno, da ne bi žival čutila bolečin.

Slika 4: Položili so »operacijski prt« z odprtino, enako »operacijskemu polju«. Začetek operacije.

na prostem

namerava kar se da bolje urediti. Žalostno pa je, da se živinorejci sami le malo brigajo za uspešno živinorejo, ki je za hmeljarsko področje tolikanj pomembnejša, ker potrebuje hmelj obilico naravnega gnoja.

Tako! Pričakujem, da bo sleherni bralec iz gornjega pisma razbral, kar je treba: poročilo, zahvalo prizadevnim živinozdravnikom na hmeljarskem področju in pouk, da je treba vsestransko pregledati krmo, preden jo položimo živini v jasli, zlasti krmo, ki je bila med pravkar minulim obiranjem izpostavljena vsem možnostim »obogatenja« z neprebavljivimi tujimi telesi (žebli, šivanke, žice itd..)! 5

Pa še nekaj sem sklenil! Prikazati operacijo krave na prostem, kajti prenekateri tega še niso videli in morda tudi ne verjamejo... Zdaj pa nemara le bodo!

Le še tole! Laže je reči, da bom prikazal operacijo krave na prostem, kakor je to bilo v resnici.

Zakaj? Čeravno mi je tov. Milan Weber, živinozdravnik pri ObLO Žalec, kaj rad obljubil, da me bo povabil kot očividca in fotoreporterja pri prvi prihodnji operaciji na prostem, vendar takega dogovora nisva mogla kar tako uresničiti. Resda me je takoj obvestil, čim so ga nekje klicali na dom z avlo nujne operacije, se je vendar večkrat ponesrečilo; zdaj zaradi tega, zdaj spet zaradi onega vzroka.

Operacije namreč ni mogoče improvizirati, to je izpod pazduhe vzeti, čeravno je v resnici ni! No, konec vseh koncev, v Šempetru je bilo vse dejansko tako, kot kažejo fotoposnetki.

Bil je že prvi mrak, ko so kravo pripeljali iz hleva na dvorišče pred drvarnico. Med orehom in drvarnico se je zgodilo... Člani živinozdravniške komisije so, vsak svoj del, opravili operacijo, ne da bi komurkoli med njimi vzdrljela roka... Domala brez besed... So pač mojstri v svojem poklicu!

Edini, ki se je med tem na moč potil, sem bil jaz. Da, v potu svojega obraza in drhte sem med bliski fotoaparata poskušal, ne da bi s tem motil ekipo pri odgovornem delu, prikazati operacijo krave na prostem s sredstvi iz sveta svetlobe in sence. Sodbo o uspehu pa prepuščam bralcem.

Operacijo opravili: Weber Milan, veterinar — 7
Matjaž Marjan, veterinar — Tomažič
Armin, absolvent Veterinarske fakultete Zagreb
— Vrhunc Janez, veterinarski tehnik.

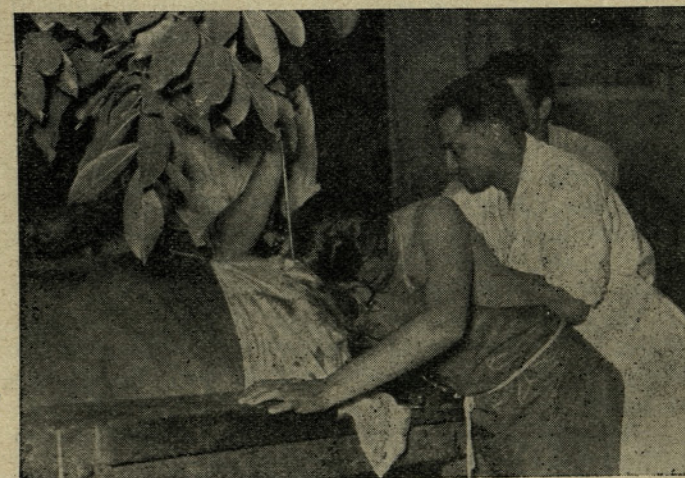
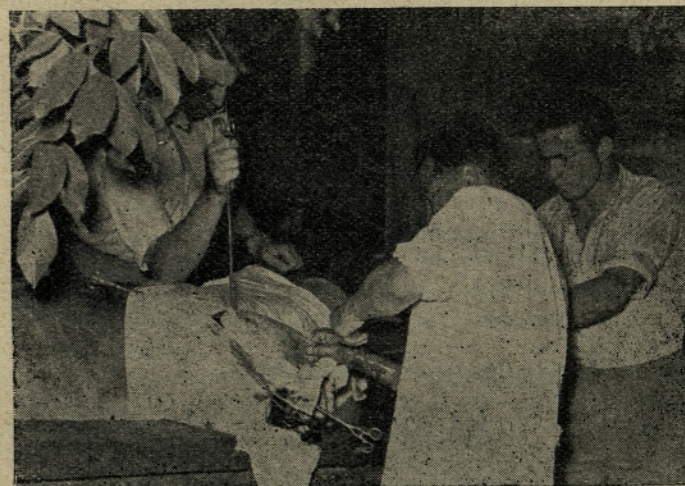
Jaka Slokan

Slika 5: Prvi del operacije: prerez kože, podkožnega tkiva, mišičevja in potrebušnice.

Slika 6: Trebušna votlina je odprta. Operator je potegnil vamp iz trebušne votline nad steno, pričvrstil s posebnimi ščipalkami in prerezal.

Slika 7: Veterinar-asistent je segel z desnico skozi vamp v kapico, kjer je navadno ubodeno tuje telo (žebelj, žica, šivanka itd.).

Slika 8: Asistent je srečno izvlekel tuje telo (žebelj). Se: šivane vampa, trebušne stene in kože. Operacija je uspešno zaključena. 8

Karel Kač

Opozorilo novim graditeljem žičnic

Po zadnjih podatkih so lani v jeseni in spomladi zgradili hmeljarji skoraj 300 ha novih žičnic. To potrjuje, da sodobna žična naprava hmeljarjem ni več tuja in da so spoznali njeno gospodarsko vrednost. Če prištejemo še 170 ha žičnic na državnih gospodarskih posestvih in žičnice, ki so jih zgradili v preteklih letih, vidimo, da imamo že več ko 800 ha ali približno 30 odstotkov hmeljišč, ki so opremljena z žičnicami.

Hmeljarji se še vedno močno zanimajo za žične naprave, posebej še, ker je s hmeljevkami vedno težje. Zeleli smo, da bi tudi pri žičnicah zmanjšali veliko porabo lesa, ker bo sčasoma tudi dobre lesene drogove težko dobiti. Zato smo zgradili poskusno žičnico s cementnimi drogovi, ki pa — verjetno zavoljo nekaterih tehničnih pomanjkljivosti — ni vzdržala teže hmelja. Zavoljo tega zaenkrat hmeljarjem še ne moremo priporočiti cementnih drogov, preiskava gradiva pa bo ugotovila pomanjkljivosti in potem upamo, da bomo mogli graditi žičnice tudi s cementnimi drogovi.

Pogoji za gradnjo žičnic s pomočjo zadržnih sredstev so v glavnem znani. V kolikor ne bo izšel predpis o velikosti hmeljišča, kjer naj bi gradili žičnice, je načelno določeno, da bomo gradili žičnice z določenim deležem zadržnih sredstev na površini 1 ha in več. Sedanje žičnice bomo dovolili večati

z dograditvijo novih nasadov ali z zamenjavo hmeljevk na sedanjih nasadih. Načelno naj bi gradili žičnice na drugo, tretje ali četrtoletnih nasadih ali na novih, kjer bi sadili ukoreninjene sadike. Če ima hmeljar premajhno parcelo, bi bilo dobro, kjer je mogoče, da uredita sporazumno s sosedom skupno žičnico, ker bo tako investicija cenejša.

Predlagamo, da bi v prihodnje pomagali graditi žičnice z dobavo žice in drogov. Od »Hmezada« bi dobil hmeljar v KZ okoli 125 drogov potrebnih dimenzij in približno 1.800 kg žice za en ha. Druge stroške — delo in dodatno gradivo — bi moral trpeti hmeljar sam. Za pomoč bi hmeljar prevzel obvezo, da se zadolži zadrugi enako kakor doslej.

Da bi pravočasno priskrbeli gradivo (žico in drogove), vabimo hmeljarje, ki nameravajo graditi žičnice, da najkasneje do 10. septembra letos prijavijo v svoji KZ: površino nasada, starost, vrstno in medvrstno razdaljo.

Nikar ne oklevajte, da bi vas zadruga klicale, temveč prijavite podatke kolikor mogoče prej, da nam jih bodo mogle KZ pravočasno posredovati in da bomo mogli pravočasno priskrbeti potrebno gradivo.

Kasnejše prijave bomo reševali samo tedaj, če bo gradiva dovolj.

Inž. Veljko Križnik

SEJALI BOMO »ITALIJANKO«

Letošnja jesen bo preusmerila pridelovanje pšenice v vsej Jugoslaviji z namenom, da nam je čez nekaj let ne bo več treba uvažati. To bomo dosegli s setvijo visokorodnih italijanskih vrst pšenice. Vrste, ki jih sejemo zdaj, namreč ne zdržijo obilnega gnojenja z dušičnatimi gnojili in poležejo. Njihov največji pridelek je 35 do 40 stotov na hektar. Italijanske vrste prenesejo obilnejše gnojenje z dušičnatimi gnojili (do 400 kg apneno amonijevega solitra) in rodijo večji pridelek (do 80 stotov na ha).

Zato bomo letošnjo jesen posejali v Jugoslaviji z italijansko pšenico 300.000 ha, od tega 110.000 ha v Sloveniji in 1.100 ha v celjskem okraju.

Italijanska pšenica v našem okraju ni nobena novost. Že vrsto let jo sejejo v vzhodnih predelih okraja, kjer so jo zavoljo velikega pridelka močno vzljubili.

Italijanska pšenica pa uspeva tako dobro samo ob najbolj ustreznem obdelovanju in oskrbi.

Na kratko:

1. Njivo moramo globoko preorati. V naših razmerah orjemo v globino ornice in prerahljamo s podrahljalnikom do 40 cm globoko. Njivo zatem prebrana in jo pustimo nekaj dni, da se pred setvijo usede.

2. Če hočemo doseči pridelek 50 do 60 stotov na ha, pognojimo s 1.325 kg umetnih gnojil: 600 kg nitrofoskala, ki bo za gnojenje italijanske pšenice posebej sestavljen, zaorjemo, 300 kg pa ga zabranamo; 425 kg dušičnatih gnojil razstrosimo v štirih obrokih (3 pozimi, 1 ob kolenčenju).

3. Sejemo samo strojno. Na ha porabimo približno 220 kg semena. Sejemo, kakor zahtevajo posamezne vrste, med 25. septembrom in 20. oktobrom.

Take agrotehniko pa kmet sam ne more opraviti. Za oranje, podrahljanje in brananje s krožno brano je potreben traktor. Tudi druge agrotehnične ukrepe moramo do potankosti opraviti. Če bomo pridelovali

italijansko pšenico kakor domačo, bomo dosegli enak pridelek kot z domačo ali pa še slabšega.

Zato smo sklenili, da bomo sejali italijansko pšenico samo s sodelovanjem kmetijske zadruga, ki mora opraviti osnovno, odločujočo agrotehniko.

V tem sodelovanju je zadruga obvezna:

1. da vloži v pridelovanje seme in umetna gnojila;
2. da s traktorjem preorje in podrahlja njivo in jo enkrat prebrana;
3. da seme strojno poseje;
4. da zavaruje posevek proti toči in
5. da zagotovi strokovno vodstvo pridelovanja.

Kmet pa naj opravi vse drugo obdelovanje. Vse to obsega pogodba, ki jo zadruga in zadržnik skleneta za dobo enega leta.

Za svoje vloge si zaračuna zadruga 21 stotov pridelka na ha. Ves drugi pridelek zrnja in vsa slama ostaneta kmetu, ki more, če potrebuje več pšenice, to spet odkupiti od zadruga z denarjem.

To je en način sodelovanja. Pa še drug, boljši način je: zadruga jamči pridelek 36 stotov na ha. Če je pridelek večji, si ga kmet in zadruga delita na polovico.

In še tretja oblika pogodbe je: Zadržnik plača seme, gnojila in strojne storitve v denarju takoj, ali pa mu zadruga kreditira za dobo enega leta. Za stroške organizacije in strokovne službe ter za zadržno akumulacijo pa da zadrugi še 200 kg pšenice ali ustrezno vsoto denarja, računajoč 1 kg pšenice po 30 din.

Letos so nekatera državna posestva v Savinjski dolini pridelala 53 stotov pšenice na ha, ker so sejala »italijanko«. Razmislite! Tudi hmeljar seje pšenico. Zakaj je ne bi pridelal več? Navsezadnje tudi skupnosti ni vseeno, če pridelamo na njivi 20 stotov ali pa še enkrat toliko!

Pomenite se zato z zadrugo in sklenite pogodbo!

Ing. Marovt Stane

Vključimo vse zadružnike v tekmovanje

Okrajna zadružna zveza v Celju je razpisala v juliju letošnjega leta zanimivo tekmovanje med kmetijskimi zadrugami v celjskem okraju o izvajanju organizacijskih ukrepov, proizvodnih nalogah in utrditvi kmetijske zadruge na vasi. Tekmovanje bo trajalo od 1. julija do 31. decembra 1958.

Zakaj prav v tem času? Zadruga posegajo vedno bolj odločilno ne samo v kmetijsko proizvodnjo, ampak vplivajo enako močno na celotno gospodarsko, kulturno in politično življenje na vasi. Prav v tem obdobju, v drugi polovici tega leta, pa se pred zadruga postavljajo nove važne naloge. Kako bo posamezna zadruga rešila te naloge, v koliko bo odvisen njen daljnji razvoj in utrditev. Zato naj bi to tekmovanje bila spodbuda za vse zadruga, da se postavljenih nalog z vso resnostjo lotijo in jih čim boljše izvedejo. Da pa bo to možno doseči, je potrebno sodelovanje ne samo zadružnih delavcev, ampak vseh zadružnikov.

Po prvi točki tekmovanja bi naj zadruga čimprej in čim preciznejše izdelale svoj petletni perspektivni plan. Kako važno je to načrtovanje gospodarskega razvoja za kmetijske zadruga, ni potrebno posebej poudarjati. Sodobno kmetijstvo zahteva načrtni razvoj kmetijstva, ki ga šele po obravnavanju specifičnih pogojev in kapacitet lahko pravilno usmerjamo. Da pa bi bil načrt čimbolj realen, morajo zadruga k obravnavi pritegniti tudi proizvajalce, kateri bodo nosilci naprednejše kmetijske proizvodnje. Kmetijska zadruga pa bo kot odgovorna organizacija za organizacijo kmetijske proizvodnje morala po svojih pospeševalnih odborih spremljati uresničenje načrta. Važno in odgovorno delo, ki ga kmetijske zadruga lahko izvedejo le z najtesnejšim sodelovanjem vseh zadružnikov.

Kar naslednja točka tekmovanja je vključevanje novih članov. Le enotna kmetijska zadruga bo kos vsem nalogam. To pa le takrat, ko bodo vsi proizvajalci tudi člani zadruge. Dolžnost zadruge, kakor vsakega zadružnika, bi naj bila, da prepričajo še tiste redke kmetovalce, ki še niso našli pot v zadruga, da se tudi ti »poslednji mohikanci« čimprej vključijo. Le tako združena in homogena zadruga bo mogla zadovoljivo izvajati vse proizvodne naloge, ki se pred zadruga in proizvajalce postavljajo.

Zato je poseben poudarek v tekmovanju na proizvodnih nalogah, ki naj vodijo v modernizacijo našega kmetijstva in povečanje proizvodnje. Novi nasadi hmeljišč, sodobni sadovnjaki, setev visokoproizvodnih sort pšenice, večja uporaba umetnih gnojil, melioracije itd. so ukrepi, za katere se že tolče vsak naš proizvajalec. Da pa bi dosegli čimprej cilj, je angažiranje zadruge in pospeševalnih odsekov nujno. Samo z načrtnim delom je uspeh zagotovljen. Tu ne bo težko doseči polno sodelovanje zadružnikov, saj si v reševanju teh nalog kujejo lastno usodo.

Aktivni mladih zadružnikov in žene zadružnice igrajo v zadrugah vedno bolj vidno in pomembno nalogo. Mnoge proizvodne naloge tečejo in se uresničujejo po teh aktivih, marsikje so mladi zadružniki in žene gonilna sila kulturnega prosvetnega dela na vasi. Skratka zadružna organizacija lahko s svojimi agilnimi aktivni odločilno vpliva na napredek vasi.

Zato poskušajmo v tem tekmovalnem obdobju izpopolniti vrste aktivov z vključevanjem v zadruga in delo. Programe dela pa je treba dopolniti z urejevanjem izgleda vasi, ki je tudi točka tekmovanja. Poleg navedenih organizacijskih in proizvodnih

nalog vsebuje tekmovanje še vrsto prijemov, ki naj zagotovijo utrditev zadruge. Sodelovanje kmet-zadruge bo v bodoče važna podlaga za povečanje proizvodnje. Povsod, kjer ne more poedini kmetovalec samo s svojimi sredstvi uresničiti določeno proizvodno nalogo, se bo zadruga vključila kot proizvajalec in s svojimi sredstvi pomagala k cilju. Ta oblika sodelovanja se od hmeljarjev hitro širi na ostale panoge kmetijstva in bo prav gotovo, kot je v hmeljarstvu, tudi tu odigrala v povečanju proizvodnje pomembno vlogo. Letos bomo močnejše zgrabili pri setvi novih sort pšenice.

Tudi na strojni park ni pozabljeno.

No, to je predvsem delo odgovornih uslužbencev pri zadrugi. Zadružniki pa morete pomagati veliko s tem, da bodo stroji čimboljše izkoriščeni, da se bodo vestno čuvali itd. Stroj je zadružna lastnina, torej last vseh zadružnikov.

In končno še nov organ v zadrugi — zadružni svet. O tem pa je več napisano v predhodnem članku.

Iz tega moremo sklepati, da je tekmovanje obširno, obenem pa koristno in vzpodbudno. Poudarjamo še enkrat, da brez sodelovanja zadružnikov ne bodo zadruga dosegle veliko. Najbolj pa bi škodovalo kakršno koli odtegotanje sodelovanja zadružnikov njim samim, zato naj bo to tekmovanje vsakega zadružnika.

Hmeljarji! Preberite!

Važno opozorilo!

DOVOZ HMELJA LETNIKA 1958

Zavoljo tehničnih težav bomo objavili načrt dovoza hmelja letnika 1958 v izredni številki »Hmeljarja«, ki bo izšla 10. septembra 1958.

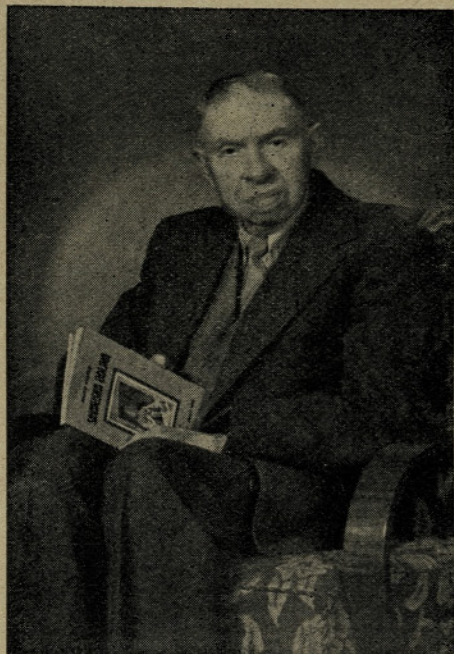
Glede na to vljudno prosimo hmeljarje, naj ne prihajajo v Žalec, v pisarne »Hmezada«, da bi kakorkoli izvedeli, kdaj bo z dovozom na vrsti ta, kdaj ona kmetijska zadruga?

Zaman bodo pravtako vse intervencije vodstev kmetijskih zadrug, ki zahtevajo prednost pri dovažanju suhega hmelja! Tudi zatrevanja, da je hmelja letos več kot lani, da bi bila velika škoda, če bi se hmelj, baje odlične kakovosti, pokvaril, če ga »Hmezad« takoj ne prevzame, ne bodo uspela. In, tudi ni mogoče! Tako in enako zatruje že doslej najmanj 20 kmetijskih zadrug! Ne gre drugače, ko da je nekdo prvi, nekdo pa zadnji!

»Hmezad« vsekakor poskuša urediti pravilno in pravično. Upoštevati mora med drugim tudi kakovost hmelja po vaseh. Takoj mora začeti z opremo hmelja za prve kupce! Če bi prevzeli po kakovosti neustrezno blago za takojšnje opremo, bi le-to blago ostalo v skladiščih in odvzelo prostor ustreznemu! Enako more »Hmezad« na dan prevzeti določene količine. To pa spet zahteva tako ureditev dovoza, da je moč prevzeti hmelj do mraka!

Da pa bi le ustregel tistim hmeljarjem, ki res nimajo ustreznih prostorov za že pobasan hmelj, je »Hmezad« najel zgradbo KG Vrbje pri Žalcu, kjer bo vskladiščil hmelj v nujnih primerih. Vendar pa ga ne bo prevzel že tudi po kakovosti! Za kakovost hmelja, ki ga bo »Hmezad« prevzel predčasno, izven objavljenega plana, in vskladiščil začasno v zgradbi KG Vrbje, bo odgovoren lastnik vse do rednega prevzema! Dotlej prevzame lastnik tudi plačilo vseh stroškov vskladiščenja, zavarovanja proti požaru in vlomni tatvini itd.

(Glej 35. stran, desno, spodaj!)

OSEBNE NOVICE

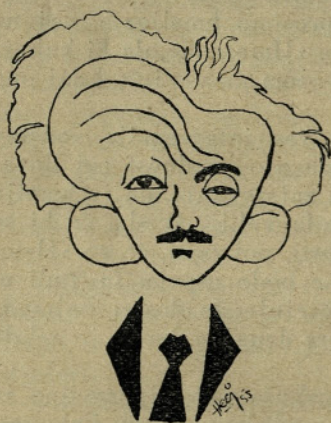
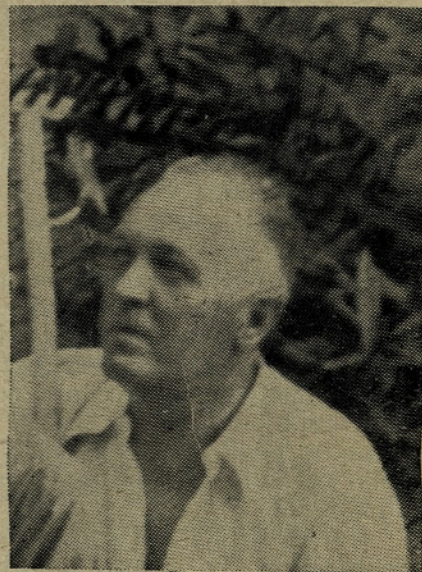
Rajko Vrečer, »savinjski kronist« iz Žalca. 31. avgusta letos je napolnil že 83. leto svojega plodnega življenja. Njegovo največje delo je knjiga »SAVINJSKA DOLINA«, ki jo je izdal v samozaložbi leta 1930. Na blizu 300 straneh je, kakor sam pravi, orisal Savinjsko dolino »s posebnim ozirom na splošno, krajevno in upravno zgodovino v besedi in sliki«. Kljub časovni odmaknjenosti je ta knjiga še dandanes neizčrpen vir slehernemu, ki kakor koli in kar koli želi spregovoriti o zgodovini krajev od Solčave do Celja, pa tudi še dlje. Razumljivo, saj je knjiga plod njegovega 30-letnega dela! Neumorno, kot kritičen zgodovinar in — kar velja zlasti poudariti — v ljubezni do bisera naše domovine, do Savinjske doline, je zbiral gradivo...

No, tov. Rajko Vrečer še zdaj, kljub častitljivi starosti ne miruje. Kot mravlja zbira vztrajno nove podatke iz vseh dejavnosti savinjskega življa. On je presenetljiv informator, avtor blestečih predlogov in pobudnik za čim ustreznejšo proslavo 90. obletnice Tabora v Žalcu, 14. septembra 1958.

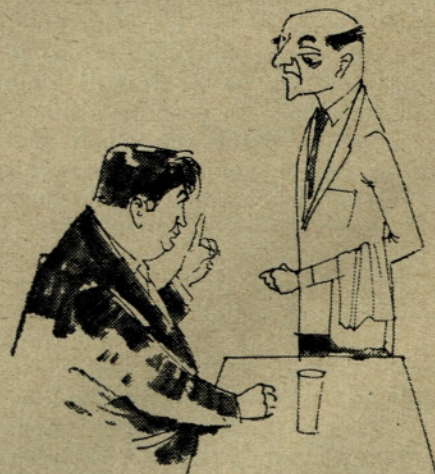
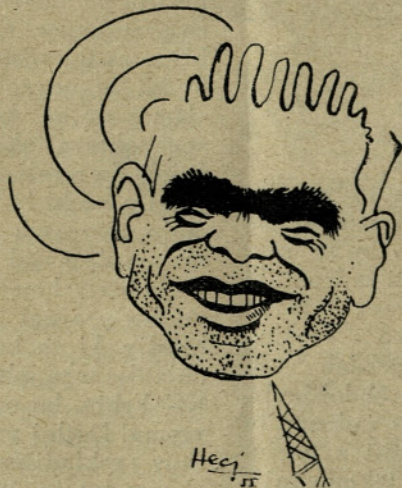
Njegovemu visokemu jubileju čestita vsa Savinjska dolina z iskreno željo, da bi njegovi novejši zgodovinski izsledki kmalu zagledali luč sveta v dopolnilu njegovi »SAVINJSKI DOLINI«!

Franc Kolar, šolski upravitelj v Braslovčah, je minuli teden odšel po službeni potrebi na novo delovno mesto v Celje.

Braslovčani izgubljajo z njim vzornega šolnika in neumornega javnega delavca. V domala 10 letih službovanja v Braslovčah si je nabral nepozabne zasluge kot odličen pedagog, borec za zunanjo ureditev trga, za gradnjo »Partizanske ceste« iz Braslovč na Dobrovlje, za vodovod, savinjsko hmeljarstvo izgublja vzornega prosvetitelja mladih hmeljarjev, novinarstvo pa prizadevnega in nesebičnega sodelavca! Skratka, v zgodovini Braslovč ter bližnje in dalnje okolice si je tov. Franc Kolar s svojimi deli zagotovil nad vse častno mesto. Svojo globoko hvaležnost so mu Braslovčani pred dnevi ob slovesu javno izjavili in ga vroče naprosili, naj na novem delovnem mestu nanje ne pozabi ter poskuša po svojih močeh prispevati nadaljnji izgradnji Braslovč in okolice.

Poklicni posredovalci med Savinjsko dolino in javnostjo. Takšni, kakršne je videl karikaturist! Zastopniki »Celjskega tednika«, »Slovenskega poročevalca«, Radia Ljubljane in Sicer pa — uganite sami!

»Samo 2 del kisle vode!«

INDUSTRIJA - OBRT - TRGOVINA

Tekstilna tovarna Šempeter

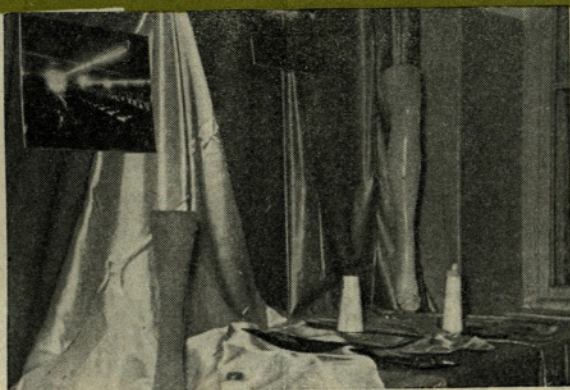
Tovarna keramike Liboje

Svečan zaključek Vajeniške šole Žalec, junija 1958

Jazz-trio gojencev
Vajeniške šole

»Lastovka« Tovarna nogavic Polzela

Pevski nastop
vajenk s Polzele

PIVOVARNA LAŠKO